

Bir İletişim Sorunu Olarak

ŞİDDETİN KÖKENLERİ VE AİLE İÇİ ŞİDDET

M. Mert ASLAN

DR. M. MERT ASLAN

Adana doğumlu olan Yazar/Dr. Öğretim Görevlisi M. Mert Aslan, Anadolu Üniversitesi-Eğitim Fakültesi'ne bağlı İngiliz Dili Anabilim Dalı'ndan mezun oldu. İlk olarak Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu'na öğretim elemanı olarak atanan yazar Selçuk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda görevini sürdürmekte olup "Din Bilimleri-Dinler Tarihi" ve "İletişim Bilimleri-Araştırma Yöntemleri" alanlarında iki ayrı yüksek lisans yapmış, daha sonra "İletişim Bilimleri-Halkla İlişkiler" (PR) alanında doktora çalışması yapmıştır.

Romanlarında olayları tasavvur ve anlatım stili genelde "klasik batı edebiyatı", özelde ise "romantik edebiyat okulu" içinde şekillenmiş olan Mert Aslan, romanlarında ara sıra kahramanlarını susturarak doğrudan doğruya kendisi konuşur. Batı edebiyatında öne çıkan bazı yazarların kullandığı bu yazım tarzı, romanı aynı zamanda bir fikirler evrenine dönüştürmektedir. Yazarın romanlarında, "yaşamın ve ölümün gerçeği", "karşı cinsle ilişkiler", "emeğin kutsallığı", "adalet", "eşitlik", "özgürlük", "yalın doğaya geri dönüş", "Tanrı ile ilişkiler" ve "aşkın beşerî ve tanrısal değeri" gibi evrensel temalar öne çıkmaktadır.

Bugüne dek ulusal ve uluslar arası akademik dergilerde birçok İngilizce ve Türkçe bilimsel makaleleri yayınlanmış olan yazarın ulusal çapta yayınlanmış toplam on yedi adet eseri bulunmaktadır. Bunların altısı akademik kitap, altısı fikir kitabı ve beşi romandır. Ayrıca üç adet uzun metrajlı film senaryosu yazmış olan yazar, olayları sıradışı düşünme yöntemleri ile yorumlamakta ve özgün bir dil kullanmaktadır.

Yazarın eserleri, "BAY TÜRK'ÜN KADINLARI", "AMENNA", "BİR MASUMİYET BAŞYAPITI MUHAMMED", "EROTİK AKIL", "KADININ KUTSAL AHİT SANDIĞI", "ALLAH'I SEVME SANATI", adlı düşünce kitapları, "SİYASAL İLETİŞİM VE DİN", "MORMONİZM ve MORMON KİLİSESİNİN PR POLİTİKALARI", "KURUMİÇİ HALKLA İLİŞKİLERDE NLP'İN ROLÜ", "ÖZEL SEKTÖR VE ÖZEL SAĞLIK KURULUŞLARINDA HALKLA İLİŞKİLER", "A Type of Propaganda Based on Language of Violence-KILLING FOR GOD'S SAKE?" ve "Bir İletişim Sorunu Olarak ŞİDDETİN KÖKENLERİ VE AİLE İÇİ ŞİDDET" adlı akademik kitaplarla birlikte, "AŞKIN KOLLARINDA ÖLMEK", "UMUTLAR YEŞİL KALSIN", "CENNETTE İKİ YIL", "AKIL OKUYUCUSU" ve "SICAK KIŞ" adlı sinematografik doğal romanlarıdır.

Bir İletişim Sorunu Olarak

ŞİDDETİN KÖKENLERİ VE AİLE İÇİ ŞİDDET

M. Mert ASLAN

Çizgi Kitabevi Yayınları
Araştırma - İnceleme

Genel Yayın Yönetmeni
Mahmut Arlı

©Çizgi Kitabevi
Ağustos 2019

ISBN: 978-605-196-315-0
Yayıncı Sertifika No:17536

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
- Cataloging in Publication Data (CIP) -
ASLAN, M. Mert
Bir İletişim Sorunu Olarak
ŞİDDETİN KÖKENLERİ VE AİLE İÇİ ŞİDDET

Baskıya Hazırlık: Çizgi Kitabevi Yayınları
Tel: 0332 353 62 65- 66

ÇİZGİ KİTABEVİ

Sahibiata Mah. M. Muzaffer Cad. No:41/1 Meram/ Konya	Alemdar Mah. Çatalçeşme Sk. No:42/2 Cağaloğlu/ İstanbul	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi No:6/31 Yeni Mahalle/ Ankara
---	--	--

(0332) 353 62 65 - 66 - (0212) 514 82 93

www.cizgikitabevi.com

   / cizgikitabevi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	9
--------------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM KAVRAMI	11
İLETİŞİMİN TEMEL İŞLEVLERİ.....	13
İLETİŞİMİN TÜRLERİ	14
İLETİŞİM BECERİLERİ	14

İKİNCİ BÖLÜM

AİLE NEDİR?	17
AİLE İÇİ ROLLER	18
1- AİLENİN GEÇİMİ İÇİN GEREKLİ KAYNAKLARIN TEMİNİ	18
2- İLGİ VE MORAL DESTEK.....	18
3- YAŞAM BECERİLERİNİ GELİŞTİRME	19
4- AİLE SİSTEMİNİN BAKIMI VE YÖNETİMİ.....	19
5- EVLİLİK ORTAKLARININ CİNSEL DOYUMU	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİDDET NEDİR?	21
İNSANDA ŞİDDET EĞİLİMİNİN İLKEL KÖKENLERİ VE İÇGÜDÜSEL ŞİDDETİN BAŞLICA TÜRLERİ	23
GÜNLÜK YAŞAMDA GÖRÜLEN TÜRLERİ AÇISINDAN ŞİDDETİN SINIFLANDIRILMASI	27
1- FİZİKSEL ŞİDDET	28
2- CİNSEL ŞİDDET	28
3- DUYGUSAL ŞİDDET	28
4- PSİKOLOJİK ŞİDDET	29

5- MANEVÎ ŞİDDET (DİNİ ŞİDDET)	29
6- KÜLTÜREL ŞİDDET	30
7- SÖZEL ŞİDDET.....	30
8- FİNANSAL İSTİSMAR.....	31
9- İHMAL.....	31

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDET.....	33
AİLE İÇİ ŞİDDETİN TÜRLERİ	35
1- KARDEŞLER ARASI ŞİDDET VE İSTİSMARLAR	35
2- YAŞLILARA YÖNELİK KÖTÜ MUAMELELER.....	36
3- KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET	37
4- ÇOCUKLARA YÖNELİK ŞİDDET	41
5- ERKEKLERE YÖNELİK ŞİDDET	44

BEŞİNCİ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETE YOL AÇAN GENEL FAKTÖRLER	49
KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETEZEMİN HAZIRLAYAN TEMELETKENLER	52
1- DOĞUŞTAN ZAYIFLIK.....	55
2- CİNSEL KISKANÇLIK.....	56
3- YERLEŞİK POLİTİK KÜLTÜR.....	59
4- GELENEKSEL KÜLTÜR	59
5- KÖTÜ MADDİ KOŞULLAR	62
ŞİDDETE MARUZ KALAN KADINLAR İÇİN AYRILMAYI ZORLAŞTIRAN NEDENLER.....	62
1- EKONOMİK BAĞIMLILIK.....	63
2- ERKEĞİN ZAMANLA DEĞİŞECEĞİNE OLAN İNANÇ	63
3- KOCAYA MUTLAK İTAATİ VE SABRİ ÖNEREN BİR DİNDARLIK ALGISİ	63
4- ESKİ KOCA TARAFINDAN İZLENME VE ÖLDÜRÜLME KORKUSU.....	64
5- STOKOLM SENDROMU	64
6- SOSYAL ÇEVRE VE AİLENİN BASKISI.....	64
ÇOCUKLARA YÖNELİK ŞİDDETİN NEDENLERİ	65

ALTINCI BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETİN SONUÇLARI	67
1- AİLE İÇİ ŞİDDETİN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	67
2- AİLE İÇİ ŞİDDETİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	69
İSLAM DİNİ AİLE İÇİ ŞİDDETE İZİN VERİYOR MU?	73

YEDİNCİ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETE KARŞI AİLE İÇİ İLETİŞİM.....	77
AİLE İÇİ ŞİDDETE ÖNLEMELER İÇİN NELER YAPILABİLİR?	83
1- YASAL ÖNLEMLER VE KÜRESEL İŞBİRLİĞİ.....	85
2- EĞİTİM SİSTEMİNE ŞİDDETE DİŞLAYAN UNSURLARIN EKLENMESİ.....	85
3- SİNEMA VE DİZİ FİLM SEKTÖRLERİ DÂHİL OLMAK ÜZERE TÜM KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ORTAK DUYARLILIĞI	86
4- SIK YAYINLANAN ETKİLİ KAMU SPOTLARI.....	87
5- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI'NIN İSLAM'IN AİLE İÇİ ŞİDDETE BAKIŞI KONUSUNDA KAMUOYUNU SIKLIKLA BİLGİLENDİRMESİ	88
6- AİLE TERAPİ MODELLERİ GELİŞTİRİLMESİ VE BU YÖNDE UYGULAMA MERKEZLERİNİN KURULMASI.....	88
7- EVLİLİKTE EROTİK UYUMUN ÖNEMİ HAKKINDA TOPLUM BİLİNCİNİN ARTIRILMASI	89
8- DEVLET ELİYLE KADIN VE ÇOCUK SİĞİNMA EVLERİNİN KURULMASI VE BU AMAÇLA KURULAN SİVİL DERNEKLERİN HİZMET VE FAALİYETLERİNİN DESTEKLENMESİ	90
SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA	93

GİRİŞ

“Aile içi şiddet”, çocuklara ve yetişkin kadınlara yönelik şiddete dair geniş çaplı, erkeklere, yaşlılara ve diğer bazı kimselere yönelik şiddet uygulamalarına ilişkin daha küçük oranda bir literatür içeren oldukça geniş kapsamlı bir sorundur. Aile içinde kadın ve çocuklara yönelik şiddet çözüme kavuşturulduğu takdirde sorun büyük ölçüde aşılmış olacağı için, bu kitap mevcut sorunun özellikle bu iki boyutu üzerine yoğunlaşmaktadır.

En geniş haliyle aile içi şiddet sorunu bilimsel bir disiplin içinde eşler, ebeveynler, kardeşler, çocuklar ve sevgililer tarafından uygulanan ya da bu kişilere karşı gerçekleşen şiddet eylemlerini içermekte ve sadece fiziksel şiddetle sınırlı kalmayıp aynı zamanda cinsel, psikolojik, ekonomik ve duygusal şiddeti içine almaktadır (Hegarty vd., 2000: 365; Krantz ve Moreno, 2005: 820). Özellikle sosyal psikoloji, kriminoloji ve sosyoloji bu alanı domine ediyor olsa da, aile içi şiddetle ilgili araştırma tabanı iletişim bilimleri, etoloji, tıp, sosyal tarih, sosyal antropoloji, davranış genetiği gibi birçok farklı alandan kendi bünyesine etkin bir bilgi ve veri girişi sağlamaktadır. Bununla birlikte, aile içi şiddet en çok da iletişimle ilgili bir sorundur. Bu görüşü detaylandırmak için, insan doğasının ilkel temellerini görmek gerekmektedir. Bu açıdan ele alındığında, insanoğlunun duygusal donanımında yer alan öfke ve hırs gibi negatif duyguların dışavurumu olan şiddet ve zorbalığın insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylemek mümkündür. İnsanın doğası değişmeyeceği için bu tür eğilimler hiçbir zaman yok olmayacak ve şiddet olayları dinmeyecektir. Bu noktada, sağlıklı ve yeterli iletişimin olmadığı yerde kavga, çatışma ve şiddetin kaçınılmaz olacağını öngörmek gerekir. Kısacası her nasıl ve hangi türüyle ele alınırsa alınsın, şiddet ve aile içi şiddet olayları her şeyden önce bir iletişim sorunudur. Dolayısıyla, çözüm için atılacak adımlar konusunda bu gerçeğin dikkate alınmasında büyük faydalar olacaktır. Çünkü nedenler ve sonuçlar enine boyuna incelenmeden hiçbir olaya çözüm üretilemez.

Aile içi şiddetle ilgili yargı, bilgi ve belgeler ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genel olarak araştırmacılar aile içi şiddet olaylarının büyük bir çoğunluğunun resmî

raporlara yansımadağı konusunda hemfikirdir. Az gelişmiş ülkelerde bu tür olayların adli makamlara yansım oranı oldukça düşük bir seyir izlerken, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de aile içi şiddetle ilgili olayların en azından üçte biri polis raporlarına ve mahkeme kayıtlarına yansımaktadır (Tjaden ve Thoennes, 1998: 4). Örneğin Garcia’ya göre, Amerika Birleşik Devletleri’nde raporlama oranı % 2.5 ile % 15 arasında değişmektedir (Garcia’dan aktaran Wienke, 2016: 73). Çünkü aile içi şiddet kendi içinde doğal bir sınırlılık taşımaktadır. Genellikle ev içinde meydana geldikleri ve toplum tarafından bilinmeleri utanç verici bulunduğu için, aile içi şiddet olayları büyük bir çoğunlukla saklı kalmaktadır. Dolayısıyla, aile içi şiddet olaylarının tespiti ve analizi oldukça zordur. Olanca zorluklarıyla birlikte aile içi şiddet dünya çapında bir sorundur, ciddi bir insan hakları ihlalidir ve hiç kimse bunun günün birinde sona ereceğı kanısında değildir; ancak herkesin iyice bilmesi gereken şudur ki, çoğu ülkenin yasalarına göre dışarıda olduğu gibi aile içinde uygulanan şiddet de sorumluya cezaî müeyyide gerektiren bir suçtur (Wills, 1997: 179). Bu çerçevede, Türk toplumu için Türk Ceza Kanunu, Türk Medenî Kanunu, “6284 Sayılı Ailenin Korunmasına ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’dan söz edilebilir. Şüphesiz, şiddete maruz kalan kadınların koruma altına alınması ve kendilerine yardım edilmesi için yargı, güvenlik birimleri ve kurumların ortak çabalarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Olayın bireyleri aşan daha derin ve kapsamlı bir yönü de bulunmaktadır: Bu bağlamda kişilerin şiddete karşı korunması için yapılması gereken en iyi şey bir yandan daha eğitilmiş bir toplum için çabalarken, diğer yandan hukukun üstünlüğünü tesis etmektir. Zira toplum ve devlete karşı bireylerin en büyük sığınakları eğitim ve hukuktur. Bu iki konuda başarısız olan toplumlar kendilerine ait egemenlik ve çıkar bölgeleri oluşturmaya çalışan çetelerin savaş alanına döneceğı için, hiç kimse kendini yeterince güvende hissetmeyecektir.

Literatür taraması yöntemiyle yapılmış olan bu çalışmanın amacı, şiddet kavramının tanımı ve ilkel kökenlerinden başlayarak genel bir çerçeveden aile içi şiddeti ele alıp sorunu teşhis etmek, bunun kadınlarla çocukların ruh sağlıkları ve kişilikleri üzerinde bıraktığı kısa ve uzun vadeli etkileri detaylı olarak irdeledikten sonra sorunun çözümü için somut birtakım öneriler sunmaktır.

Çalışmanın içerdiği başlıca zorluk, doğrudan ve nesnel bir klinik veri tabanından yoksunluk olmuştur. O yüzden, çalışma sürecinde konuyla ilgili yapılmış olan araştırmalardan elde edilen bulgular dikkate alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM KAVRAMI

Chenney, iletişim sözcüğünün Latince’de “ortak” anlamına gelen “communis” kelimesinden türediği görüşündedir. Ayrıca, ortak anlayış bilgi alış verişinden kaynaklanmadığı sürece muhataplar arasında bir iletişim etkinliği olamayacağını altını çizmiştir (Cheney, 2011: 2; Velentzas ve Broni, 2017: 117).

Keyton ise, iletişim kavramını bilgiyi ve ortak anlayışı bir kişiden diğerine aktarma süreci olarak tanımlamıştır. Ona göre, iletişimin temel öğeleri olan kaynak, ileti ve alıcı iletişimin kalitesini belirler. Bunlardan birinde problem olması halinde, iletişimin etkisi azalmaktadır (Keyton, 2011: 6).

Bilindiği üzere insan konuşma yetisi ve aygıtları ile doğar; ancak zaman içinde bu yeteneği geliştirmek için özel bir çaba göstermemişse diğer kişilerle iyi iletişim kuramayacaktır. Birçok kimse başkalarıyla iletişim kurma konusunu basit bir beceri olarak görse de, gerçekte iletişimin hayli karmaşık bir süreç olduğu bilinmektedir. Bu anlamda, iletişim yaşamın ve örgün eğitimin akışı içinde öğrenilen bir beceridir.

İletişim, konuşan kişinin içine belirli anlamları kodladığı mesajların alıcı tarafından eş zamanlı olarak deşifre edildiği bir işlemi ifade etmektedir. İletişim işleminde yer alan her bir kişi hem konuşmacı hem dinleyici, hem aktör hem de reaktördür. Kodlama ve kodları çözme dinamik ve gelişen bir süreçtir. Kişilerin kendileri ve diğerleri ile ilgili algıları çok farklı, denetimsiz ve değişken olduğundan, ayrıca iletişim sırasında kişiler bir yandan kodları çözerken diğer yandan geri bildirim sağlamak zorunda olduklarından dolayı, insan iletişimi araştırmalar yapmak için oldukça zor ve karmaşık bir alandır.

İletişim söz konusu olduğunda çoğu kimsenin aklına öncelikle “dil” ve “sözcükler” geliyor olsa da, iletişim dil ile söylenen sözlerle sınırlı değildir. Örneğin gözler dilin ifade edebileceğinden daha çok sayıda anlamı daha başarılı bir şekilde alıcılara taşıyabilmektedir. “Rastlantısal iletişim” kategorisinde değerlendirilen spontane, plansız, bilinçsiz ve çoğu zaman sözsüz biçimde gerçekleşen bu tür iletişim deneyimleri günlük yaşamın önemli birer parçasıdır. Örneğin bir insan bir sokak kedisiyle göz göze geldiğinde kedinin gözlerinde insanlara duyduğu güvensizlik ve korku yeterince görünür bir haldedir. Otobüs durağında bekleyen bir adamla önündeki caddeden geçen bir otobüste oturan bir kadının gözleri birkaç saniye boyunca birbirine ilgiyle sabitlendiğinde, çoğu zaman o birkaç saniyelik bakışmanın içinden birlikte yaşanacak uzun ve mutlu bir hayatın bütün düşleri geçip gitmektedir. Birkaç saniye içinde kocaman bir hayat kurulmaktadır. Kısacası, insanın mutluluğu, güvenliği ve yaşam kalitesi açısından “iletişim” son derece değerli ve yaşamsal bir olgudur.

Doğrusu iletişim sadece karmaşık ve sofistike bir kavram değil, aynı zamanda yaşamsal derecede önemli bir olgudur. Doğru ve yeterli iletişimin gerçekleşmesi, çoğu kavga, çatışma ve savaşın başlama ihtimalini sıfır noktasına doğru geriletebilir.

İletişim kavramı çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. Bu kategorilerden en azından birkaçına değinmek yararlı olacaktır. “Kişiler arası iletişim”, “iç iletişim” (örgütsel iletişim) ve “dış iletişim”, çok daha iyi bilinen iletişim türleridir. Ayrıntıya girmeden tanımlamak gerekirse, örneğin “kişiler arası iletişim” iki ya da daha fazla kişi arasında gerçekleşen iletişimdir ve bu kişiler arasında bir bilgi transferini gerektirir. Bu, genellikle yüz yüze iletişimdir. “İç iletişim” bir kurum ya da örgüt içinde gerçekleşen iletişimdir. Bu iletişim yüz yüze de olabilir; ancak çoğunlukla iç hat telefon şebekeleri (intranet), faks ve internet bağlantısı ile gerçekleşmektedir. “Dış iletişim” terimi ise bir kurum ya da örgüt dışındaki hedef kitleleri arasında gerçekleşen iletişim faaliyetleri için kullanılmaktadır (Velentzas ve Broni, 2017: 119).

Peki iletişim niçin önemlidir ya da iletişimin önemi nereden kaynaklanmaktadır? Bu sorunun yanıtı, aile içi şiddete bakan yönüyle bu kitabın yazılmasının asıl gerekçesini oluşturmaktadır.

İletişimin olayları karşıdaki kişinin bakış açısı ve ruh halinden görebilmek, farklılıkları ve benzerlikleri çözebilmek, duygu ve düşünceleri barındıran mesajların nasıl aktarılacağını hesap edebilmek gibi empatik özellikler gerektirdiği açıktır. Gerek günlük yaşamda gerekse aile içi ilişkilerde diğerlerinin duygu ve düşüncelerini anlama çabası varsa, muhataplar arasında bir iletişim süreci başlamış olmaktadır. Bu bağlamda, iletişim olanca farklılıklarına karşın insanların birbirlerini anlama ve bir arada yaşama sanatıdır (Bienvenu, 1970: 27).

Hindistan'ın eski başbakanlarından Jawaharlal Nehru "Bir ulusun kaderi okul sıralarında şekillenir." demişti. İletişim becerileri her zaman herkese öğretilmez; ancak iyi bir eğitim, özveri, sıkı çalışma ve odaklanma yoluyla istenen seviyede geliştirilmesi mümkündür. Üniversitelerin yöneticileri ve ders programlarını yapan ekipler doğru düşünerek müfredatta gerekli değişiklikleri yapmalıdır. İletişim üzerine dersler veren öğretim elemanları zorlukları kabullenerek uygulamaya ağırlık vermeli ve öğrencilerde pratik iletişim becerileri geliştirmeye yoğunlaşmalıdır. Çünkü bütün sektörler ve kurumlar iletişim becerileri konusunda yüksek derecede eğitilmiş adayları tercih etmektedir (Mahajan, 2015: 38-39).

İletişim sektörler, kuruluşlar, hatta bütün insanlık için neden önemliyse, aile için de aynı sebeple önemlidir. Dış dünyada çatışmaya karşı paratoner işlevi gören etkili iletişim, aynı görevi aile içinde de yürütmektedir. İletişim patolojik derinlikte olmayan bütün şiddet eğilimleri ve uygulamalarının en etkili çözümüdür, deyim yerindeyse her türlü şiddet zehrinin panzehiridir.

İLETİŞİMİN TEMEL İŞLEVLERİ

En kısa şekliyle kaynakla alıcı arasında ileti aktarımı olarak bilinen iletişimin işlevleri sayı olarak değişebilmekle birlikte, bu bağlamda en azından aşağıdaki dört temel işlevden söz etmek mümkündür (Kelvin-Iloafu, 2016: 95):

1- BİLGİ İŞLEVİ: İletişim, karar oluşturmak için gerekli olan bilgileri, daha geniş bir perspektifle bakmak gerekirse, dünyanın ve yakın çevrenin koşullarını ve gelişen olayları anlamak, yorumlamak, doğru sonuçlar çıkarmak ve tepkiler geliştirmek için gerekli veri, bilgi, haber, düşünce ve görüşlerin derlenmesi, biriktirilmesi ve yayılması işlevini görmektedir.

2- MOTİVASYON İŞLEVİ: İletişim duyguların ifade edilmesine ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasına olanak sağlama; bireysel, grupsal ve toplumsal düzeyde kısa ve uzun vadeli hedefler oluşturma, onlara göre planlar yapma, birey ve toplulukları doğru tercih ve ideallere tutunmaya teşvik etme görevini yapmaktadır.

3- DENETİM İŞLEVİ: İletişim, bir kurumun can damarı ve örgütsel faaliyetlerin etkin kontrolünün gerçekleştirilebileceği bir araçtır. Çünkü çalışanlar sistem içindeki rollerini iletişim yoluyla anlarlar. Böylelikle, organizasyonlarda ve benzeri grup etkinliklerinde yetki ve sorumlulukları bildirerek denetimi sağlamaktadır.

4- GÜDÜLEME İŞLEVİ: İletişim kurumsal anlamda örgütsel hedeflere bağlılığı ve bireysel düzeyde hedefe odaklanmayı artırmak suretiyle plan ve amaçların daha kısa sürede gerçekleşmesini sağlamaktadır. Normalde çalışanlar tarafından gerçekleştirilen örgütsel iş, işlem ve hedefler, etkin iletişim kullanılarak daha hızlı ve ideal düzeyde gerçekleştirilebilmektedir.

İLETİŞİMİN TÜRLERİ

Temelde iletişimin üç türü vardır (Ezezue, 2007: 10):

1- SÖZEL İLETİŞİM: Bu, çoğunlukla yüz yüze bir durumda gerçekleşir; ancak muhataplar arasında görüntülü ve sesli bağlantı sağlayan sosyal medya siteleri, canlı telefon bağlantısı, telekonferans gibi online uygulamalarla yapılan görüşme ve konuşmaları da kapsayacak şekilde genişletilebilir. Burada önemli olan faktör muhatapın sesini duymaktır.

2- SÖZSÜZ İLETİŞİM: Sözsüz iletişim, kelime ve harf sembollerini kullanmadan gerçekleştirilen bir iletişimdir. Karşılıklı alınıp verilen bilgi ve mesajlar ne yazılı ne de sözlüdür. Mesajlar fiziksel ortamlar, beden dili, resim ve çizimlerle iletilmektedir. İşaret dili de bunlara dâhildir.

3- YAZILI İLETİŞİM: Yazılı iletişim, okuma ve yazma becerisi gerektirir. Çünkü bu iletişim türünde sözlü mesajlar alfabetik sembollere, kelimelere ve cümlelere dönüştürülmektedir.

İLETİŞİM BECERİLERİ

Etkili bir iletişim faaliyeti, birtakım temel unsurları gerektirmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Anlama: Anlama becerisi kaynak tarafından verilen açık veya üstü kapalı bir mesajın alıcı tarafından doğru bir şekilde çözülüp anlaşılması olarak tarif edilebilir. Bir mesajın çözümlenmesi bağlama bağlıdır. Ayrıca anlama becerisi sadece söylenmiş olan sözlerin anlamının çözümlenmesi ile sınırlı değildir. Vücut dilinden, gözlerden, dudaklardan veya ses tonundan yansıyan mesajların anlaşılması da aynı derecede önemlidir.

Aktif Dinleme: Aktif dinleme karşıdaki kişiye değerli biri olduğu hissiyle birlikte cesaret ve özgüven vermekte, böylece ona kendini daha rahat ve başarılı bir şekilde ifade etme olanağı sunmaktadır. Kişi iyi bir dinleyici olduğunda, sosyal çevresi genişlemektedir. Çünkü herkes anlaşılma ve takdir edilme ihtiyacı içindedir. Buna beğenilme tutkusu da denilebilir. Bunula birlikte dinlemeyen kişiler sıkıcıdırlar ve

kendilerinden başka hiç kimseyi önemsemezler. Bu bir sorumluluk ve saygı göstergesidir (Mckay vd., 2012: 3-4).

Aktif dinleme, kolay bir iş değildir. Belki de bu yüzden, en değerli ve etkileyici iletişim becerileri arasındadır. Zira dinleme zahmetli bir iş olduğundan, insanlar genellikle dinliyormuş gibi davranmakla yetinirler. Aktif dinlemenin bazı kuralları vardır; ancak bunların ilki ve en önemlisi karşıdaki kişiyi kınamadan, ayıplamadan, suçlamadan, özyargısız bir şekilde dinleyebilmektir (Canel, 2012: 11-12).

Empati Kurma: Empati kendini muhatabının yerine koymak, onun duygu ve düşüncelerini hissederek dinleme halini ifade etmektedir. Etkili iletişim için çok önemli bir kuraldır. Ayrıca, belirli bir eğitim süreci içinde öğrenilebilecek bir beceridir. İletişimde empati becerisi varsa, karşıdaki kişinin sözlü olarak anlatamadığı pek çok şey de açıklığa kavuşmuş olmaktadır.

Empati, başkalarının duygularını, o duyguların nedenlerini anlamak veya birinin herhangi bir duygusal deneyimine dışarıdan katılmak anlamına gelmekte, ayrıca terapötik bir ilişkide iyileştirici bir rol oynadığı yaygın olarak kabul edilmektedir (Wiseman, 1996: 1164).

İKİNCİ BÖLÜM

AİLE NEDİR?

Dünyadaki çeşitli sosyal ve kültürel ortamlarda farklı formları bulunsa da, genel olarak aile toplumun temel yapı taşı ya da en küçük sosyal topluluk olarak bilinmektedir. Bu açıdan toplumsal bir kurum olan aile, aynı zamanda evrensel bir olgu ve değeri ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, aile aynı çatı altında yaşıyor olmanın bir sonucu olarak kurdukları yakın fiziksel iletişim nedeniyle zaman içinde çok sayıda sevinç ve kederi paylaşmış ve birçok ortak anıda buluşmuş olan en küçük sosyal gruptur.

Genel ve kapsayıcı bir tanım yapmak gerekirse, ailenin birbirleri ile kan bağından kaynaklanan bir yakınlığa sahip olup ortak bir yuva duygusu ve güçlü bir sadakat ve heyecanın yanı sıra yine ortak bir geçmiş ve gelecek inancıyla kenetlenmiş bir insan grubu olduğunu söylemek yerinde olacaktır (Fitzpatrick ve Caughlin'den aktaran Le Poire, 2005, 9).

Aile bireyleri arasındaki kan bağı nedeniyle ki, aile ilişkilerinden daha güçlü bir bağ düşünmek ya da oluşturmak çok zordur. Eskiden aileler büyük anne ve babaları da içeren daha geniş topluluklar oldukları halde, zaman içinde anne, baba ve çocuklardan oluşan ve "modern çekirdek aile" diye tabir edilen daha küçük yapılara dönüşmüşlerdir. Hatta 21. yüzyıl itibariyle özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da çekirdek aile bile parçalanıp dağılmış görünmektedir.

AİLE İÇİ ROLLER

İşlevselci bir bakış açısıyla ele alındığında, ailenin sosyal bir organizasyon olduğunu söylemek mümkündür. Bu çerçevede, ailenin her bir üyesinin belirlenmiş bir rolünün olduğu, diğer bir ifadeyle birtakım haklar ve sorumlulukları öngören bazı görevlerinin olduğu ve bunların yer yer birbirleriyle iç içe geçtikleri bilinmektedir. Bu rollerin genellikle atanmış ve yerleşik oldukları dikkate alındığında, aile üyelerinde diğer üyelerin yüklenmiş olduğu görev, sorumluluk ve haklara uygun davranıp davranmadıkları konusunda hem bir denetim arzusu hem de bir beklentinin olacağını tahmin etmek zor olmasa gerektir. Sonuçta, söz konusu statüler ve roller bağlamında hiyerarşik bir yapı doğmuş olmaktadır (White ve Klein, 2019: 169); ancak araştırmacılar sağlıklı bir aile içinde yaşamsal önem taşıyan beş ana rol ya da görevden söz etmektedirler. Bu rolleri kabaca şöyle sıralamak mümkündür:

1- AİLENİN GEÇİMİ İÇİN GEREKLİ KAYNAKLARIN TEMİNİ

Tüm aile üyeleri için para, yiyecek, giyim ve barınak gibi kaynaklar sağlamak, bir aile içindeki en temel rollerden biridir. Bu, genellikle araçsal bir roldür. Geleneksel kültürün daha güçlü olduğu yerlerde, ailenin geçimini sağlama rolünü erkeğin üstlenme oranı yükselmektedir.

Aile sisteminin bakım ve yönetimi konusunda bakış açısı din ve kültür farklılıklarına bağlı olarak ülkeden ülkeye değişmekle beraber, bu konuda uzunca bir süredir kadınların rolü artarken doğal olarak erkeklerin rolünde görece bir azalma gözlenmektedir (Department of Economic and Social Affairs-Division for Social Policy and Development, 2011: 14).

2- İLGİ VE MORAL DESTEK

Aile üyelerinin moral açıdan desteklenmesi son derece önemli bir roldür. Bu görev, aile üyeleri için rahatlık, sıcaklık ve güvenlik duygusu sağlamayı öngörmektedir. Çocuğu okulda kötü bir gün geçirdikten sonra ona sarılan, onunla konuşan ve rahatlatan bir ebeveyn veya sevilen birinin ölümünden sonra birbirlerini teselli eden aile üyeleri, bu role güzel birer örnek olarak gösterilebilirler.

Yapılan araştırmalar yaşamın erken dönemlerinde ebeveynlerden alınan moral desteğin erken yetişkinlik döneminde ruh sağlığı (Luecken, 2000: 89), orta yaşlarda ise fiziksel ve zihinsel sağlıkla sıkı bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir (Enns vd., 2002: 1003).

3- YAŞAM BECERİLERİNİ GELİŞTİRME

Yaşam becerileri geliştirme rolü, çocukların ve yetişkinlerin fiziksel, duygusal, eğitimsel ve sosyal gelişimlerine ilişkin görevleri içerir. Örneğin çocuğunun okula gitmesi veya yetişkin olan çocuğunun kariyer yolunda en doğru kararları vermesi için ona yardımcı olan ebeveynler bu role iyi birer örnek teşkil edebilirler (Peterson ve Green, 2009: 1-2).

Çocuklarını geleceğe başarılı bireyler olarak hazırlamak için onların eğitim hayatını gerektiği şekilde desteklemek ve hayata sıkıca tutunmak için gerekli becerileri kazanmalarına yardımcı olmak, anne babaların en büyük görevlerinden biridir (Redding vd., 2011: 22).

4- AİLE SİSTEMİNİN BAKIMI VE YÖNETİMİ

Aile sisteminin bakımı ve yönetimi, liderlik, karar verme, aile bütçesini idare etme, genişletilmiş aile, arkadaşlar ve komşular için uygun rolleri sürdürme gibi birçok görevleri içermektedir. Bu rolün yüklediği sorumluluklara, disiplinin sürdürülmesi ve davranış standartlarının uygulanmasını da eklemek olasıdır. Buradan hareketle, günümüzde sosyo-ekonomik koşullarının zorlamasıyla bu konulardaki alışılmış rol paylaşımının dikkate değer bir ölçüde değişime uğradığını söylemek mümkün görünmektedir.

Bu anlamda günümüzde kadınlar ailenin bütçe yönetimi ve karar mekanizmalarının işleyişinde daha fazla söz sahibi olurken, erkekler aile planlaması, anne bakımı ve doğum konularıyla daha fazla ilgilenmeye başlamış görünmektedir. Ayrıca, erkeklerin doğum öncesi sağlık muayenelerinde hazır bulunma ve çocukların doğumuna tanık olma istek ve olasılıkları giderek yükselmektedir (Department of Economic and Social Affairs-Division for Social Policy and Development, 2011: 3).

5- EVLİLİK ORTAKLARININ CİNSEL DOYUMU

Eşler arasında tatmin edici bir cinsel yaşam, kaliteli bir evlilik ilişkisinin en önemli anahtarlarından biridir. Bu rol, romantik ve erotik gereksinimlerin her iki eşi de tatmin edecek şekilde karşılanmasını gerekli kılmaktadır (Peterson ve Green, 2009: 1-2). Bununla birlikte, karşı cinsle ilişkilerde roller ve ilişkinin içeriğinin ülkeden ülkeye birtakım değişiklikler arz ettiği görülmektedir (Alesina ve Giuliano, 2007: 1).

Alanla ilgili yapılmış olan pek çok araştırmanın bulguları, eşler arasındaki cinsel uyumsuzluk ve doyumsuzluğun evlilik memnuniyetini doğrudan etkileyen ve evliliğin süresini belirleyen çok önemli bir değişken olduğunu göstermektedir (Jose ve Alfons, 2007: 77; Shakerian vd., 2013: 331-332; Sprecher, 2002: 193; Chien, 2003: 57).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİDDET NEDİR?

Şiddet kavramıyla ilgili pek çok farklı tanım yapılmış olmakla birlikte, bir davranış veya fiili “şiddet” tanımı içinde değerlendirebilmek için aşağıdaki dört özellikten bir veya daha fazlasını içermek zorundadır: Bunlar, “kasıtlı”, “istenmedik”, “gerek-siz” veya “zararlı” olmaktır (Hamby, 2017: 168).

Bazı istatistiklere göre, küresel ölçekte şiddet yılda 1,6 milyondan fazla insanın hayatına mal olmaktadır. Bu insanların % 50’si intihar ederek, % 35’i cinayete kurban giderek, % 12’nin üzerinde bir oranı ise doğrudan bir savaş ya da bir çatışmanın sonunda hayatını kaybetmektedir. Yine istatistikler ABD’de günde 10 çocuğun ateşli silahlarla öldürüldüğünü göstermektedir. Amerikan Tabipler Birliği’nin eski başkanı Corlin konu hakkındaki görüşlerini: “Amerika Birleşik Devletleri yıllık bazda ateşli silahlarla ölen çocukların sayısı konusunda dünyada ilk sıradadır. Silah şiddeti, ülkemizin halk sağlığı için en büyük tehdittir.” sözleriyle ifade etmiştir. Bu doğrudur. Çünkü şiddetin neden olduğu her ölüm için onlarca hastaneye yatış, yüzlerce acil servis ziyareti ve binlerce doktor ataması olmaktadır. Üstelik şiddet mağdurların fiziksel ve zihinsel sağlığının yanı sıra sosyal hayatı üzerinde de yaşam boyu süren hasarlara sebep olmakta, bütün bunlar ise ekonomik ve toplumsal gelişmeyi yavaşlatmaktadır.

Bugün dünyada şiddet ile ilgili büyük bir endişe vardır. Peki şiddete sebep olan şeyler nelerdir? Bazı çocuklar neden başkalarına yumruk atar, tokat vurur veya onları ısırır? Tatlı küçük bebekler nasıl olur da zaman içinde silah taşıyan çete üyelerine, katillere ve teröristlere dönüşürler?

Temel olarak, insanlarda şiddet eğilimini kışkırtan iki temel koşuldan söz etmek mümkün görünmektedir. Birincisi, kişinin geçmişte birinden bir şekilde yara almış ve incitilmiş olmasıdır. Bu faktör, haksız yere atılmış bir tokat, vurulmuş bir yumruk, unutulmayan bir dayak olabilir ve mağduru yeri geldiğinde intikam duygusuyla şiddete yöneltir. Aynı şekilde cinsel istismar, duygusal ihmal, ufak acıların birikmesi (stres), endişeler, hayal kırıklıkları ve çocuklukta hüsranlar da şiddet eğilimini tetikleyen unsurlardır. Şiddet eğilimlerini güçlendiren ikinci temel etken daha az anlaşılmıştır. Geçmişte yaşanan bazı olaylarla ilgili çözülmemiş ve ifade edil(e)memiş olan duygular, şiddetin en etkili gerekçeleri olabilmektedir. Çocukların yaşadığı veya gördüğü kötü muameleler ve benzeri sıkıntılı deneyimler bastırıldıkça, uygun ortamlara ulaştığı zaman şiddetle patlama riski artmaktadır. Duygu ve düşünceleri açıklamanın güvenli olmadığı durumlarda, kişinin kendisine veya başkalarına yönelik şiddet kullanma eğilimine girmesi neredeyse kaçınılmaz bir sonuçtur. Şiddet duygu ve isteklerin baskılandığı bir çevrede öfke ya da korkunun çarpık bir ifadesi, duygusal bir boşalma ve ruhsal bir çöküştür. Bu koşullara ek olarak, çoğu sanayileşmiş ülkede şiddete müsamaha gösterilmesi, şiddetin yüceltilmesi ve kültürel olarak erkeklikle özdeşleştirilmesi son derece yaygın bir davranıştır. Çocuklar içinde bol miktarda şiddetin olduğu sporlara ve çoğunlukla erkek kahramanların yer aldığı şiddet dolu televizyon programlarına, filmlere ve elektronik oyunlara maruz kalmaktadır. Küçük yaşta erkek çocuklarına, oynamaları için oyuncak askerler, silahlar ve diğer savaş gereçleri verilmektedir. Okullarda okutulan ders kitapları ve hikâye kitapları, genellikle erkeksi bir aktivite olan savaşı yüceltmekte, büyük erkek fatihleri onlara birer kahraman ve rol model olarak sunmaktadır. Birçok ebeveyn oğulları oyun alanında kendini savunmak amacıyla ya da keyfî olarak zorbalıklar yaptığında mutlu olur, hatta yetişkinler savaşmayı reddeden çocukları için endişelenirler. Bütün bunlar erkeklerin sert olması ve ağlamaması gerektiğine yönelik yaygın kanılarla birleştiğinde, erkeklerin şiddet içeren suçları kadınlardan daha fazla işleminde şaşılacak bir şey yoktur (Novak-Marcincin vd., 2014: 23).

Zaman içinde şiddet kavramını tanımlayan çeşitli kuramlar ortaya çıkmış bulunmaktadır; ancak elbette burada hepsinden tek tek ve uzun uzadıya söz edilmeyecektir. Bu kuramların yapmış oldukları şiddet tanımlarına kabaca bir göz atmak gerekirse, sözgelimi “örnekçi yaklaşım” bu kavramı daha ziyade somut olay ve örnekler üzerinden giderek netleştirmeye çalışmaktadır. Bu yaklaşıma göre, şiddet saldırının aşırı bir şeklidir. Örneğin fiziksel saldırı, tecavüz ve cinayet gibi... Diğer bir kuram olan “sosyal psikoloji yaklaşımı”, saldırıyı “zarar görmeyi istemeyen birine yönelik zarar verme niyet ve amacı güden her türlü hareket”, şiddeti ise “birine fiziksel hasar verme ya da öldürme kastıyla gerçekleştirilen her türlü saldırgan davranış” olarak tanımlamaktadır (DeWall vd., 2011: 246).

Öte yandan, “halk sağlığı yaklaşımı” şiddet kavramına daha yaygın kabul gören bir tanım getirmiştir. Buna göre, şiddet kavramı “kendi şahsına, başka birine, bir grup ya da topluluğa karşı sözle veya fiilî olarak gerçekleştirilen ve bir şekil-

de yaralanma, ölüm, psikolojik hasar, sakatlık ve yoksun kalma haliyle sonuçlanan veya sonuçlanma ihtimali olan her çeşit kasıtlı güç kullanımı” olarak tanımlanmıştır (Krug vd., 2002: 5). Başka bir kuram olan “hayvan araştırmaları yaklaşımı”, şiddet kavramını “toplumsal iletişimde işlevini yitirmiş olan kısıtlayıcı denetim mekanizmalarına bağlı olmayan saldırgan davranışın patolojik bir formu” olarak görmektedir (Koolhaas vd., 2010: 387). Dünya Sağlık Örgütü ise, şiddet kavramını “kendisine, bir başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı yaralanma, ölüm, psikolojik yıkım, gelişim bozukluğu veya yoksunlukla sonuçlanan bilinçli ve kasıtlı bir güç kullanımı” şeklinde tanımlamıştır. Şiddet eylemlerinin türleri kabaca fiziksel saldırı, sözlü taciz, cinsel taciz şeklinde; şiddeti hızlandırıcı faktörler savaş, soygun ve kişilik bozuklukları şeklinde; şiddet eğilimlerine katkı sağlayan faktörler uyuşturucu, alkol, yoksulluk, geleneksel kültür, heyecan ve psikozlar şeklinde; şiddetin etkileri ölüm, sakatlık ve akıl hastalıkları şeklinde; şiddetten etkilenenler ise bireyler, çocuklar, topluluklar, etnik veya azınlık grupları şeklinde kategorize edilebilmektedirler (Morris, 2007: 6-11).

Bu arada, hemen hemen bütün şiddet eylemlerinin “toplumsal değerlere aykırılık” diye tanımlanabilecek ortak bir yönleri olduğunun altını da çizmek gerekir (Hamby, 2017: 176). Çünkü toplumsal düzenlerin devamını sağlama kaygısına dayanıyor olsalar da, sosyal değerlerin evrensel insancıl değerlerin sınırları içinde belirlenmiş olduklarını anımsamak büyük bir önem arz etmektedir.

Sonuçta evrensel değerlere aykırı olarak çoğunlukla ırk ve cinsiyet ayrımcılığına dayanan şiddetin, kaynaklara erişimde farklılık ve diğer sosyal statü eşitsizliklerinin üzerindeki toplumsal etkileri temsil ettiği bellidir; fakat bu etkinin ortaya çıktığı mekanizmalar ile etkinin kapsama alanı henüz tam olarak belirlenmiş değildir. Bu alanda çalışan araştırmacılar genellikle stres, yoksulluk ve sosyal tecrit kavramlarına vurgu yapmakta, bu faktörlerin şiddetin devamı ve mağduriyette kritik bir rol oynadığını, ancak doğrudan ortaya çıkan etkilerin daha az muhtemel olduğunu belirtmektedirler (Garbarino ve Kostelny, 1993: 193).

İNSANDA ŞİDDET EĞİLİMİNİN İLKEL KÖKENLERİ VE İÇGÜDÜSEL ŞİDDETİN BAŞLICA TÜRLERİ

Şiddet insana özgü değildir. Yeryüzünde yürüyen bütün canlılar belirli zaman ve durumlarda şiddete yönelirler; ancak şiddet kullanımı konusunda insanlarla hayvanlar arasında son derece belirgin bir fark vardır: Hayvanlar beslenme ihtiyacı ve hayatî tehlike gibi iki önemli koşulda öfkelenip şiddete başvururken, insanın şiddet kullanımı portföyü son derece geniştir. İnsan yaşamını sürdürme gereksinimiyle ve hayatını tehlikeye düşüren bir tehditle karşılaştığında şiddete başvurabileceği gibi, yaşamsal önem taşımayan fazladan çıkarları için, hatta sırf zevk için de şiddet kulla-

nabilir. Bu anlamda, zevk için öldürmenin insana özgü bir davranış olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Şiddetin psikolojik köklerine inmek gerekirse, öncelikle Sigmund Freud'un yaklaşımına bakmak yararlı olacaktır. Freud insanların içgüdüsel olarak saldırgan oldukları ve egoist öz tatmin, diğer bir ifadeyle egoist kişisel memnuniyet aradıkları görüşündedir. Buna karşılık, genel olarak kültürümüz sınırsız ve denetimsiz saldırganlık eğilimlerimize yasaklar ve engeller koymak üzere tasarlanmıştır. İnsan, bu yasaklar ve bordürlerden ötürü her uygar bireyde olması gerektiği gibi bilinçli ya da bilinçsiz bir suçluluk duygusuna kapılmaktadır. Ünlü psikolog, şiddet sorununu içgüdü'nün talepleriyle medeniyetin kısıtlamaları arasında doğan telafi edilemez düşmanlık (antagonism) ekseninde ele alıp analiz etmeye çalışmaktadır. Psikanaliz, insan doğasının bencil ve acımasız ilkel dürtülerden oluştuğunu göstermektedir. İkel dürtüler kişinin gelişimi sırasında uzunca bir değişiklik sürecinden geçer, engellenir, farklı amaçlara yönlendirilir. Bu dürtüleri reddetmek veya kontrol etmek yoluyla uygarlıklar kurulmaktadır. Aynı süreçte uygar toplumlar içlerine katılanların bu dürtüleri kontrol ederek birbirleriyle ilişki kurabilmelerini beklemekte ve talep etmektedir. Söz konusu sosyal etkileşimde insanların ilişki içinde oldukları kimselere karşı sevgi ile saldırganlık arasında bir çatışmaya yol açan karışık duygulara sahip olması çok doğaldır; ancak zamanla kişisel çıkarlarını sınırlayarak onlarla toplumsal yararlar arasında uzlaşma noktaları aramak gibi bir sorumluluk duygusu geliştirmeye gereksinimleri olacaktır. Burada iki durum ortaya çıkmaktadır: Suçluluk duygusu ve empati... Bu aşamada insanlığın en büyük ihtiyaç ve erdemlerinden birinin doğması beklenir. Bu, kişisel isteklerle toplumsal grubun talepleri arasında bir denge kur- maktır. Tartışılması gereken asıl mesele budur. Nitekim bilimsel mahfillerde hâlen tartışılmaktadır (Novak-Marcincin, 2014: 23-24). Görünüşe göre yerleşik uygarlık ve kültürler ürettikleri sosyal değerler içinde genel olarak bu ilkel eğilimleri uysallaştır- mak gibi bir işlev üstlenmekte, doğuştan gelen yabanî şiddet eğilimlerinin kibarlaştırılmasında iletişimin önemi de bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Çünkü "şiddet" ve "düşünme yetisi" eşit bir şekilde özel bilişsel aygıtlardır ve düşünme yetisi zihinsel içerikleri simgesel formlar içinde temsil etme kapasitesini yansıtmaktadır. Şiddet dü- şünme yetisini saf dışı bırakan ilkel düzeyde bir iletişim eylemi olarak görülebilirse de, kişi yaşadığı zihinsel çatışmayı başkalarına açıkça ifade edilebilmekte ve bu da onu rahatlatmaktadır. Bu bağlamda, şiddet düşünme yetisi ve düşüncenin çöküşü veya kelimelerin iflası anlamına gelmektedir (Blumenthal, 2006: 4). Demek ki, şid- det ve iletişim kavramları ışıkla karanlık gibi zıt kutuplarda bulunmaktadır. İletişim arttıkça şiddet azalmakta, şiddet arttıkça sözlerin işlev ve etkisi azalmaktadır. Devlet ve sivil toplum örgütleri eşgüdüm halinde eğitim sistemini iyileştirmek ve eğitim olanaklarını yaygınlaştırmak suretiyle insanın ilkel şiddet dürtüsünü evcilleştirip iletişim becerilerini geliştirecek daha akıllı ve cesur adımlar attığı takdirde, şiddet konusunda istikrarlı bir azalmanın olması beklenebilir.

Şiddet kavramını aynı şekilde psikolojik temeller üzerinden kavramsallaştırmaya çalışan Erich Fromm'un görüşüne göre, şiddetin doğuştan gelen derin içgüdüsel kökleri vardır ve açığa çıkan şiddet türleri arasında en kayda değer olanı "tepkisel şiddet" tir. Tepkisel şiddetle kastedilen şey, kişinin kendi hayatını, başkalarının hayatını, ülke, vatan, bayrak, devlet, din, mülkiyet, namus gibi değerleri korumak üzere kabaran bir öfke ve şiddettir. Bu, korku ve endişe ile beslenen ve hayatın devamına hizmet eden bir şiddet versiyonudur. Temelde öldürme ve yok etme amaçlı değil, korumacı bir dürtüdür. Dolayısıyla, en sık karşılaşılan şiddet türü olduğu açıktır. Tehdit algısı ile tetiklenen tepkisel şiddet çoğu zaman gerçeklikle çok sıkı bir bağ kuramaz, daha ziyade propaganda ve algı yönetimi gibi çeşitli ikna yöntemleri ile başlatılıp yönlendirilmeye ve istismar edilmeye açık bir duygudur. Tarih boyunca çok sayıda politik ve dinî lider, taraftar kitlelerini bir düşmanın saldırı ihtimaline dayalı bir tehdit algısıyla tepkisel bir düşmanlık, saldırı ve şiddete ikna ederek başka topluluklar üzerine seferber edebilmiştir. Tepkisel şiddetin ortaya çıkışına neden olan en büyük faktör ise "engellenme" dir. İnsan temel gereksinimlerinden veya yapmayı çok istediği bir işten engellendiği vakit öfkeye kapılarak şiddete yönelmektedir. Engellenme halinin içine "kıskançlık" ve "imrenme" öğelerini de katmak gerekmektedir (Fromm, 2001: 20-29). Örneğin aracıyla çok önemli bir toplantıya yetişmek için ya da ağır yaralı veya hasta bir yakını hastaneye yetiştirmek için yoğun trafikte saniyelerle yarışırken önüne çıkıp kendisini durduran veya yavaşlatan herkese öfke kusan, bağırarak hakaretler eden kimselerin hali engellenme halinin şiddeti doğuran ya da artıran bir faktör oluşuna iyi birer örnek sayılabilirler. Sıkça görülen başka örnekler de verilebilir. Örneğin sevdiği kişiyle evlenmesine izin verilmeyen birinin kapıldığı öfke ile yaptığı taşkınlıklar aynı kapsamda değerlendirilebilir. Aynı şekilde, başkalarında olan bazı şeylere bir türlü sahip olamamaktan kaynaklanan kıskançlık ve imrenme bağlamında, sözgelimi çocuk sahibi olmayı çok istediği halde bazı rahatsızlıkları nedeniyle bundan yoksun kalan birinin hastanede ya da parkta başkalarının çocuklarını kaçırmaya ya da onlara bir şekilde zarar vermeye çalışması gibi olaylar kıskanma ve imrenmeye tipik birer örnek teşkil edebilirler. Hatta bu açıdan bakıldığında, din merkezli şiddet eğilimlerinin bile bu kapsamda değerlendirilmesi olası görünmektedir. Çünkü söz konusu örgütlerin bir kısım yönetici kadroları ve üyeleri, giriştikleri şiddet eylemlerini ve yaptıkları infazları dinin kendini ifade etme, yayılma ve devletleşme olanağına erişmesinin ciddî engellenmelerle karşı karşıya olduğu teziyle meşrulaştırabilmektedir. Kazanılmış olan nüfuz bölgeleri, imkân ve hakların korunması için ise, elde olanların kaybedilme ihtimaline yönelik tehdit ve tehlikeler toplumun bilinçaltına yoğun bir şekilde verilerek insanlar tehdit ve tehlikenin kaynağına karşı saldırıya geçirilebilir. Vatanın kutsallığı, küresel bir gerçekliktir. Vatan topraklarını ele geçirmeye, ülkeyi bölüp parçalamaya, devleti yıkmaya çalışanlar var olduğu sürece, vatani kurtarmaya çalışanlar da olacaktır. Nitekim politik literatürde "vatan haini", "devlet düşmanı" ve "terörist" gibi suçlamaların muhalifleri sindir-

mek için öteden beri en sık kullanılan argümanlar, hatta taraftar kitleyi birbirine sıkıca kenetleme ve düşman unsurlarına karşı seferber etmede çok etkili propaganda araçları oldukları herkesçe bilinmektedir. Öyle ki, böylesi durumlarda ortada hainler yoksa bile icat edilmek zorundadır. Dünyaca yaygın kanıya göre, vatan topraklarında ve devletin şefkatli himayesi altında huzur içinde yaşama hakkını gasp etmeye çalışanlara kin beslemek ve onları imha etmek akla ve vicdana aykırı bir şey değil, herkesin alkışlaması gereken bir kahramanlık belirtisidir. Bu anlamda engellenme olgusunun şiddetin başlıca kaynaklarından biri olduğunda şüphe yoktur.

Engellenme etmenini aile kavramı açısından örneklemek gerekirse, evli kimselelerin bir bölümünün evliliğin kısıtlayıcı bağlarına karşı belli bir rahatsızlık duydukları ve zaman zaman o sıkı bağların verdiği sıkıntı ve stresten kurtulmaya yönelik bazı arayışlara girdikleri bir sır değildir. Böylesi rahatsızlıkların eşe karşı yer yer açık tepkilere dönüşerek aile içi şiddette önemli bir rol oynadığını göz ardı etmemek gerekir. Şiddete yol açtığı düşünülen engellemelerin ortadan kalkmasının şiddetin son bulmasıyla sonuçlanması beklenir; ancak bu noktada yoksulluk, eşitsizlik, ekonomik bağımlılık, eğitimsizlik, medya sektörünün saldırgan tutumları, alkolizm ve benzeri bazı faktörlerin elimine edilmesinin de pozitif sonuçların doğuşuna katkı sağlayacağı açıktır. Evde, okulda ve sosyal çevrede şiddete yol açan bu tür elementler ortadan kaldırılabildiği takdirde, şiddeti üreten bataklık da kurutulmuş olacaktır (Novak-Marcincin vd., 2014: 27).

Zaman içinde, şiddet kavramına farklı açılardan bakarak açıklamalar getirmeye çalışan başkaca yaklaşımlar da geliştirilmiştir; ancak son olarak insanın şiddet eğilimlerinin kökenlerine ya da ilkel temellerine iki madde daha eklemek ufuk açıcı olacaktır. Hayvanların şiddet eğilimleri sadece yaşama içgüdüsüne dayalı olarak hayatın devamını sağlamayı amaçlayan dar ve sabit bir çerçevede cereyan ederken, insanın şiddet eğilimi zaman zaman bu doğal ve alçak bariyerleri kolayca aşmaktadır. Başka bir deyişle, insanın şiddete başvurması için varlığını doğrudan tehdit eden bir düşmanla ya da esaret, açlık, susuzluk gibi dolaylı hayatî tehlikelerle yüz yüze gelmek zorunda değildir. Bunlardan hiçbiri olmasa bile, insan şiddet kullanmak isteyebilir. İnsan söz konusu olduğunda, şiddet konusunda bilinen doğal sınırların ötesinde iki farklı şiddet türünden daha söz etmek gerekmektedir. Bunları “çıkarıcı şiddet” ve “hazcı şiddet” olarak adlandırıp kavramlaştırmak mümkündür. İnsanın sınırsız iyelik hırısından kaynaklanan “çıkarıcı şiddet” ile zevke olan bağımlılığından kaynaklanan ve hayal gücüyle alevlenen “hazcı şiddet” tepkisel şiddette olduğu gibi özünde hayatı sürdürme itkisiyle doğrudan doğruya ilintili değildir. Dolayısıyla, bunların ikincil şiddet türleri olduklarının altı çizilmelidir.

Tahmin edileceği gibi bu iki şiddet türü insana özgüdür ve arka planlarında mantıksal bir temel aramak boşunadır. Yalnızca bunların nedenlerine ilişkin birtakım açıklamalar yapılabilir. Sözgelimi, hazcı şiddet için “temel gereksinimlerin aşırı

tatmininden kaynaklanan bir sıkışmışlık hali” şeklinde bir açıklama biçimi ikna edici olabilir. Bu bir arayıştır. Temel ihtiyaçları tümüyle karşılanan bir insanın içgüdüsel isteklerini gerçekleştirmek için bir arayışa girmesi beklenir. Daha sonra hayal gücü devreye girer. İşte o noktadan itibaren başlayan düşsel isteklerin gerçekleşme olasılığının sınırları da daralmaya başlar. Çünkü somut koşulları ve sınırları olan dünya, düşsel isteklerin çoğunun gerçekleşmesine elverişli bir yer değildir. Buna rağmen insan maddî tatminin doruğa çıktığı yerden itibaren düşler evrenine doğru yola çıkmaktan geri durmaz. Amacı, hayattan daha fazla ve farklı zevkler almaktır. Böyle kimseler, salt zevk amacıyla farklı kişi veya varlıklara yönelik kimi şiddet eylemlerine başvurabilirler. Zengin kimselerin dünyanın çeşitli yerlerinde katıldıkları av safarilerine ve cinsellikte hazzı artırmaya yönelik fantastik şiddet uygulamaları göz önüne alındığında, “hazcı şiddet” kavramı daha iyi anlaşılabilir olacaktır.

“Çıkarıcı şiddet”e gelince, bazı kimselerin kendilerine yeterli olanı aldıktan sonra daha fazlasını elde etmek için diğerlerinin aleyhine yaptıkları haksız girişimler ifade edilmiş olmaktadır. Kendisinin ve ailesinin ölünceye dek rahat bir yaşam sürmesini sağlayacak miktarda bir servete sahip olduktan sonra daha fazlasına sahip olmak için başkalarının elinde olanları ahlakî olmayan yollardan ya da çoğu yerde görüldüğü şekliyle şiddet yoluyla elde etmeye çalışmak “çıkarıcı şiddet”in en yaygın örneğini teşkil eder. Zira uzunca bir zamandır dünyanın yeraltı ve yerüstü kaynaklarının beşte dördünü beşte birlik bir azınlık tüketirken, nüfusun beşte dördlük çoğunluğu kaynakların geride kalan beşte birlik miktarını paylaşmak zorunda kalmaktadır. Daha kötüsü, söz konusu beşte birlik azınlık mevcut statükoyu koruyabilmek için dünyanın birçok yerinde doğrudan veya dolaylı şekilde şiddet kullanmaktadır. İhtiyaç fazlası olacağı halde başkalarının elinde olanları da almaya çalışırken zorbalığa başvuran herkes, çıkarıcı şiddet kapsamında birer örnek teşkil etmektedir. Çıkarıcı şiddet bireysel boyutta olduğu gibi, uluslar ve devletler çapında da çıplak gözle izlenebilir niteliktedir.

GÜNLÜK YAŞAMDA GÖRÜLEN TÜRLERİ AÇISINDAN ŞİDDETİN SINIFLANDIRILMASI

Gerek yapan gerekse maruz kalan kişi olarak yaşanmış bütün şiddet deneyimleri, yaşamın akışı içinde yer yer diğer şiddet türleriyle iç içe geçmektedir. Diğer bazı şiddet türlerinin nedeni ya da sonucu olabilmektedir. Örneğin çocukluk yıllarında fiziksel şiddete maruz kalmış olan bir çocuk elbette duygusal ve psikolojik şiddeti de beraberinde yaşamış olmalıdır. Gördüğü şiddetin temelde fiziksel olduğu kabul edilse de, kendisinde ruhsal açıdan silinmez izler bırakacaktır. Kalan izler acı verici olacaktır kuşkusuz; ancak aynı zamanda başkalarına şiddet uygulama konusunda ona rehberlik edecektir.

Bilinen başlıca şiddet türleri aşağıda tek tek ele alınıp irdelenmiştir.

1- FİZİKSEL ŞİDDET

Fiziksel şiddet kavramı, şiddetin minimalist tanımıdır. En basit haliyle, yaralamak veya öldürmek amacıyla birinin üzerinde acı verici fiziksel güç uygulamaktır (Bufacchi, 2005: 197).

Diğer bir ifadeyle, bir kişi, grup ya da nesne üzerinde herhangi bir vücut organı veya bir nesne kullanılarak yıkıcı, tahrip edici, yaralayıcı, temel hakları ihlal edici nitelikte fiziksel güç uygulandığında ortaya çıkan durum “fiziksel şiddet” olarak tanımlanmaktadır (Honderich, 2003: 15).

Tahmin edileceği üzere, fiziksel şiddet, kısıtirma, sıkıştırma, kolunu bükme, tekme atma, tokatlama, saçını çekme, ısırma, yakma, boğma, bıçaklama, silahla veya başka bir cisimle saldırma, işkence etme, öldürme ve benzeri fiilleri içerir; fakat bunlardan ibaret değildir.

2- CİNSEL ŞİDDET

Cinsel şiddet, bir kişinin istemediği bir cinsel aktiviteye katılmaya zorlandığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Cinsel şiddet cinsel ilişkiye zorlamak; rızası olmadan şehvetle dokunmak, sarılmak, okşamak, öpmek; vücudun erojen bölgelerine vurmak ve işkence etmek; aşağılayıcı veya acı verici olabilecek cinsel davranışlarda bulunmaya zorlamak; pornografik bir görüntüyü izlemeye ya da öyle bir eyleme katılmaya zorlamak; teşhircilik etmek ve buna zorlamak, istenmeyen cinsel şaka ve yorumlar yapmak; cinsel ilişkiyi reddederek eşine veya partnerine eziyet etmek; kişinin cinselliğini kontrol etmeye çalışmak; bilerek HIV-AIDS veya cinsel yolla bulaşan diğer bazı enfeksiyonlara maruz bırakmak; kişinin vücudunu ve cinsel aktivitelerini deşifre ederek mahremiyetini ihlal etmek; cinsellik tarzını ve performansını alay konusu etmek; fuhuşa zorlamak; mesnetsiz şekilde iffetsizlik iddia ve suçlamalarında bulunmak gibi eylemleri içerir; ancak bunlarla sınırlı değildir.

Bir görüşe göre, tecavüz, cinsel şiddet ve cinsel istismar terimleri, cinsel taciz de dâhil olmak üzere birçok şiddet türünü kapsamaktadır (Abrahams vd., 2014, 1648).

3- DUYGUSAL ŞİDDET

Duygusal şiddet, birinin kendini aptal ve değersiz hissetmesine yol açacak sözler söylendiğinde ortaya çıkan durumdur. Duygusal şiddet, suçlamak; hakaret etmek; terk etmesi halinde kendisine ve ailesine zarar vereceğini söylemek; kişinin aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurmasına izin vermemek; toplumdaki soyutlamak; köle veya hizmetçi muamelesi yapmak; küçük düşürmek; alay etmek; gereğinden fazla kısıknıp hareketlerini kısıtlamak; korkutmak; terk etmekle tehdit etmek gibi nahoş davranışları içerir; fakat daha birçok çeşidinden söz etmek mümkündür.

Duygusal şiddet insanın ruh sağlığı üzerinde diğer şiddet türlerine göre biraz daha derin ve kalıcı etkilere yol açmaktadır. Bazı psikologlar, özellikle çocuklara yönelik kötü davranışların hepsinin temelinde geçmişte yaşanmış birtakım duygusal şiddet ve dolaylı bir türü olarak duygusal ihmal deneyimlerinin yattığını iddia etmektedirler (Schore, 2001: 247).

4- PSİKOLOJİK ŞİDDET

Psikolojik şiddet, biri başka birini tehdit ettiğinde ve onun kontrolünü ele geçirmek amacıyla bir korku ortamı oluşturduğunda ortaya çıkmaktadır. Psikolojik şiddet, terk edilmesi halinde kişiye, kendisine veya ailesine zarar vermekle tehditte bulunmak; terk edilme durumunda kişinin peşine düşmek; takip etmek; taciz etmek; sözlü saldırıda bulunmak; kişisel mülkiyeti ve mahremiyeti ihlal etmek; kişiyi sosyal çevreden izole etmek; iletişim araçlarına erişime izin vermemek; ilgi veya şefkati kesmek (küsmek); hakaret veya küfür etmek, küsmek, somurtmak; odadan kovmak; baskı yaparak kişinin özgür iradesiyle karar vermesini engellemek; kişiyi yapmak istemediği şeyleri yapmaya zorlamak gibi nahoş davranışları içerir (Greenfield ve Marks, 2010: 164); ancak elbette bu liste diğer birçok davranış biçimini içerecek şekilde genişletilebilir.

5- MANEVÎ ŞİDDET (DİNÎ ŞİDDET)

Manevî (veya dinî) şiddet, partnerlerden birinin diğerini baskı altına almak, kontrol etmek veya kullanmak için bir dini, mezhebi veya başka manevî inançları araç olarak kullanması durumunda ortaya çıkmaktadır. İnançlarının gereklerini yerine getirmekten alıkonmak, inanmadığı bir dinin veya mezhebin gereklerini yapmaya zorlanmak ya da inandığı din veya mezhebin gereklerini yapmaya zorlanmak, belirli inançlar tarafından incitilmek ve korkutulmak gibi durumları ifade etmektedir (Healey, 2014: 14).

Manevî şiddete, bir kişinin dinini, geleneğini, kişinin manevî konumunu, unvanını, inanç ilkelerini veya o yöndeki ibadet, ayin, seremoni ve benzeri uygulamalarını küçümsemek, aşağılamak, alay konusu yapmak; kutsal kitapları ve ulusal bayrakları yakmak, parçalamak, yere atıp çiğnemek; bir kişiyi ya da grubu manipüle etmek, onlara hükmetmek veya onları denetim altına almak amacıyla dinî inançları, simge ve söylemleri, ibadetleri ve ayinleri kullanmak gibi davranış biçimlerini eklemek de mümkündür.

Manevi şiddet, istismar ya da suistimal, bir kişinin diğerini manevi bağlamda zorlanma ve kontrol etme çabasıdır. Burada hedefte bulunan kişi, ruhsal tacizi derin bir duygusal saldırı olarak tecrübe etmektedir. Böylesi girişim veya çabalar manipü-

lasyon ve sömürü, sorgulama ve hesap sorma, karar verme sürecinin sansürlenmesi, gizlilik ve sessizlik koşulları, uyumluluk baskısı, kutsal metinlerin yanlış yorumları ve kötüye kullanılması, ilahî simge ve söylemler altında kötüye ve kötülüğe itaat etmeye zorlama, diğer insanlardan soyutlama gibi davranışları ifade etmektedir (Oakley ve Kinmond, 2013: 25).

Manevî şiddetin birçok farklı türleri vardır. Her nasıl olursa olsun, sonuçta bunlar küfürlü, sadist, baskıcı bir ruh haliyle gelişen, duygusal travma ve insanlık dışılaştırma ile sonuçlanan davranış biçimleridir (Diamond ve Allcorn, 2004: 25).

Manevî şiddet kişiyi hiç istemediği şeyleri yapmaya razı edebilecek kadar güçlü ve etkili bir şiddet türüdür (Healey, 2014: 14).

6- KÜLTÜREL ŞİDDET

Kültürel şiddet, bireyin kültürünün, dininin veya geleneğinin bir parçası olan uygulamaların sonucu olarak zarar gördüğünde meydana gelmektedir. “Yapısal şiddet” şeklinde tanımlamanın da mümkün olduğu bu şiddet çeşidi herkes için kaçınılmazdır. Çünkü insanlar belirli bir kültürel yapının içine doğar ve orada büyürler. Kültürün normları bireyin bilinçaltında zamanla öylesine kök salar ki, onları kutsal birer emir gibi mutlak ve kaçınılmaz olarak görmeye başlar; oysa pek çok kültürde bazı toplum kesimleri, özellikle kadınlar ve çocuklar açısından insancıl olmayan birtakım unsurların var olduğu herkesçe bilinmektedir. Bu normların uygulanması konusunda oluşmuş bulunan toplumsal mutabakatın genellikle aşırı derecede katı olması nedeniyle, itiraz etme gücüne sahip olamayan birçok kimse o yapının baskısı altında ezilmektedir (Novak-Marcincin, 2014: 25).

Kültürel şiddet, dünyanın bazı bölgelerinde kadınlara karşı “namus” kavramından kaynaklanan suç isnatlarına dayalı olarak verilen kırbaçlama ve ölüm cezalarının yanı sıra sünnet etme ve zorla evlendirme gibi birtakım uygulamalar, “onur” kavramından kaynaklanan şiddet olayları, yanlış evliliklerden kaynaklanan sorunlar, sadakatsizlik, boşanma durumunda ve sonrasında toplumca çıkarılan zorluklar, yaşlılık, tecavüze dayalı evlilikler ve büyüculük gibi durumları içermekle birlikte günlük yaşamın akışı içinde karşılaşılan daha birçok davranış biçimlerini içermektedir. Kültürel yapının herkes için belirli miktarda bir şiddete yol açtığına kuşku yoktur.

7- SÖZEL ŞİDDET

Sözel şiddet, birinin başka birine sözlü veya yazılı birtakım ifadeler yoluyla zarar vermesidir. Sözel şiddet, biri için aşırı ya da olumsuz beklentiler ifade etmek; güvensizlik ifade etmek; geçmişteki hatalarını hatırlatmak; yalan söylemek; mantıksız ve

gereksiz emirler yağdırmak; bağırarak; kırıncı sözler sarf etmek; sövmek; hayatî önem taşıyan bilgileri vermemek; imalı sözlerle sataşmak; laf atmak ve kişiye kendini aşâğılık biri gibi hissettirecek olan benzeri bazı davranışlarla karakterize edilmekle birlikte, hayatın içinde çok daha geniş bir kapsama alanına sahip olduğu kesindir.

Tek başına da duygusal hasara yol açan sözlü taciz, çeşitli zararlı etkileri olduğu bilinen yaygın bir iletişim şeklidir. Araştırmacılar, sözlü tacizin çoğu zaman fiziksel istismarı artırdığını göstermektedir (Straus, 1974: 22).

8- FİNANSAL İSTİSMAR

Finansal istismar, bir kimsenin başka birinin maddî kaynaklarını onun rızası olmaksızın ele geçirmesi, yönetmesi ve kendi lehine kullanması durumunda ortaya çıkmaktadır. Finansal şiddet, birinin parasını veya malını kullanmak; eğitim görme ve meslek edinmesine engel olmak; dışarıda çalışmasına izin vermemek; maddî çıkar elde etmek amacıyla kandırıp dolandırmak; maaşına el koymak; sahte evraklar düzenleyerek ve zorla ya da hileyle belge imzalatılarak mal varlığını ele geçirmek; kişinin iznini almadan ev ya da eşyalarını satmak; para ödemediği kişinin evinde kalmak; kişinin eşyalarını tahrip etmek gibi istenmeyen birçok davranış içermektedir.

Bu durum, genellikle istismarcıların finansal araç ve olanakları kullanarak partnerlerinin hareketlerini kısıtlamayı ve onları kendilerine bağımlı kılmayı amaçladıkları bir tür taktiktir. Burada nihaî amaç, partneri üzerinde kontrolü ele geçirmek ve sürdürmektir. Özellikle bu şekilde bir bağımlılığa zorlanan kadınlar çok daha büyük risk altındadır (Vyas ve Watts, 2008: 25).

9- İHMAL

Bir şiddet türü olarak kabul edilen ihmal, bir kimsenin başka birine bakma yükümlülüğünde görülen kusurlar anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli güç ve imkâna sahip olmayan kimselerin ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunun ifasında rastlanan eksikliklerden söz edilmektedir. Bu tür davranışların hedefinde genellikle çocuklar, yaşlılar ve biraz da kadınlar bulunmaktadır. Zira ihmalden söz edildiğinde, karşı tarafta görülen birtakım yetersizliklere gönderme yapılmış olmaktadır. İhmal fiziksel ve ruhsal gereksinimler konusunda olabileceği gibi, sağlık bakımı konusunda da olabilmektedir. Örneğin bakım altında bulunan kimsenin barınma ortamı ve giyiminin hijyen koşullarını gözetmemek, sağlıklı ve yeterli beslenme gereksinimine karşın kişinin yeterli gıda tüketimini göz ardı etmek, konuşmaya ve dertleşmeye ihtiyacı olan biriyle karşılıklı oturup sohbet etmemek, gezmek isteyen birini eve hapsedmek gibi davranışlar fiziksel ihmal sınıfindandır. İhmal, sıklıkla sağlık bakımı noktasında da ortaya çıkmaktadır. Örneğin gerektiğinde kişiyi hastaneye götürmemek, ilaçlarını düzenli bir biçimde kullanma-

sına yardım etmemek, diyetine yardımcı olmamak ve benzeri birtakım negatif davranışlar bunlar arasında anılabilirler.

Görüldüğü gibi, ihmal bir çeşit şiddet olayıdır. Birleşik Devletler Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı tarafından yapılan bir araştırmaya göre, Çocuk Koruma Servisleri'nin 2001 yılında ihmal kurbanı olarak kayda geçirdiği çocukların sayısı 903.000 olarak görünmektedir (U.S. Department of Health and Human Services'den aktaran Bragg, 2003: 7).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDET

Aile içi şiddet fenomenine yönelik algı ve buna bağlı olarak tanımlar kültürden kültüre değişse de, yaygın şekliyle aile içi partnerlere karşı fiziksel, cinsel ve psikolojik istismara işaret etmektedir (Walker, 1999: 26). Aile içi şiddette, genellikle çocuğun ebeveynlerinden biri istismarcıdır, diğeri ise pasif bir duruş sergileyerek istismarın gerçekleşmesine ve devam etmesine izin vermektedir (Tsang ve Sweet, 1999: 390).

Kişiyeye yakın çevresinden yönelen şiddet genellikle cinsiyet temelli şiddet niteliğindedir ve bu olay uluslar, kültürler, dinler ve sınıflar üstü bir sağlık problemi-dir (Olufunmilayo vd., 2005: 58). Küresel bir sorun olmasına rağmen hassas doğası nedeniyle aile içi şiddet genellikle hasıraltı edilen bir olaydır. Konu hakkında ulaşılan bütün bulgu ve yargılar, alan araştırmaları ve bir şekilde dış dünyaya intikal ederek hastane ve polis raporlarında ya da mahkeme kayıtlarında yer almış olan sınırlı miktarda veriye dayanmaktadır. Bu eserin ana tezlerinden biri, insanlar arasında çıkan bütün kavga ve çatışmaların temelde bir “iletişim kazası” ya da “iletişim yetersizliği” olduğu görüşüdür. Aile içi şiddet, bu kuralın bir istisnası değildir. Altı çizilmesi gereken ikinci önemli nokta şudur: Dünya kamuoyunda, özellikle Türkiye toplumunda “aile içi şiddet” ifadesi genellikle “kadına yönelik şiddet” şeklinde algılanmaktadır; ancak aslında bu çok daha geniş kapsamlı bir olgudur. Çünkü “aile” yalnızca anne ve babadan oluşan bir yapı değildir. Kaldı ki, olay sadece eşler arasında şiddet açısından ele alınacak olsa bile tek yönlü işleyen basit bir düzenek olarak görülmemektedir. Bu anlamda, eşler arasında meydana gelen şiddetin doz ve boyutları konusunda farklı görüşler öne sürülmüştür. Bazı araştırmacılar, alışılmış olanı savunmaktadır. Bunlar, feministlere yakın bir pencereden bakarak erkeklerin eşlerine daha çok şiddet ve istismar uyguladığını iddia etmektedir (Tjaden ve Thoennes 2000:

43). Diğer bir grup eşler arasında ortaya çıkan şiddet uygulamalarında göreceli bir eşitliğin olduğu kanısındadır. Onlara göre, kadınlar ve erkekler birbirlerine şiddet uygulama konusunda aşağı yukarı eşit durumdadır. Öteki araştırmacı grubu ise, aslında erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla şiddet ve istismara maruz bırakıldıklarını, ancak bunları dile getirmelerine engel teşkil eden kendilerine özgü bariyerlerin olduğunu iddia etmektedir (Stets ve Straus, 1990; 161).

Şu ana dek anlaşılmış olacağı üzere, aile içi şiddet aynı evde yaşayan aile bireyleri arasında meydana gelen şiddet olaylarıdır. Aile içi şiddet sözüyle kastedilen olaylar geniş ve farklı bir yelpaze oluştururlar; ancak bunlar ilerleyen sayfalarda daha ayrıntılı şekilde irdelenecektir.

Aile içi şiddet söz konusu olduğunda, ona bağlı olarak diğer birçok konu ve sorun da gündeme gelir. Bu açıdan “aile içi şiddet” ve “kadına yönelik şiddet” ifadeleri oldukça popüler hale gelmiş ve yaygın bir kullanım alanına erişmiştir. Daha ileri düzeyde tartışmalara girişmeden önce genel bir ifade olarak “aile içi şiddet”in tanımlarını gözden geçirmek yerinde olacaktır. Aile içi şiddet, birbirine yakın olan veya birlikte yaşayan kimseler arasında meydana gelen şiddet uygulamalarını ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu şiddet türü, insanların psikolojik, sosyal ve fiziksel varlıklarında yaralar açan acil ve müzmin bir durum olarak kabul edilmektedir. Normalde aile içi şiddet dendiği zaman akla “dayak” gelir; fakat bu olgu duygusal istismar, cinsel istismar, ekonomik istismar, çocukların çalıştırılması, tehdit, toplumdan soyutlama gibi farklı türlerde ortaya çıkabilmektedir (Coffee ve Coffee’den aktaran Bunch, 1999: 2).

Amerikan toplumu ölçeğinde bakıldığında zaman, 2011 Ulusal Eş Şiddeti ve Cinsel Şiddet Araştırması’nın ortaya çıkardığı verilere göre, son bir yılda eş ya da partnerlerinin fiziksel şiddetine maruz kalan erkeklerin sayısı 5.365.000, kadınların sayısı ise 4.741.000 şeklinde görünmektedir (National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, 2011: 24). 2010 Ulusal Suç Kurbanlığı Araştırması’na (National Crime Victimization Survey, NCVS) göre, son bir yıl içinde şiddete maruz kalan 101.530 erkeğe karşılık, 407.700 kadının varlığı tespit edilmiş bulunmaktadır (National Crime Victimization Survey, 2010: 31); fakat 2000 yılında yapılmış olan Kadına Yönelik Ulusal Şiddet Araştırması (National Violence Against Women Survey, NVAWS) verilerine göre durum oldukça farklı görünmektedir. Buna göre şiddete uğrayan kadınların sayısı 1.309.061, erkeklerin sayısı 834.732 olarak ortaya çıkmıştır (National Violence Against Women Survey, 2000: 18). Diğer taraftan, Adalet İstatistikleri Bürosu (BJS) 1998 ile 2002 yılları arasında yaklaşık % 11 dolayında aile içi şiddet olaylarının kayda geçirildiği, bu anlamda rapor edilen 3.5 milyon olaydan % 49’unun eşler ya da birbirine en yakın partnerler arasında gerçekleştiğini bildirmiştir (Bureau of Justice Statistics, 2005, 1-76). Amerika Birleşik Devletleri’nde her yıl milyonlarca çocuk annesiyle babası arasında ortaya çıkan şiddetle yüz yüze gelmekte, anne babasından

birinin şiddetine maruz kalmakta veya yakın bir arkadaşının saldırısına uğramaktadır (Jaffe vd., 2004: 144). Şaşırtıcı bir şekilde, hamile kadınların % 15 ila 25 oranında bir kısmı hamilelik döneminde en az bir kez dayak yemektedir. Ayrıca evsiz kadın ve çocukların yaklaşık olarak yarısının şiddete maruz kaldıkları bir evden koparak sokaklara geldikleri tespit edilmiştir (Thaemert, 1993: 2).

Bazı yazar ve akademisyenler şiddeti sözlü ve fiilî olmak üzere iki kategoride incelemiş olsa da, gerçekte ev ortamında cereyan eden şiddet olayları birkaç form halinde ele alınmalıdır. Elbette sözlü ve fiilî şiddet şeklinde bir sınıflandırma mantıksız değildir; fakat ev içinde kadına ya da çocuklardan birine yönelik cinsel istismarları ve “yükseltilmiş şiddet” diye tabir edilen ve ölümcül risk taşıyan saldırıları, anne ve çocukların tehdit edilmesini, dövülmesini, ciddî şekilde yaralanmasını göz ardı etmek doğru değildir (McCloskey, 1995: 1244).

Aile içi şiddet her zaman güçlü olandan zayıf olana, başka bir deyişle erkekten kadın ve çocuklara doğru bir seyir izlememektedir. Birçok yerde “aile reisi” olarak tabir edilen babaların eşlerinden ve çocuklarından şiddet gördüğüne ilişkin kayıt ve bulgulara rastlamak da mümkündür. Diğer bir ifadeyle, aile içi kavgalar sadece eşler arasında cereyan etmez ve öfke her zaman erkek olandan dişil olana doğru bir seyir izlemez. Şiddetin erkek kurbanları da vardır (Dienye ve Gbeneol, 2009: 333).

AİLE İÇİ ŞİDDETİN TÜRLERİ

1- KARDEŞLER ARASI ŞİDDET VE İSTİSMARLAR

Aile içi şiddet dendiği zaman insanların aklına öncelikle ve ağırlıklı olarak kadına ve çocuklara yönelik şiddet gelir. Bunun aile içi şiddetin en yaygın ve problemlili şekli olduğunu zannederler. Bu anlamda kardeşler arası çatışma, suistimal ve tacizler hep görmezden gelinir ya da önemsiz görülür; oysa ev ortamında ortaya çıkan öfke ve şiddetin kurbanı yalnızca kadın ve çocuklar değil, çok daha fazlasıyla kardeşlerdir. Kardeşlerin birbirleriyle yaptıkları kavgalar, istismar ve tacizler öylesine yaygındır ki, çoğu kimse bunları şiddet olarak bile görmez. Hatta bazı anne babalar kardeş kavgalarını birlikte büyümenin zorunlu ve olağan bir parçası, diğer bazıları ise bunu çocukların dışarıdaki dünyayla daha iyi etkileşim kurmasını sağlayacak olan bir tür eğitim ve deneme alanı olduğu inancındadır (Gelles ve Cornell, 1990: 86). Bu inancın muhtemel nedeni, ev ortamında kardeşlerine karşı kendini savunabilen çocukların yeri geldiğinde okul içinde ve dışındaki insanlara karşı da kendini koruyabileceği düşüncesidir. Ebeveynler kardeşler arasındaki kavgaları toleransla karşılıyor, hatta yer yer teşvik ediyor olsalar da, gerçekte bunlar anormal davranışlardır.

2- YAŞLILARA YÖNELİK KÖTÜ MUAMELELER

Yaşlı ebeveynlerin bakımı, aile yaşamının nisbeten yeni ve büyüyen bir boyutudur. Toplumun ana kütesinden her gün biraz daha soyutlanmaları nedeniyle, yaşlılara yönelik kötü muameleyi incelemek ve tanımlamak sanıldığı kadar kolay bir iş değildir.

Yaşlılara yönelik şiddeti çoğu zaman açıkça anlaşılabilir ve tanımlanabilir olmaktan alıkoyan başka nedenler de vardır. Zihinsel fonksiyonlarının zayıflamış olması nedeniyle yaşlı kişiler kendilerine yönelen hakaret, küfür ve başka birtakım kötü muamele ve istismar girişimlerinin, ayrıca ihmallerin farkına varmakta zorluk çekebilmektedir. Bu tür doğal bariyerlerden ötürü yaşlılara yönelik kötü davranışlar genellikle rapor edilmemekte ve bu durum sorunun çözümü için atılan adımları da zorlaştırmaktadır.

Kapsayıcı bir tanım yapmak gerekirse, yaşlılara yönelik şiddet “güven üzerine kurulu bir ilişkide yaşlı ve yaşlılara zarar veya sıkıntı veren, hareketler, güven duygusunu zedeleyen istenmedik davranışlar veya gerekli eylem eksiklikleri” olarak ifade edilebilir (Ananias ve Strydom, 2014: 269-270).

Yaşlılara yönelik şiddette olayın bağlamı, mağdurla saldırgan arasındaki yakınlık derecesi ve saldırının şekli gibi farklı birkaç faktöre bağlıdır. Bu nedenle “kötü muamele”, “şiddet” veya “istismar” gibi çeşitli kavramlar kullanılmakta ve bunların hangisinin kavramı daha iyi ifade ettiği hususunda genellikle bir fikir birliği oluşmamaktadır. Kavramsal bir uzlaşmanın sağlanamamış olması, olguya dikkat çekmenin zorlaşmasına da yol açmaktadır. Büyük bir olasılıkla, sorun sandığımızdan çok daha yaygındır. O yüzden yapılması gereken şey, kırılgan, hassas ve bakıma muhtaç olup kötü muameleye maruz kalan yaşlı kimseleri koruma konusunda yüksek bir duyarlılık içinde hareket etmektir (Anthony vd., 2009: 831).

Yaşlılara yönelik şiddetin çeşitlerinden söz etmek gerekirse, bakıcının alışverişe çıktığı ya da ev işleriyle uğraştığı zaman aralıklarında bir sandalye veya yatağa bağlı olmak; ortama rahatsızlık vermesini engellemek ya da ağrılarını kesmek için gereğinden fazla ilaç almaya zorlanmak; saldırı ve şiddet yoluyla itaate zorlanmak ve yemek yemek ve banyo yapmak gibi temel ihtiyaçlarını karşılama çabalarından engellenmek gibi şeylerden söz edilebilir (Gelles ve Cornell, 1990: 100). Bunların yanı sıra, birçok yaşlının vasiyetlerini değiştirmeye, evin ve banka hesaplarının devri ile ilgili imza atmaya ve sosyal güvenlik haklarından vazgeçmeye zorlandıkları bilinmektedir.

Gupta ve Govil’in 2013 yılında yaşlılara yönelik şiddet konusunda Hindistan örneğinde yapmış oldukları bir araştırmada % 79 gibi bir oranla saygısızlık ilk sırada, sözel şiddet ise % 76’lık bir oranla sözel şiddet ikinci sırada görünmekteydi. Araştırmanın sonuçlarına göre, sırayla ekonomik sömürü ve istismar % 53, dayak

% 39, cinsel istismar % 3.01 oranında görünmekteydi. 2015 itibariyle yaptıkları bir araştırmada, gençlerin kaba ve kırıcı sözel saldırılarının % 72, toplumdan soyutlama ve yalnızlaştırmanın % 43.1, temel ihtiyaçlar ve tıbbî bakımdan yoksun bırakma ile parasal istismarların % 30, fiziksel şiddetin % 29, cinsel istismarın ise % 1.8 civarında gerçekleştiği görülmektedir. 2016 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre ise, yaşlı kimselere yönelik şiddetin türleri arasında en yaygın olanı % 41 oranında sözel şiddettir ve bunu % 29 gibi bir oranla ihmal takip etmektedir (Gupta ve Govil, 2016: 114).

Aile içi şiddetle ilgili araştırmaların sonuçları ülkeden ülkeye çok fazla değişmekle birlikte, Türkiye örneğinde yapılmış olan araştırmalara da göz atmakta yarar vardır.

Türkiye’de yaşlılara yönelik şiddet ve istismar üzerine yapılmış olan ilk bilimsel saha araştırması, 1996 yılında İstanbul’da huzurevine girmek için başvuruda bulunan 113 yaşlı ve yakınları üzerinde Artan tarafından yapılmıştır. Yürütülen çalışmanın sonunda, bu yaşlı katılımcıların % 26’lık bir oranının daha önce birtakım fiziksel şiddet ve istismarlara maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Artan’dan aktaran Erden ve Boz, 2018: 101-104). 2004’te İzmir’in İnönü Sağlık Ocağı bölgesinde 65 ve üzeri yaşlarda bulunan 204 katılımcı üzerinde yürütülen bir alan araştırmasında, bu kişilerin % 1,5’inin fiziksel, % 2,5’inin ekonomik istismara uğradığı, % 3,5’inde somut ihmal bulguları ve % 28,9’unda ihmal bulgusu olduğu tespit edilmiştir (Keskinoglu ve arkadaşlarından aktaran Erden ve Boz, 2018: 101-104). Ankara ilinin Yenimahalle ilçesinde 65 yaşın üzerinde bulunan 275 katılımcı üzerinde yapılan bir araştırmada, bu kişilerin % 18,2’sinde aile içi yaşlı istismarını gösteren bulgular tespit edilmiştir. Burada saptanmış olan şiddet ve istismarların % 40,5’i psikolojik, % 29,7’si ihmal, %20,3’ü ekonomik, % 9,5’i ise fiziksel istismar niteliğindedir (İlhan’dan aktaran Erden ve Boz, 2018: 101-104). Aydın il merkezinde 756 yaşlı üzerinde yapılmış olan başka bir araştırmanın sonuçları ise, son bir yıl içinde katılımcılardan % 8,1’inin psikolojik istismara uğradığı, % 7,6’sında ihmal bulguları olduğu, % 3,5’inin ekonomik istismarla karşılaştığı, % 2,9’unun fiziksel şiddete maruz kaldığı, % 0,4’ünün ise cinsel istismara uğradığı anlaşılmıştır (Engin’den aktaran Erden ve Boz, 2018: 101-104).

3- KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET

Orta çağda erkeklerin eşlerini dövmesi son derece doğal bir hak olarak görülüyor, hatta kocasını tehdit etme cüreti gösteren kadınlar canlı canlı toprağa gömülerek öldürülebiliyordu (Berry, 1995: 42). Amerika’da kadınların alt bir statüye sahip oldukları enine boyuna belgelenmiş durumdadır. Tarih boyunca Amerikan, Avrupa ve diğer pek çok kültürde o alt statüden çıkmalarına engel olmak için kadınlara yönelik fiziksel güç ve şiddet uygulaması yapıldığında kuşku yoktur. Örneğin Roma

kanunları kocaların ve babaların kadın ve çocuklar üzerinde tam bir kontrol yetkisine sahip olduklarını ifade etmiştir. Buna göre, erkekler eşlerini ve çocuklarını dövme, boşama, dışarı atma ve öldürme yetkisine sahipti. Amerika’da, 1768 sayılı İngiliz ortak kanunu, eğer kullanacakları sopa “baş” parmaktan daha kalın değilse, kocaların itaatsiz bir eşi fiziksel olarak “cezalandırma” hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. “Başparmak yasası”, ABD’de 19. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür. Nihayet 1871’de Alabama ve Massachusetts’teki mahkemeler nihayet kadınları cezalandırma hakkını bozdu. Sözelimi Maryland 1833 yılında kadınları dövme yetkisini askıya alan ilk eyalet oldu.

Kadınlara yönelik şiddetin diğer türleri söz konusu olduğunda, geleneksel erkek üstünlüğünü kullanma, baskı, tehdit, korkutma, yıldırma, toplumdaki soyutlama, duygusal sömürü, ekonomik sömürü, çocuklar üzerinden sıkıntı verme, aşağılama, yoksun bırakma ve suçlama gibi şeyler de sayılabilir (Pence ve Paymar, 1993: 32).

Şaşırtıcıdır ki, 21. Yüzyıl’ın ilk çeyreği itibariyle dünyanın çeşitli yerinde kadınlarla ilgili ortaçağda olanlara benzer bir algı ve “insanlık dışı” diye nitelenebilecek türden şiddet ve istismar uygulamaları halen mevcuttur.

Akan ve Kıran’ın Türkiye’de yapmış oldukları ve erkeklere yönelik şiddeti de içeren bir araştırmaya göre, bütün erkek katılımcılar geçmişte en az bir kez farklı kimselerin şiddetine maruz kaldıklarını söylemişlerdir. İki katılımcı diğerlerinden farklı olarak, evli erkeklerin şiddete daha fazla maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Bu sonuçların “Şiddet, güçlünün güçsüzü ezmesidir.” şeklindeki tanımla örtüştüğü söylenebilir. Kimi kadınların fizikî yapı, makam, konum veya finansal açıdan erkeklerden daha güçlü oldukları göz önüne alındığı zaman, bu kadınların eşlerine şiddet uygulayabileceğini ya da uygulatabileceğini tahmin etmek zor değildir. Ayrıca geçmişte anne babasından, öğretmeninden, kardeşlerinden veya arkadaşlarından şiddet görmüş olan erkekler büyüyüp aynı durumlarla karşılaştıklarında şiddete başvurmaya daha meyilli olmaktadır (Akan ve Kıran, 2017: 58).

İtalya, İspanya ve Türkiye’de kadına yönelik şiddeti karşılaştırmalı olarak ele alan diğer bir araştırma raporuna göre ise, 15 yaşından itibaren eşi veya birlikte olduğu bir kişiden fiziksel ya da cinsel şiddet ya da tehdit görmekte olan kadınların oranı İtalya’da % 27, İspanya’da ise % 22’dir. Buna karşılık, Türk toplumunda en az bir kez evlenmiş olan kadınların % 36’sı 15 yaşından itibaren bir eş ya da partner tarafından şiddete maruz kalmaktadır. 15 yaşından itibaren eşi dışında bir kişiden cinsel şiddet görmüş olan kadınların oranı İtalya’da % 5, Türkiye ve İspanya’da ise % 3’tür. Aynı yaşta itibaren kadınların eşleri tarafından psikolojik şiddete uğrama oranı İtalya’da

% 38, İspanya’da ise % 33’tür. Türkiye’de en az bir kez evlenmiş olan kadınların % 44’ü çeşitli şekillerde psikolojik şiddete maruz kalmıştır. Şu ya da bu şekilde tacize uğramış olan kadınların oranlarının İtalya’da % 18, İspanya’da % 11, Türkiye’de ise

% 27 olduğu görülmektedir. Bir şekilde ekonomik şiddete uğramış olan kadınların oranları İtalya'da % 13, İspanya'da % 8, Türkiye'de ise % 30'dur. Kadınlara yönelik olarak gerçekleşen fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet olaylarının yaygınlığı üzerine yapılmış olan bu araştırmanın veri örüntüleri incelendiğinde bu ülkelerde sözü geçen üç şiddet türünün de hayli yaygın bir biçimde uygulandığını, en düşük oranda İspanya'da görüldüğünü, onu İtalya'nın izlediğini, ancak bunların yaygınlık oranlarının en yüksek olduğu ülkenin Türkiye olduğunu göstermektedir (Palmén vd., 2017: 6).

Ana hatlarıyla irdelenecek olursa, kadınlara yönelik olarak ortaya çıkan ve onların yaşam kalitesini gözle görülür bir biçimde düşüren şiddetin başlıca türleri aşağıdaki gibidir.

a-Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet

Genel anlamda fiziksel şiddetten söz edildiğinde, birini ürkütmek, bastırmak, susturmak veya sindirmek amacıyla kaba güç kullanımı kast edilmiş olmaktadır. Fiziksel şiddet tekmeleme, yumruklama, tokatlama, ısırma ve boğazını sıkma gibi fiilî saldırı hareketleridir (Naved ve Person, 2005: 294). Aile içinde kadınlara yönelik olarak en sık görülen şiddet türüdür. Şiddete maruz kalan kadınların vücutlarında çeşitli fiziksel hasarlar görülmekte, ruhsal anlamda da ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Hatta bir insan hakları ihlali olarak şiddet çoğu zaman kadınların sosyal yaşamlarını da olumsuz etkilemektedir.

b-Kadına Yönelik Cinsel Şiddet

Erkeğin cinsel birliktelik isteğinin kadın tarafından reddedilmesi sonucu yöneldiği şiddet türüdür. Kadını bir cinsel doyum aracı ve nesnesi olarak algılayan bir zihniyete dayalı ve korkutup sindirmek suretiyle ilişkiye zorlama amaçlıdır. Böylesi davranışlar kadınları fiziksel ve duygusal yönden yıpratmaktadır. Cinsel şiddet, dünyada kadınların en yoğun şekilde maruz kaldığı şiddet türlerinden biridir.

Bu tür davranışları şiddet kapsamına dâhil eden faktör, mağdurun rızası dışında zorbalık veya çeşitli baskılarla gerçekleştirilmiş olmalarıdır (Benoit vd., 2015: 4). Cinsel şiddete maruz kalan kadınlar sadece fiziksel rahatsızlıklar değil, zihinsel ve duygusal sıkıntılar da yaşamaktadır. Ayrıca bu iki noktada baş gösteren sıkıntılar birbiriyle sıkıca ilintili olup zaman içinde birbirlerini beslemektedir (Shumka ve Benoit, 2008: 260).

c-Kadına Yönelik Sözel Şiddet

Kadına yönelik sözel şiddet, kadının olumsuz sözlerin baskısıyla sistematik bir biçimde aşağılanması ve sindirilmesidir. Bağırarak, küfür etmek, hakaret etmek, alay etmek, kınamak, eleştirmek ve benzerleri yoluyla kadını istediği kalıba sokmaya çalışmayı ifade etmektedir. Bunlar kadınların öz benliğini yaralayan, kendilerine olan sevgi ve saygılarını yok eden, onları hayata küstüren davranışlardır. Ruhsal anlamda etkileri derin, yol açtığı rahatsızlıklar oldukça komplike, tedavileri ise oldukça zor ve zahmetlidir.

Bir araştırmaya göre, aile içinde kadınlara yönelik sözel şiddetin en yaygın şekli hakatettir (Jawarkar vd., 2016: 2717).

d-Kadına Yönelik Duygusal Şiddet

Duygusal şiddet terimi kadını toplum içinde aşağılamak, mahcup etmek, alay etmek, küçük düşürmek, sevgi ve şefkatten yoksun bırakmak, evde kendini bir köle gibi hissettirecek şekilde davranmak, şu ya da bu şekilde baskı yapmak gibi kadının kendini kötü hissetmesine neden olan tüm olumsuz davranışları ifade etmektedir. Duygusal şiddet kadınlar üzerinde ruhsal sendromlara yol açmaktadır. Fiziksel olanlara kıyasla daha karmaşık ve kalıcı olmaları nedeniyle, psikolojik rahatsızlıklar kadınların bireysel ve sosyal yaşamlarını daha derinden etkilemektedir.

e-Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet

Kadına yönelik ekonomik şiddet, genel olarak ailenin gelir kaynaklarını kadın üzerinde bir tür yaptırım aracı olarak kullanmayı ifade etmektedir. Bunlar kadının iş yaşamına katılımını engellemekten başlayarak iş yaşamında yükselişini zorlaştırmak, ailenin ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunu terk etmek, ev içinde kadına küçük bir bütçe ayırıp çok şey istemek veya çalışan kadının gelirin el koymak gibi bir dizi negatif tutum ve davranışı içermektedir.

Bu durum çoğu kez iyi bir yaşam sürme imkânına sahip olmasına rağmen kadını ailenin gelirleri üzerinde tasarruf etmekten alıkoymakta ve onu kocası karşısında bir çeşit dilencilığe mahkûm etmektedir. Böylece erkeğin tasarrufu altında tutulan daha fazla finansal kaynak, kadınlar üzerindeki egemenliklerinin sürmesini sağlamış olmaktadır.

Ekonomik şiddet, kadınlara yönelik bir ayrımcılık niteliğindedir. Birçok kadın için yoksulluğun hem nedeni hem de sonucudur (Chen'den aktaran Fawole, 2008: 3).

4- ÇOCUKLARA YÖNELİK ŞİDDET

Çocukların ilk ve temel eğitimi ailede aldıkları, o süreçte sosyal değerlerle birlikte birer rol model olarak anne ve babanın kişilik özelliklerini kopyaladıkları gerçeği göz önüne alındığında, ebeveynin kişisel özellikleri, davranışları ve iletişim becerilerinin ne kadar büyük bir önem taşıdığı açıkça görülmektedir. Çocuklar anne ve babalarını sevdikleri ölçüde örnek aldıklarından dolayı, aile içi iletişim ya da aile ile iletişim onlar için çok daha anlamlı ve değerlidir. Ebeveyn ile çocuk arasında sağlıklı bir ilişkinin oluşması için, duygu ve düşüncelerin birbirlerine aktarımını kolaylaştıracak rahat ve şeffaf bir iletişim ortamının kurulması şarttır. Eğer bir ailede duygular ve düşünceler bastırılıyor, saklanıyor ve erteleniyorsa, o ortamın çocuk gelişimi için elverişli olduğunu söylemek olası değildir.

Aile ortamında çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim atmosferi oluşturmak, onların kişisel gelişimine iyileştirici katkılar sunmak ve onları hayata gerektiği şekilde hazırlamak isteyen bütün anne ve babaların uygulaması gereken dört temel iletişim becerisinden söz edilebilir: Bunlardan birincisi çocukla göz göze iletişimdir. Çocuk bir şey anlatırken, onu gözlerinin içine bakarak dinlemeyi ifade etmektedir. Bu göz teması, ona büyüklüğü tarafından önemsendiğine dair duygusal bir tatmin sağlayacaktır. İkincisi bedensel iletişimdir. Bu, çocukla duygusal anlamda ödüllendirici nitelikte dokunsal bir temas halinde olmayı ifade etmektedir. El ele tutuşmak, sarılmak, saçlarını veya yanaklarını okşamak ve öpmek gibi sıcak davranışlardır. Bir diğeri, odaklanılmış ilgidir. Bu tür davranışlar ise, sevgiyi duyumsatmak için çocuğa zaman ayırmak, ona dikkatini vermek, başka bir deyişle onunla içtenlikle ilgilenmektir (Campbell, 1991: 47).

Bütün bunlar tersinden düşünülduğünde, tıpkı diğer aile içi şiddet olayları gibi, çocuklara yönelik şiddeti de çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını tehdit eden ve çoğu zaman onarılması imkânsız hasarlara yol açan bir "halk sağlığı sorunu" olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Çocuklara yönelik şiddet ve istismar, onların yaşama haklarını, fiziksel ve psikolojik refahlarını, kusursuz gelişim özgürlüklerini tehdit eden ya da görmezden gelen kaba davranış biçimleridir. Maddeler halinde saymak gerekirse, bunları fiziksel şiddet, duygusal şiddet, cinsel istismar, psikolojik taciz veya ihmal olarak sınıflandırılabilirler. Ayrıca çocuklara şiddet sanıldığı kadar sade bir olay değil, sosyal, politik, ekonomik ve kültürel orijinli birçok faktörün tetikleyip biçimlendirdiği karmaşık bir fenomendir (Valente vd., 2015: 55).

Şüphesiz çocuklara yönelik şiddet ilk çağlardan başlayarak tarih boyunca var olmuştur, böylece dünyanın birçok yerinde bir tür sosyal norm ve gelenek haline almıştır. İnsanlık tarihinin özellikle dönemlerinde hem anne babalar hem de çocuk bakıcıları nezdinde çocuğu dövme olayı gelenekleşmiş ve bu durum zamanla yetişkinlerin

küçükler üzerindeki temel hak ve imtiyazlarından biri olarak kabul görülmeye başlamıştır (Levine ve Levine: 1992: 26). Eski çağlarda babalar tarafından resmî bir ritüel yoluyla yaşama hakkı bağışlanmadan önce çocukların yaşama hakları bulunmuyordu. Bu gelenek, ilk çağlardan itibaren uzun zamanlar boyunca var olmuştur. Yaşama hakkı o şekilde lütfedildikten sonra bu hakkı almamış olan çocuklar evlatlıktan reddedilebiliyor ya da işkence edilmeksizin ıssız bir yerde ölüme terk edilebiliyordu (Gelles ve Cornell, 1990: 48). Aynı şekilde tarih öncesi dönemlerde çocuk ölümleri daha kanıksanmış olduğundan, çok ağlayan, sakat veya hastalıklı olan çocuklar da aynı şekilde uzak bir yerlere atılabiliyordu. İkizler ve evlilik dışı çocuklar böylesi muamelelere maruz kalıyor, çocuğun kız olması bu ihtimali artırıyor. Elbette bu, yetişkinler tarafından yapılan tek kötü muamele değildi. Birçok yerde çocuklar çubuklar, bastonlar ve anahtarlarla dövülürdü. Sömürgeci Amerika'da kabul edilen "inatçı çocuk yasası", ebeveynlerin asî çocuklarını öldürmesine izin veriyordu.

Ne yazık ki, 18. ve 19. yüzyıla kadar bu ve diğer farklı şekilleriyle çocuk katliamı devam etmiştir; fakat unutmamak gerekir ki, dünyanın bazı bölgelerinde evlilik dışı çocuklarla kız çocuklarının öldürülme riski bugün hâlâ mevcuttur. Aile içi şiddetin pek çok alanda gerçekleştiği belgelenmiş ve belgelenmektedir. Bu, çocuklar ve kadınlarla sınırlı değildir. Özünde bütün aile ilişkileri her an şiddete kayma potansiyeline sahiptir. Zira bu olay bütün ırksal, etnik ve sosyo-ekonomik engelleri aşmaktadır.

Bugünkü Kıta Avrupa'sında, çocuklara şiddet konusunda en kötü karne İngiltere'ye aittir. Çocuklara yönelik şiddete ilişkin uluslararası araştırmalar hayli çoğalmış olmasına rağmen, ülkeler arasında verilerin karşılaştırmalarını yapmak sanıldığı kadar kolay bir iş değildir. Çünkü çalışmalarda farklı metodolojiler kullanılmaktadır. Örneğin "ebeveynler", "çocuklar", "genç yetişkinler" gibi birtakım kalıplar ve sınıflandırmalar; telefon görüşmesi, yüz yüze görüşme gibi veri toplama yöntemleri ve "hafif" ve "şiddetli" gibi birtakım operasyonel tanımlamalar büyük ölçüde değişmektedir; fakat başta da belirtildiği gibi kesin olan şey, özellikle İngiltere'de ebeveynlerin çocuklarına özellikle şiddet uygulayabileceklerine dair çok ciddî veriler söz konusudur (Ghate, 2000: 396).

Zaman içinde, çocuklara yönelik şiddeti gerçeğini kuramsal bir çerçeveye oturtmayı hedefleyen birtakım modeller ortaya çıkmıştır. Bu noktada, somut bir fikir oluşturabilmek için öncelikle Belsky'nin görüşlerine bakmak yararlı olabilir: Çocuklara yönelik şiddet ve istismar riskini artıran faktörleri tanımlamak için "İç içe ekolojik teori" adlı kuramı geliştirmiş olan Belsky, çocuklara yönelik şiddet ve istismar olayında makro düzeydeki risk faktörünün fiziksel disiplinin kültürel olarak kabul edilmesi olduğu görüşündedir. Bu tür şiddet ve istismarlara karşı sosyal destek sistemleri eksiktir. Ayrıca hükümetler düzeyinde aile içi şiddet ve yüksek işsizlik oranlarını azaltmaya yönelik cidd ve köklü tedbirler alınmadığı sürece, yaşanan sorunun çözümü için somut adımlar atılmış olmayacaktır. Mikro seviyedeki risk faktörleri

arasında, ailenin maddî sıkıntıları, ebeveynin alkol ve uyuşturucu alışkanlıkları, eşlar arası kavgalar gibi diğer ev içi sorunların varlığı bulunmaktadır. Son olarak, Belsky az gelişmiş ya da zayıf “ebeveyn-çocuk bağı”nı meso düzeyindeki başlıca risk faktörü olarak tanımlamıştır (Belsky, 1980; 328). Nitekim pek çok ülkede şiddet ya da daha spesifik anlamda “dayak”, halen çocukları eğitime ve terbiye etmenin yegâne yöntemi olarak görülmektedir. Diğer bir deyişle, dayanın başlıca “ikna yöntemi” olmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Elbette bunun çocuklara özgü bir ikna yöntemi olmadığı, herkese yönelik olarak uygulandığının altını da çizmek gerekir; oysaki fiziksel şiddetin en iyi bilinen türü olan dayak, beyin travmasından travma sonrası stres bozukluğuna kadar çeşitlenen bir dizi fizyolojik sorunlara yol açabilmektedir (Pelcovitz vd., 1994: 309). Yine de dayanın kültürel anlamda genel kabulünün bir sonucu olmalıdır ki, erkeklerin büyük bir çoğunluğu çocukluk döneminde maruz kaldığı şiddetin doğruları daha iyi görüp düzeltmesine yardımcı olduğuna, o nedenle bir çözüm yöntemi olarak şiddetin gerekliliğine inandığını söylemektedir. Bunun bir sonucu olarak, dünyanın birçok yerinde şiddetin gerekli olduğuna ve çok işe yaradığına dair nesilden nesle aktarılan bir yığın mantık dışı yargı ve inanç bulunmaktadır (Akan ve Kıran, 2017: 60). Bu bağlamda, çocuklara yönelik şiddeti bir eğitim sorunu ya da eğitimsizliğin yol açtığı tipik arızalardan biri olarak değerlendirmek gerekmektedir. Yazık ki toplum genelinde bir “sorun çözücü” olarak çok sık başvurulan dayak çocukların eğitiminde son seçenek bile olmamalı, eğitilmiş yetişkinlerin çocukların çıkardığı sorunları çözmek için düşünüp önerebilecekleri daha makul çözümleri olmalıdır; ancak dünyada her hatanın ardından dayak yiyerek büyüyen çocuklar olduğu sürece sonraki kuşakların çocukları da dayak yemekten kurtulamayacaktır. Çünkü insanlar birçok şeyi görsel süreçler içinde modelleyerek öğrenmektedir. Hata yapan çocuğa şiddet uygulamak, ona sorunların çözümünde en iyi yöntemin şiddet olduğu fikrini aşılacak anlamına gelmektedir. Suç işlemesi halinde fiziksel ceza yerine şiddet içermeyen cezalarla karşılaşarak büyüyen çocuk ise, yetişkinlik döneminde kendi çocuklarına ceza vermesi gerektiğinde şiddet kullanma eğilimine girmeyi düşünmeyecektir. Şiddetin teorik anlamda temellendirilmesine yönelik olarak ortaya çıkmış bulunan kimi yaklaşımlarda, geçmişe bakarak modelleme kavramına önemli bir yer verilmiştir. Örneğin Blumenthal, çocuklara karşı şiddet eğilimini geçmişteki sosyo-kültürel koşullar bağlamında yorumlayan bir yaklaşım geliştirmiştir. Yüksek şiddet gerilimi taşıyan kimseler kaçınılmaz olarak erken yaşlarda şiddet içeren istismar spektrumunun en uç örneklerini yaşamışlardır. Çocuğa yönelik şiddet, ona karşı sevgi ve gururun yokluğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla, kendisi de çocuklarına karşı bu tür hisler beslemekte zorluk çekmektedir (Blumenthal, 2006: 4).

Gelles ise, çocuklara yönelik şiddeti açıklamaya çalışan tüm modelleri genel bir bakış açısıyla üç kategoride toplamayı tercih etmiştir: Psikiyatrik modeller, sosyal psikoloji modelleri ve sosyo-kültürel modeller... Psikiyatrik modeller istismarcıların karakteristik özelliklerine, sosyal psikoloji modelleri kişinin çevresini kuşatan top-

lumsal koşullara, sosyo-kültürel modeller ise kişiyi şiddete hazırlayan veya yönelten birtakım sosyal ve kültürel koşullara odaklanmaktadır (Gelles, 1999: 2-30).

5- ERKEKLERE YÖNELİK ŞİDDET

Alışılmış olmayan anlam ve çağrışımlar içeren bu söylem birçok kimseye tuhaf görünebilir; ancak aile içi şiddet tartışılırken bu madde kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Çünkü hayatın olanca karmaşıklığı içinde “aile” ve “aile içi şiddet” kavramları da yeterince girift yapılardır. Bu anlamda, aile içi şiddetin erkek mağdurlarının da olduğunu belirtmekte yarar vardır. Hatta sınırlı sayıda olmakla birlikte, alan literatüründe erkeğe yönelik şiddet konusunda yapılmış bazı akademik araştırmaların olduğu bilinmektedir.

Aile içi şiddet bütün mağdurlar için aynı derecede itici ve rahatsız edicidir; fakat bu şiddetin erkek kurbanlarının da olduğu fikri dünyanın birçok yerinde hâlâ bir tabu olarak görülmektedir. Geçen zaman içinde erkek mağdurlarla ilgili kanıtlar ve kayıtlar ortaya döküldükçe olayın gerçekliği görülmüş olsa da, günümüzde problemin ciddiye alındığını söylemek hâlâ zordur. Konu hakkındaki gerçeklerin ortaya çıkarılmasında yaşanan en büyük zorluklardan biri budur. Ortadaki sorun bir tabu olarak görüldüğü için, insanlar konunun üzerine gitmekte zorluk çekmektedir. Alanda yapılan araştırmalarda, insanların çekimserliği, katılımcıların azlığı, araştırma boyutunun darlığı ve genellemelere ulaşmanın zorluğu gibi birçok kısıtlayıcı faktörden söz etmek mümkündür.

Doğrudan bir tanımlama yapmak gerekirse, burada “erkeğe yönelik şiddet” sözüyle erkeğe kendi ailesinin üyelerinden biri tarafından uygulanan şiddet kast edilmektedir. Erkeklerle yönelik olarak gerçekleşen en sık şiddet türleri açısından bakıldığında bunları, kişinin yaralanmasına veya ölümüne neden olan fiziksel saldırılar; istemediği bir cinsel eyleme zorlayıcı davranışlar; fiziksel ve duygusal şiddet girişimleri; parasını veya mülkünü kontrol etme ya da kötüye kullanmaya yönelik istismalar; kişinin sağlık bakımının görmezden gelinmesi ve yeme, içme, giyinme, barınma, uyuma, gezme, arkadaş edinme, dertleşme gibi temel biyolojik ve psikolojik gereksinimlerini karşılamaının engellenmesine yönelik fiziksel ve duygusal şiddet girişimleri şeklinde sıralamak olası görünmektedir (Mamadi, 2017: 10).

Amerika Birleşik Devletleri’nde Ulusal Suç Mağduriyet Anketi’nin sonuçlarıyla ilgili olarak yayınlanan raporda, 1998 yılında yaklaşık bir milyon kişinin mevcut veya eski eşleri, erkek arkadaşları veya kız arkadaşları tarafından şiddete maruz kalmış oldukları görülmektedir. Buna göre mağdur edilenlerin yaklaşık % 85’i kadın, % 3’ü ise erkektir (Rennison ve Welchans, 2003: 1). Belli ki, aile içinde erkeklerle yönelik şiddet ender rastlanan bir olgudur. Dolayısıyla çok az kişinin dikkatini çekmekte, diğer bir ifadeyle toplumun çoğunluğu tarafından umursanmamaktadır. Kimi araş-

tırmacılar yapmış oldukları araştırmaların bulgularından yola çıkarak aile içinde şiddete maruz kalan erkeklerin de var olduğu ve söz konusu şiddetin genellikle ailedeki diğer bir erkek olduğu sonucuna varmış, aile içinde erkeklerden diğer erkeklerle yönelik şiddetin bu uluslar arası sağlık sorununun bir parçası olarak görülmesiyle hak ettiği ilgi ve dikkati çekmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Dünyanın çeşitli yerlerinde özellikle erkek hakları hareketlerinin yükselmesiyle birlikte, aile içi şiddetin erkek kurbanlarının sesleri de duyulmaya başlamış görünmektedir (Taft vd., 2001: 499).

Dünya kamuoyunda, özellikle de Türkiye’de “kadına yönelik şiddet” sözü o kadar çok tekrar edilmiş ve edilmektedir ki, “erkeğe yönelik şiddet” olgusunu düşünmek toplumun aklının kıyısından bile geçmemektedir; oysaki şiddete maruz kalmak kadınlara özgü bir durum değildir. Daha doğrusu, şiddet yalnızca kadınlarla erkekler arasında ortaya çıkan bir iletişim sorunu değildir. Üstelik birine şiddet uygulayabilmek için ondan daha fazla kas gücüne sahip olmak gerekmez. Çünkü şiddet uygulamaları, silah, bıçak ve benzeri bir aletle de yapılabilmektedir. Ayrıca şiddet uygulaması salt fiziksel olmak zorunda değildir. Örneğin bir kadının kendini cinsel aktiviteden geri çekmesinin erkeği kayda değer bir düzeyde sıkıntıya düşürecek olan incelenmeye değer bir şiddet türü olduğuna ve fiziksel şiddetten daha ağır bir stres kaynağı olabileceğine ilişkin çok sayıda veri bulunmaktadır. Alan literatüründe uzun vadeli ilişkilerde özellikle erkekler açısından doyumunu artırma ve birliktelik istikrarını sürdürmede cinsel istek ve eylemin ne denli önemli bir değişken olduğunu gösteren sayısız araştırma bulgularının olması, bu noktanın önemini yeterince açıklığa kavuşturmuştur (Yeh vd., 2006: 340).

Kökenine inildiği zaman görülür ki, genel olarak şiddet güçlülerle zayıflar arasında yaşanan kadim bir sorundur. Kadına yönelik şiddet sorunu, bu genel kuralın tipik bir örneğinden başka bir şey değildir. Kurala tersinden bakıldığında ise, çok farklı bir manzara ortaya çıkmaktadır: Eğer kadınlar erkeklerden daha iri ve güçlü yaratılmış olsalardı, bugün bütün dünya “erkeğe yönelik şiddet” sorununu tartışıyor olacaktı. Hatta genel olarak kadın doğasının duygusal donanımında yer alan bazı duyguların güçlü dozu dikkate alındığı vakit, öyle bir durumda erkeklerin evden dışarıya bir tek adım atamayan birer köleye dönüşmesinin kaçınılmaz olacağını öngörmek zor olmasa gerektir.

Yukarıdaki kuralı genel bir çerçeveye oturtmak gerekirse, güçlü olanın zayıf olana hükmetme isteğine kapılmasının her zaman muhtemel olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bu genel geçer olgu açısından bir şeyi açıklığa kavuşturmak gerekir: Hayatın ilk gününden bugüne kadar, kadınlar erkeklerin baskı ve şiddetine maruz kalmışlardır; ancak şiddeti aile içinden çıkarıp toplumsal hayatın tümü içinde görmeye çalışacak olursak şunu mutlaka söylemek gerekecektir: Erkeklerin bitmek bilmeyen zorbalık ve şiddetine, diğer erkekler kadınlardan daha fazla maruz kalmak-

tadır. İlk çağlardan günümüze kadar genel ve geleneksel olarak bir erkek işi olan savaşlar sırasında yaralanan, sakatlanan ve ölenlerin sayısına bakıldığında bile, erkek vahşetinden hangi cinsin daha fazla zarar gördüğünü anlamak mümkündür. Üstelik erkekler arasında çıkan kişisel kavgaların yanı sıra, iş kazalarının ve güzel kadınları elde etmek için çıkan kavgaların yol açtığı ölüm ve ölümcül hasarların da savaş zayıflarına eklenmesi gerekmektedir; oysa kadınların böylesine tehlikeli ve imha edici çatışmalarla ilgili bir sorunları yoktur. Çünkü kendilerini bir bela veya saldırıdan korumak, kavga etmek ya da birine zarar vermek istedikleri vakit bunları sözlerin etki sınırları içinde yapar, düşman veya rakiplerine mutlaka fiziksel bir zarar vermek istedikleri zaman ise etrafta kendilerinin yerine savaşmaya hazır sayısız erkek bulunduğunu çok iyi bilirler. Demek ki, aslında erkek şiddetinin mağdurlarının birçoğu diğer erkeklerdir. Bu durum, kadınların erkeklerle uyguladıkları şiddetin dolaylı bir şiddet uygulaması olması nedeniyle kendilerine fatura edilmediğini göstermektedir. Başka bir deyişle, kadınlar erkeklerle öfke nedeniyle şiddet uygulamak istediklerinde bunu çoğu zaman diğer bazı erkekler aracılığıyla yaptıkları için, bunlar hep erkekler arası şiddet olayları şeklinde görünmemektedir. Ayrıca toplumda erkekler arasında çıkan şiddet olaylarının tamamen “normal” ve “olağan” karşılanması sebebiyle, hiç kimse bunları düşünmeye ve tartışmaya değer bulmamaktadır. Erkekler her gün her yerde birbirine saldırır, birbirlerini yaralar veya öldürürler. Bunların çoğunun haber değeri yoktur; ama bir yerde bir kadına yönelik bir saldırı olduğu vakit olay bir skandal etkisi yapabilmektedir. Bir erkek başka bir erkeği öldürürse olay basın yayın kuruluşlarında en fazla bir kez haber olur ve çok geçmeden unutulur; ama bir kadını öldürürse en az birkaç ay boyunca kamuoyunun gündeminde kalabilmektedir. Görünüşe göre, bu olay da kitle iletişim araçlarında “haber” kavramının klasik mantığına göre işlenmektedir.

Bununla birlikte, erkeğin aile içinde doğrudan doğruya kadın tarafından şiddete maruz kalması genellikle daha önce şiddet uyguladıkları kadının kendini savunma refleksi ile gerçekleşmektedir. Hamberger ve Potente’in araştırmalarının sonuçlarına bakılırsa, kadınların erkek partnerlerine uyguladıkları şiddet genellikle geçmişte uğradıkları belirli bir şiddet, istismar veya mağduriyet durumuna bir tepki ya da misilleme olarak ortaya çıkmaktadır (Hamberger ve Potente, 1994: 131). Kimmel’in yapmış olduğu araştırmaların sonuçlarına göre şiddeti başlatanların % 53’ü kadın ve

% 42’si erkek olsa da (Kimmel, 2002: 1342), kadınların saldırganca tutumları çoğunlukla kendilerine yönelen erkek şiddetine karşı savunma amacıyla başvurdukları bir meşru müdafaa aracı olmanın yanı sıra ataerkil düzenin köhne değerlerine, onların erkeğe verdiği aşırı ve denetimsiz yetkilerin sıkça yol açtığı baskı ortamları, şiddet, mağduriyet, düşkünlük, zorlama ve zorluklara karşı birer direniş biçiminde gelişmektedir (Sarantakos, 2004: 278). Dolayısıyla, doğrudan doğruya şiddete başvurmak erkeklerle özgü bir davranış kalıbı olmaya devam etmektedir. İşte tam da bu yüzden, aile içi şiddete yönelik araştırmalar yapan yazar ve akademisyenlerin önemli

bir kısmı erkeklerin aile içi şiddetten ötürü mağdur olup olmadığı ve eğer öyleyse bunun ne kadar yaygın olduğu sorularını pek dikkate almamışlardır. Bu tutum kısmen aile içi şiddetin varsayılan alışıldık durumuna atfedilebilmekte ve kriz hizmetleri sunan kurum ve kuruluşlarda yaygın ve yerleşik olduğu şekliyle aile içi şiddetin erkek mağdurlarının maddî ve moral destek alma ihtiyacı duymayacağı yönündeki önyargıyla desteklenmektedir. Muhtemelen erkekler aile üyelerinden birinden, özellikle kadınlar tarafından uğradıkları şiddet ve istismarları anlatmak ve kayıtlara geçirmek istememektedir.

Bu bağlamda Dublin’de yapılmış olan bir araştırmada elde edilen kanıtlar, ev içinde şiddet ya da tacize maruz kalan kadınların % 25’inin olayı polise bildirdiğini, buna karşılık aynı durumdaki erkekler arasında bu oranın sadece % 5 olduğunu göstermektedir (Watson ve Parsons, 2005: 26). Amerika Birleşik Devletleri’nde şiddet mağduru olan kadınların üçte birinin olayı resmî mercilere şikâyet ederek raporlaştırmasına karşılık, şiddet mağduru olan erkeklerin neredeyse yarısının “özel veya kişisel bir mesele” olduğunu öne sürerek yaşanan olayı saklı tutmayı tercih ettikleri saptanmıştır (Rennison ve Welchans, 2003: 7). Kadınlar aile içinde yaşadıkları mağduriyetlerle ilgili rapor tutturup olayları resmî makamlara intikal ettirme konusunda daha hızlı ve cesur davranmakla şiddet mağdurlarının genel toplamı içinde daha büyük bir oran teşkil etmektedir. Feministler kadınların resmî kaynaklarda görünen rakamlardan daha düşük bir oranda şikâyetçi olduklarını ve bunun kadın mağdurları etkileyen ve baskılayan bazı faktörlerden kaynaklandığı görüşündedir. Böylece erkeklerden yana yetersiz raporlama konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu da anlaşılmış bulunmaktadır (Atmore, 2001: 26). Kadınların yaşadıkları mağduriyetleri karakollarda kayıt altına aldırıp mahkemelere taşımaları anlaşılabilir bir durumdur. Zayıf cins olarak her zaman ve her yerde şiddet veya istismara uğrama riski altında olmanın verdiği bir alarm ve bilinç içinde sürekli güvenli bir yer aradıkları, daha sağlam bir sığınak olduğu için en çok da hukuka sığınma gereksinimi duydukları anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde, Avustralya’da da aile içi şiddetten mağdur olup polisten yardım isteyen kişilerin büyük bir oranı kadınlardır. Batı Avustralya Üniversitesi bünyesinde faaliyet yürüten Suç Araştırma Merkezi polis ve hastane kayıtları dâhil olmak üzere çeşitli veri kaynakları üzerinde yaptığı analizlerin sonuçlarına göre, 1994 yılında yerel polisin kayıtlarında aile içi şiddetten mağdur olanların yüzde 91,4’ünün kadınlar, yüzde 8,6’sının ise erkekler olduğu görülmektedir; ancak erkek hakları grupları aile içi şiddetten mağdur olan erkeklerin durumunun polis raporlarına fazlaca yansıtılmadığını iddia edebilmektedir (Ferrante’den aktaran Atmore, 2001: 26). Erkeklerin böylesi mağduriyetleri gizlemeyi tercih etmesinin nedeni basittir. Güçlü cins olarak kendilerine öğretilmiş maçoçluk kültürü nedeniyle onların bilinçaltında böyle durumların toplum tarafından bilinmesi hayli utanç verici ve küçük düşürü-

cüdür (Atmore, 2001: 41; Watson ve Parsons, 2005: 26). Türkiye’de de durum farklı değildir. Hatta geleneksel kültürün ağır etkisi altında “erkeklik onuru” kavramının olabildiğince yüceltildiği bir ülke olması nedeniyle, aile içinde şiddete maruz kalan erkeklerin mağduriyetlerini saklama konusunda Amerika ve Avrupa toplumlarına nazaran çok daha sıkı ve titiz davrandıklarını tahmin etmek zor değildir. Bu görüşü destekleyecek örneklerden biri Denizli ilinde aile içi şiddetten mağdur oldukları gerekçesiyle Adli Tıp Kurumu’na başvuranlar üzerinde yapılmış bir araştırmaya göz atmak yeterli olacaktır. Araştırmanın sonuçlarına göre 135 şikâyetçiden 112’sinin kadın, sadece 23’ünün ise erkek olduğu görülmektedir (Boz vd., 2008: 14).

Anlaşıldığı üzere, böyle bir durumda kadınların hemen hemen tamamının şikâyetçi olmalarına tam bir karşıtlık içinde, erkeklerin ezici bir çoğunluğunun olayı saklamayı tercih etmesi oldukça manidardır. Erkeklerle yönelik şiddetin raporlanmasında görülen yetersizliğin en büyük nedeni sosyal normlardır (Arias ve Johnson, 2009: 303). Uluslararası ölçekte bakıldığında bu şekilde kaydedilen suç istatistikleri tüm olayların yalnızca bir kısmını temsil ettiğinden, sorunun kapsamının çok daha büyük olması muhtemeldir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETE YOL AÇAN GENEL FAKTÖRLER

Bugüne dek aile içi şiddetin nedenleriyle ilgili birçok çalışma yapılmış, ayrıca sosyal, kültürel ve psikolojik kökenli çok farklı açıklamalar yapılmıştır. Bununla birlikte, araştırmacıların çoğu araştırma ve çalışmalara bir blokaj olarak “aile” kurumunun normatif belirsizliğine atıfta bulunmuşlardır. Sonuçta, dar ve kapalı bir alanda yaşayan küçük bir sosyal grup söz konusudur. Bunun yanı sıra, sözü edilen yapı “mahrem” ve “kutsal” kabul edilen, sürekli ve sınırsızca gözlemlenmesi olanaksız, dolayısıyla büyük ölçüde “denetimsiz” bir alandır.

Bu konuda yapılmış olan araştırmalarda elde edilen bulguların analizleri sonunda aile içi şiddetin nedenlerine ilişkin olarak öne sürülen görüşleri aşağıdaki şekilde toparlamak mümkün görünmektedir:

1- DÜŞÜK EĞİTİM DÜZEYİ: Eğitim düzeyi, kişinin hayatı ve ilişkileri görme biçimlerini şekillendiren en etkili faktördür. Daha iyi bir eğitim almış olmak, genellikle hayata daha rasyonel ve pozitif bakabilmek, hayatın hangi adımında nasıl davranılması gerektiğini daha iyi bilmek anlamına gelmektedir. Bu anlamda kaliteli ve yüksek bir eğitim formasyonu karşı cinsle ilişkiler konusunda da kayda değer bir bilinç sağlayacağı için, yaşanacak ilişkilerde daha büyük bir memnuniyet sağlayacağını söylemek mümkündür. Nitekim Çağ ve Yıldırım’ın Türkiye’de yapmış oldukları bir araştırmada, eşlerin eğitim düzeyi ile genel evlilik memnuniyetlerinin düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir (Çağ ve Yıldırım, 2013: 18).

Burada bir noktanın daha altını çizmek gerekmektedir: Çocukların ilk eğitim durağı aile ortamıdır. O yüzden, onları genelde insan ilişkileri ve özelde karşı cinsle iliş-

kiler hakkında doğru bilgilerle donatmak açısından öncelikle anne babalara, örgün eğitimin başlamasından sonra ise öğretmenlere önemli bir sorumluluk düşmektedir (Ağdemir, 1991: 2).

Kişiler hem aile hem de örgün eğitim içinden alacakları sağlam ve sağlıklı bilgi desteği sayesinde karşı cinsle ilişkilerde karşılaşılabilecek sorunları aşmada işlerini kolaylaştıracak bir bilinçle birlikte iletişim becerileri de kazanmış olacaktırlar. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi, bütün anlaşmazlık, tartışma, kavga ve çatışmaların temelinde birtakım iletişim arızaları yatmaktadır. Hem bireysel insan ilişkilerinde hem de uluslar arası ilişkilerde iletişim arızaları tamir edilebildiği ölçüde ilerleme sağlanabilmektedir.

2- MAHREMİYET (GİZLİLİK): Aile yaşamının kapalı bir ortamda sürüyor olması, ailenin üyeleri arasındaki şiddet ve istismarı tetikleyen unsurlardan biri olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Doğası gereği aile toplumun izleme, denetim ve baskısından korunan özel bir kurumdur. Bu nedenle, toplumun kurallarını ihlal yönünde gelişen davranışlar aile içinde göreceli bir cezasızlıkla karşılanabilmektedir. Başka bir deyişle, mahremiyetin yüksek olduğu yerlerde sosyal kontrol mekanizması oransal olarak gevşemektedir. Örneğin bir caddede eşini ve çocuğunu dövmeyi göze alamayan biri, kapalı ev ortamında her türlü şiddet ve zorbalığa kolayca yönelebilmektedir (Gelles, 1983: 155).

3- SÜREKLİ YAKIN BİRLİKTELİK: Aile üyeleri aynı evin içinde sürekli yüz yüze ilişki halindedir. Sırf sürekli birliktelik nedeniyle bile çeşitli tatsızlık ve çatışmaların çıkması kaçınılmaz görünmektedir. Çünkü birbirini çok seven, ayrıca çok sabırlı olan iki kişinin yakın ve sürekli birlikteliği halinde bile hiçbir sorun çıkması olası değildir. Sağlam bir dostluk, akrabalık, evlilik gibi çok yakın ve süregelen ilişkiler bütün dışsal baskı ve engellemelere karşı direnseler bile evrenin en büyük yasalarından biri olan entropi karşısında bozguna uğrarlar. Her şeyi eskiten zaman, ilişkilere karşı da aynı ölçüde acımasız davranmaktadır.

4- ATANMIŞ ROLLER VE ETKİLEME HAKKI: Aile, hiyerarşik bir yapı içinde atanmış rolleri, yaş ve cinsiyet çizgileri ile bölümlenmiş katı bir yapıdır. Bu yapı içinde birileri diğerlerine emir verme, nasihat etme, yönetme ve yönlendirme yetkisine sahip olurlar; ancak bunlar yasalarla düzenlemiş mutlak zorunluluklar değildir. O nedenle, ailenin farklı üyeleri arasında geleneksel otorite ve yetkilerin kullanımı, kullanım şekli veya otoritenin reddi gibi sebeplerle yer yer çatışmalar çıkabilmektedir.

Bir görüşe göre özellikle kocalar açısından bir tür güç ve otorite gösterisinden söz etmek mümkün olabilir. Sosyal ortamlarda istediği saygınlığı elde edemeyen kimi erkekler, orada doğan boşluğu evde kendilerinden daha zayıf olan kadın ve çocuklara uyguladıkları zorbalık ve şiddetle doldurmaya yönelmektedir (Jorge, 2000: 4).

5- PAYLAŞIM ÇATIŞMALARI: Aynı evde yaşayan aile bireyleri arasında zaman zaman çıkar çatışmalarının çıkması neredeyse kaçınılmazdır. Çünkü sınırlı sayıda eşyalar ve görece kıt kaynaklar herkes tarafından paylaşılmak zorundadır. Bu bağ- lamda, herkesin çıkarları birbiriyle çakışmayabilir. O yüzden, aile bireyleri arasında çoğu zaman sınırlı olan kaynakların kullanımı konusunda çatışmaların çıkması çok doğaldır.

6- BULAŞICI STRES: Her aile, doğası gereği strese yatkındır. Örneğin yoksul- luk gibi kronik sorunlar ailede sürekli bir sıkıntı kaynağıdır. Başka geçici sorun ve sıkıntılar da olabildiği göz önüne alındığında, stresin her an için mümkün olduğu anlaşılabilir. Dahası, aile içinde ortaya çıkan her türlü stres bulaşıcıdır. Bir kişide or- taya çıkan stres, ailenin diğer üyelerine kaçınılmaz olarak yansiyacaktır. Diğerlerinin etkilenmesi, hem üyeler arasındaki kan bağından hem de ailenin dar bir alan olma- sından dolayıdır.

7.MODELLEME: Şiddet kurbanı olan kadınların aksine, şiddet kullanan erkek- lerin büyük bir çoğunluğu daha önce babalarının annelerine şiddet uyguladığına tanık olmuş kimselerdir (McKenzie, 1995: 74). Konuyla ilgili yapılmış olan birçok araştırmanın sonuçları, aile içi şiddet ve istismar kurbanı olan çocukların ebeveyn oldukları vakit çocuklarına aynı davranışları göstermeye daha eğilimli olduklarına ilişkin güçlü kanıtlar sunmaktadır (Whitfield vd., 2003: 171; Ehrensaft vd., 2003: 748). Babasının annesini istediği kalıplara sokmak için dövdüğünü gören bir çocuk, büyü- yüp evlendiği zaman dayacağı bir başkasını terbiye etmenin ve sorun çözmenin biri- cik yöntemi olarak modelleyerek kendi evliliğine uyarlama eğilimi gösterebilmekte- dir. Aile içi şiddet çoğu zaman etrafa da yayılmakta olduğundan, kitleler üzerinde “sosyal öğrenme” açısından önemli bir işlev görmektedir. Daha kötüsü şudur ki, dünyanın birçok yerinde bu tür davranış kalıpları birer kültür ögesi olarak kuşak- tan kuşağa aktarılmaktadır (Ghate, 2000: 399). Nitekim bu konuda yapılan bütün araştırmalar aile içinde şiddete tanıklık ederek büyümenin birtakım uzun dönemli etkilerinin olduğunu ortaya koyarak bunlardan birinin çocukların ilerleyen yaşlarda yapacakları evliliklerde eşine şiddet uygulama ya da kendisine yönelen şiddeti tole- re etme riski ile yüzleşmek olduğunu belgelemektedir. Yine bununla ilintili olarak, çocukluk yıllarında annesinin babası tarafından dövüldüğüne uzun süre şahit olmuş olan kızların evlendikleri vakit kocadan dayak yemenin kader olduğunu düşünerek şiddeti kanıksamak ve kabullenmek gibi bir yanılısamaya kapılabildikleri görülmek- tedir (Jaffe, 1990: 38).

KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETEZEMİN HAZIRLAYAN TEMELETKENLER

Bazı araştırmacılar, eşler arasında çıkan şiddet ve istismar olaylarını dört ana madde altında toplamaktadır. Bunlardan ilki “olağan şiddet” olarak tanımlanmıştır. Burada, bir eşin diğerine yönelik bir tahakküm ve kontrol hevesi bulunmamaktadır. Çıkan kavga günlük yaşamın akışı içinde herhangi bir konuda boy gösteren bir görüş ayrılığından kaynaklanan bir tartışma ile ilgilidir ve genellikle fiziksel bir hasar söz konusu değildir. Eşler arasında çıkan ikinci şiddet türü “mahremiyet terörü” olarak adlandırılmaktadır. Bu durum, eşlerden birinin diğerini baskılama ve denetim altına alma yönünde geliştirdiği birtakım taktikleri içeren tek yönlü, bilinçli ve düzenli bir süreci ifade etmektedir. Genellikle psikolojik bir şiddet içermekte olduğundan dolayı, kadın özgüvenini ve özsaygısını kaybederek hayata küsmeye, varoluş nedenlerini sorgulamaya ve depresif bir çıkmaza sürüklenmeye başlamaktadır. Üçüncü şiddet türü, “öz savunma” şeklinde tanımlanmıştır. Burada eşlerden biri kendisini karşı taraftan yönelen şiddet ve istismarlara karşı korumak için refleks olarak şiddet temelli bir karşı koyma eğilimine girmektedir. Son maddede “karşılıklı denetim şiddeti” diye tanımlanan şiddet türü ise, kadın ya da erkeğin karşılıklı ve eş zamanlı şiddet sarmalına kapıldığı, böylelikle birbirini baskı ve kontrol altına almaya giriştiği ender durumları ifade etmektedir (Johnson ve Ferraro, 2000: 952).

Olaya hazırlayıcı faktörler ekseninde bakıldığında, genel olarak kadına yönelik şiddetin politik, kültürel, cinsel ve ekonomik içerikli birçok faktörden kaynaklandığını söylemek gerekir. Çünkü bütün bu faktörler kadını tek başına zayıf, kırılgan, istismara açık, dolayısıyla erkeğe bağlı, bağımlı, sürekli baskı ve denetim altında tutulması gereken bir varlık olarak tanımlamaktadır. Bu anlayışa göre, kadın erkeğe eşit değildir. Erkekle kadın arasında belirgin bir güç dengesizliği vardır. Kadın sırf bu yüzden bile erkeğe tabi olmak zorundadır. Bu arada, yüzyıllar içinde iyice yerleşmiş bulunan bu geleneksel algıyı besleyip sürdüren, başka bir deyişle sürekli yeniden üreten sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik faktörlerin varlığını da göz ardı etmemek gerekir.

Dünyada uzun zamandır kadına yönelik şiddetle ilgili birçok akademik araştırma ve çalışma yapılmış olmasına karşın, Türkiye’de konu üzerine yapılmış alan araştırmalarının tarihi çok eski değildir. Dolayısıyla, Türk toplumunda bu yönde yapılmış olan araştırmaların yeni ve sınırlı olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Örnekleme gerekirse, Türkiye’de 2015 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın desteği ile Hacettepe Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Nüfus

Etütleri Enstitüsü tarafından yapılmış olan bir araştırmada, kadınlara yönelik erkek şiddetinin bir tek nedene dayanmadığı, birbirleriyle iç içe geçen çeşitli etkenlerin bulunduğu görülmektedir. Erkeklerin beyanları açısından değerlendirildiğinde kadınların maruz kaldığı şiddet, ailelerde çocuk yetiştirme konusundaki görüş ayrılıkları, kadınla erkeğin geleneksel rollerinde meydana gelen değişim, kadınların söz konusu değişim ve ondan kaynaklanan hakları konusunda daha bilinçli olmalarına karşın erkeklerin bu değişime karşı direnişi, evin geçimini sağlama görevinin erkeklere ait olması, ekonomik açıdan yaşanan sıkıntılar, erkeklerin alkol kullanması, erkeklerin namus kavramına ilişkin algı biçimleri ve aldatılma kuşkusu gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır; ancak şu ana kadar sözü edilen bütün bu nedenlerin altında yatan temel faktör topluma kök salmış olan geleneksel bir güç ilişkileri algısıdır. Bu durum, erkekler açısından bireysel bir tercih olmaktan ziyade yerleşik toplumsal bir anlayıştır. Araştırmanın odak gruplarınca öne sürülen sebeplerin çoğu, salt erkeklikten doğan ve toplumca onaylanan bu güçlü statüyü kadınlara karşı kullanma ve koruma istekleriyle ilintili görünmektedir (NEE, 2015: 226). Şiddet kullanımına yönelik tutumları da içerecek şekilde bireyin tüm davranışlarının şekillenmesinde oldukça etkili olan kültürel ve sosyal normlar, taciz ve tecavüzlerle birlikte aile içinde gelişen cinsiyet kökenli şiddet vakalarının da kaynağıdır (Pedro, 2013: 5).

Aynı araştırmada, kadınlara fiziksel ve cinsel şiddet anlamına gelebilecek türden davranışlara maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur. Araştırmaya katılan kadınlardan alınan cevaplara bakıldığında, Türkiye genelinde hayatlarının geçmiş dönemlerinde fiziksel şiddete uğradığını ifade edenlerin oranının % 36 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, evli olan her 10 kadından yaklaşık 4'ü eşinin ya da beraberlik yaşadığı erkeğin fiziksel şiddetine uğradığını söylemiş olmaktadır. Son dönemlerde yaşanan şiddete bakıldığında, araştırmadan evvelki son bir yıl içerisinde evli kadınlardan % 8'inin bir şekilde fiziksel şiddete uğradığı anlaşılmaktadır. Kırsal bölge ya da kentsel yerleşim birimlerinde bulunmanın yanı sıra hayat boyu ya da son zamanlarda şiddete maruz kalmış olma gibi değişkenlerin şiddetin oranı veya düzeyi noktasında önemli bir farklılık doğurmadığı, farklı coğrafi bölgeler arasında hayat boyu şiddet açısından fiziksel şiddet düzeyinin % 27 ile % 43 aralığında, son bir yıl içinde yaşanan şiddetin ise % 5 ile % 11 aralığında farklılık gösterdiği görülmektedir; ancak sözü edilen her iki zaman kesitinde de şiddetin düzeyinin en yüksek oranda gerçekleştiği bölgenin Orta Anadolu olduğu saptanmıştır. Araştırma, hem fiziksel hem de cinsel şiddetin bir arada gerçekleşmesinin oldukça yaygın olduğuna işaret etmektedir. Ülke genelinde kadınların % 36'sı fiziksel şiddete, % 12'si ise cinsel şiddete uğradığını belirtmiştir. Bu kadınların % 38'inin en

azından bu iki şiddet türünden birine uğramış olduğunu belirtmiş olması, cinsel şiddetle fiziksel şiddetin genellikle eş ya da yakın zamanlı gerçekleşmiş olduğunu düşündürmektedir. İlerleyen yaşlarda bu iki şiddet biçiminden birine maruz kalma ihtimali yükselmektedir. Bununla birlikte 2008 yılında yapılmış olan araştırmaya göre, geçmiş bir yıllık dönemde gerçekleştiği ifade edilen şiddetin genç kadınlar arasında daha yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamında en genç yaş grubu olan 15 ile 24 aralığındaki kadınlara yönelik fiziksel şiddet, en yaşlı grup olan 45 ile 59 yaş aralığında olanlara göre neredeyse üç kat fazladır. 15-24 yaş aralığının genellikle evliliğin ilk yıllarına denk geldiği göz önünde tutulduğu vakit, evli genç kadınlara yönelik şiddet olasılığı ve riskinin 45-59 yaşları arasında olanlara oranla daha yüksek olduğuna ilişkin bir sonuca ulaşılmaktadır (NEE, 2015: 83).

Berns'in erkeğin kadına yönelik şiddet uygulama eğilimlerinin politik kökleri olan, ama görünür ortamlarda ataerkil bir toplumsal düzenin yol açtığı sosyal bir sorun olduğuna ve yalnızca erkeği değil eşit derecede kadını da sorumlu kılan yönleri bulunduğuna yönelik iddialı görüşlerine karşılık (Berns, 2001: 271), araştırmaların ortaya koyduğu somut veriler kadınların erkeklere nazaran on kat daha fazla fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete uğradıklarını göstermektedir.

Peki kadınlar şiddeti hak ediyorlar mı? Bu konuda kadınların düşüncelerini bilmek daha anlamlı ve önemlidir.

Türkiye örneğine bakılacak olursa, ülke genelinde ya da yerel bazda yapılmış olan kimi araştırmaların sonunda, bizzat kadınların önemli bir kısmının kadınların bazı durumlarda şiddeti hak ettikleri yönünde görüş beyan etmiş olmaları hayli manidar görünmektedir. Örneğin 2003 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından İstanbul'da yürütülmüş olan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması başlıklı bir araştırmaya göre, kadınlar arasında çocukların bakım ve korumasını ihmal etmeleri, erkeğin cinsel ilişki talebini reddetmeleri, aşırı veya gereksiz para harcamaları, eşlerinin eleştirilerine karşılık vermeleri, yemeği yakmaları gibi durumların herhangi birinde dayak yemeyi hak etmiş olduklarını kabul etme oranı

% 26.8 olarak gerçekleşmiştir (Harcar vd., 2008: 59).

Kadına yönelik şiddete yol açan faktörlere gelince, bunlar aşağıda önem hiyerarşisine göre maddelenerek tek tek ele alınacaktır.

1- DOĞUŞTAN ZAYIFLIK

Aile içi şiddet büyük bir çoğunlukla erkekler tarafından kadın ve çocuklara karşı uygulanmaktadır. Konuyla ilgili yapılan bütün uluslararası araştırmalarda kadın şiddetinin sonuçlarının erkeklerin uyguladıkları şiddetin sonuçlarından daha hafif olduğu görülmektedir. Bu araştırmalar göstermektedir ki, erkeklerin kadınlara yönelik şiddet ve istismarları daha sert ve yıkıcıdır. Çünkü erkekler kadınlardan daha güçlü ve daha saldırgandır. Dolayısıyla, uğradıkları şiddet ve istismar olaylarında kadınlarda kemiklerin kırılması, bilinç kaybı, cinsel organlarda yaralanmalar, kafatasında kırılmalar, hatta ölümler söz konusu olabilmektedir. Bu tür olaylarda genellikle şiddet ve istismarın uygulayıcısı erkek, kurban ise bir kadındır (Australia's National Research Organisation For Women's Safety, 2016: 2).

Buradan anlaşılması gereken şey temelde şudur: Doğal ve toplumsal bir gerçeklik olarak, zayıf ve kırılgan olanın genellikle daha edilgen olduğu bilinmektedir. Bu zaten dünyanın ilk günlerinden itibaren "doğal olarak" böyle gelişmiştir. Doğrudan söylemek gerekirse, cinsiyetçi şiddet olaylarının başlıca nedeni, kadınla erkek arasındaki fiziksel güç orantısızlığıdır. Olanca yanlışlığına karşın, dünyanın egemen kurallarından biri güçlünün zayıflara göre daha fazla hak ve olanağa sahip olmasıdır. Eğer bir insan diğerini imha etme güç ve olanağına sahipse doğal olarak onu yönetme yetkisine sahip olmak istemekte, çoğunlukla ondan daha iyi bir yaşam sürme hakkına da sahip olmaktadır. Cins olarak kadın erkekten daha güçlü olsaydı, bugün tartışılan konu "erkeğe yönelik şiddet" olacaktı; fakat erkekler daha güçlü oldukları için boyuna kadınların mağduriyeti konuşulmaktadır.

İnsanı insan yapan en önemli birkaç özellikten biri, adalet duygusu ya da duyarlılığıdır. Ayrıca, hiç kimse adalet duygunun tersi olan zulümle anılmak istemez; ancak ne yazık ki bitmeyen bir doyumsuzluk ve hırsıyla dolu olan insan için başkalarının haklarını gasp etmek, çoğu zaman onlara haklarını vermek ve yardım etmekten daha cazip bir seçenektir. Erkeğin kendisinden daha zayıf olup cinsel yönden mutlak bir biçimde bağımlı olduğu çekici bir varlığı köleleştirme isteğine kapılmış olması gayet anlaşılabilir bir şey olmakla birlikte, bu eğilimden vazgeçmesi için eğitime gereksinim duyduğu da son derece açıktır. İşlerine çok yarayan atları evcilleştirip sırtlarına eğer vuran erkekler, kadınlar için de benzer bir bakış açısı geliştirmiş görünmektedir. Hayatın başlangıcından beri kadınlar dünyanın birçok yerinde evlere hapsedilmiş mahkûmlardır. Bilinen mahkûmlardan tek farkları, kapatılmış oldukları hapisaneden ara sıra çıkabiliyor olmalarıdır. Zaman içinde kadınlar öncelikle "namus" kavramının simgesi haline getirilmiş, böylece toplumsal yaşamdan uzak

tutularak erkeğin cinsel ihtiyaç ve istekleriyle birlikte karnını doyuran, ona çocuk doğuran, onları büyüten, sürekli ev işleriyle uğraşan cins olarak görevlendirilmişlerdir.

Kısacası, kadınların erkekler tarafından ikincil bir cins olarak tanımlanıp konumlandırılmış olmalarına yol açan büyük faktörlerden biri, kadının hem çok cazip hem de oldukça zayıf bir cins olmasıdır. Bir şey sizin işinize çok yarıyor ve gücünüz de onu alıp eve bağlamaya yetiyorsa, gidip alır ve evin güvenli bir köşesinde muhafaza edersiniz. Belki de kadının en büyük sorunu, erkeğin gözüne çok gerekli ve çekici görüldüğü halde onun kendisini köleleştirme yönündeki içgüdüsel girişimleri karşısında güçsüz ve savunmasız kalmasıdır. Takdir edilmelidir ki, erkeğin fiziksel ve ussal anlamda kadından daha üstün olduğuna dair yargının içinden şu ya da bu şekilde şiddetin doğması kadar doğal bir şey yoktur. Dikkat edilirse, bu tür eğilimlerin yoğunlaştığı, dolayısıyla kadın figürünün ikinci sınıf seviyesine geriletildiği her yerde kadına yönelik şiddet de artış göstermektedir.

Genel olarak bakıldığında, bugün dünyanın birçok yerinde kadınlara yönelik şiddet çeşitli şekillerde sürmektedir. Bazı iyileşme ve düzelmeler olsa da, kadınları koruma altına almak amacıyla hükümetler düzeyinde alınmakta olan yasal tedbirler yeterli değildir (Muyoyeta, 2004: 27).

Şiddet kavramıyla ilgili en yaygın tanım, güçlü olanın zayıf olanı denetim altına alarak kişisel istek ve ihtiyaçları için kullanma yönünde gösterdiği istenmedik davranışlardır. Eko-sistemdeki besin zincirine benzer şekilde toplumsal yaşamda güçlü olan zayıf olana hükmetmekte veya onu ezmektedir. Bu doğal ve toplumsal yasa, genelde zayıf olanlara, özelde ise kadın ve çocuklara yönelik şiddetin birincil kaynağıdır. İşte sağlıklı ve tarafsız bir hukuk sistemi tam da bu nedenle gerekli ve yaşamsaldır.

Özellikle yukarıda sözü edilen yasa ve onu kışkırtan cinsel içgüdü, kadına yönelik şiddetin başat faktörleridir. Diğer faktörler bunlara bağlı olarak gelişmiştir.

2- CİNSEL KISKANÇLIK

Yaygın din anlayışı ve geleneksel yapı tarafından bir tabu olarak görülmesi, dolayısıyla bir anlamda “ayıp” ve “günah” kavramlarıyla özdeşleştirilmesi nedeniyle aile içi iletişim ve aile içi şiddet gibi konular tartışılırken biraz kenara itilen cinselliğin kadın erkek ilişkisinin temelini oluşturduğunu ve bir faktör olarak dışarıda bira-

kılması halinde bu alanda ortaya çıkan sorunlara çözüm üretmenin tümüyle olanaksız olacağını öncelikle belirtmek gerekir. Kadın erkek ilişkisinde cinsellik faktörü her zaman anahtardır.

Hiç kimse cinsel açıdan soğuk ya da yetersiz biriyle evlilik hayatı yaşamak istemez. Kadınlar açısından cinselliğin karşı cinsle ilişkilerde oransal olarak daha az önem taşıdığı yönünde ortaya çıkan kimi argümanlara karşıtlık içinde, aile düzeni ve mutluluğunun devamı için farklı gerekçelerle olsa bile her iki cins açısından da sağlıklı bir cinsel yaşamın önemi tartışmasızdır. Özellikle erkek doğası açısından cinsel doyumun son derece büyük bir önem arz ettiği bir sır değildir. Yüksek cinsel arzu ve eylemi, erkeğin suçu, kusuru ya da zaafı olarak görmek doğru değildir. Bu, doğal bir itki ve zorunluluktur. Bir erkekten cinselliğini unutmamasını istemek, kendi doğasına karşı savaşmasını istemek demektir. Doğaya karşı savaşılmaz, savaşılmış olsa da galip gelinmez. Akıntıya karşı kürek çekmenin bir sonu vardır, uzun süre devam ettirilemez. Bununla birlikte, insan doğasına kodlanmış bulunan bütün içgüdüsel yapılar gibi cinsel dürtünün de eğitim yoluyla evcilleştirilmesi ve uygarlaştırılması gerekmektedir. Bağlam açısından, boşanma dilekçeleri ve kararlarının çoğunun gerekçesinde basmakalıp haline gelmiş bulunan “şiddetli geçimsizlik” ifadesinin büyük oranda “cinsel uyumsuzluk” anlamına geldiğini öngörmek zor olmasa gerektir; fakat düşük eğitilmiş gelenekçi toplumlarda kamuya açık alanlarda cinsel içerikli gerekçelerin telaffuzu kolay olamadığından, bu konuda ortaya çıkan sorunlarla ilgili bilgilerin kayda geçirilip veri tabanlarına işlenmesi süreci de olabildiğince ağır ilerlemektedir.

Morokoff ile Gilliland’ın yapmış oldukları saha araştırmalarında, çiftlerin cinsellik anlayışları, cinsel doyumları ve ilişkinin sıklık derecesi gibi faktörlerin evlilik yaşamındaki mutlulukla doğrudan ilişkili olduğu anlaşılmıştır (Morokoff ve Gilliland, 1993: 40-55). Aynı şekilde Donnelly’ye göre evlilikte cinsel fonksiyon ve aktivite azaldıkça birliktelik mutlu ve doyurucu olmaktan uzaklaşmakta, ayrıca eşlerin cinsellikten uzaklaşmasını evlilikte yolunda gitmeyen başka şeylerin de olabileceğinin bir işareti olarak ele alıp değerlendirmek gerekmektedir (Donnelly, 1993: 169-181); ancak J. Rust ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmalara göre, evlilik yaşamı boyunca erkeğin mutluluğunda cinsel doyum faktörünün kadınlara göre çok daha önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Rust vd., 1988: 627-632).

Bu bağlamda, erkek cinselliğinin kadın cinselliğine göre çok daha güçlü ve etkin olduğunun altını çizmek gerekir. Çünkü kadın cinselliğinin duygusal motivlerle harekete geçen yapısının tersine, sade bir düzeneğe dayanan erkek cinselliği

büyük ölçüde mekanik bir işleyişe sahiptir. Erkek vücudundaki semen kanalları ve yatağı, tıpkı nehirlerle durmadan beslenen bir baraj gibi sürekli dolmakta ve belirli bir doluluk oranına ulaştıktan sonra boşalıp rahatlaması için metabolizmaya baskı yapmaktadır. Daha ilginç olan ise, ortada tıpkı midesel açlık gibi vücut sperm ürettiği sürece boyuna yenilenen bir açlık vardır. Bu durumun, erkeklerde ruhsal bir sıkıntı ve gerilime de yol açtığı bilinmektedir. O yüzden, erkeğin istem dışı içsel bir baskı ile karşı karşıya olduğu çok açıktır. Deyim yerindeyse, erkek kendi içinde doymak bilmeyen bir canavar taşımaktadır. Ya bir şekilde onu doyuracak ya da ona karşı savaş verecektir. Ona karşı koyması, kendi doğasına karşı savaşması demektir. Doğanın yasalarına karşı uzun süre savaşamaz ve direnemezsiniz. Belli ki, erkekler kadınlara muhtaç, hatta mahkûmdurlar. Diğer taraftan, kadın cinselliği soğuktur ya da uyku halindedir. Sevgi, saygı, güven ve hayal gücü gibi faktörlerle ısıtmaya ya da uyarılmaya ihtiyaç duyar. Görünen odur ki, evlilikte mutluluk için cinsel doyum erkek açısından daha yaşamsal bir önem taşımaktadır. Bu bilgi ve bulgular ışığında bakıldığı zaman, doyurulmayan cinsel dürtünün erkekte belirli bir öfke birikme ve sıkışmasına yol açabileceğini tahmin etmek zor olmasa gerektir.

Ayrıca, erkeğin cinsel performans açısından başarısızlık veya yetersizliği onu kadına karşı kendini kanıtlamada yaşadığı boşluğu çeşitli biçimlerde şiddetle başvurarak telafi etme çabasına itebilmektedir (Al-Matalka, 2014: 197). Bu anlamda, erkekler açısından cinselliğin taşıdığı önem ortadadır. Tarih boyunca erkeklerin kadınları köleleştirme isteklerinin arka planında yatan en büyük gerçek kadınları doymak bilmeyen cinsel dürtülerini doyuran bir araç olarak görmüş olmalarıdır. Söz konusu kompleks, kadını diğer erkeklerden kıskanıp eve hapsedmenin de, namus kavramına dayalı olarak ona şiddet uygulamanın da temelini oluşturmaktadır. Kıskançlık değerli varlıklar için bir çeşit koruma refleksidir. Çok pahalı bir otomobili korumak için ileri teknoloji ürünü güvenlik sistemleriyle donatılmış özel garajlar yaptıran bir erkekle herkesin ilgisini çeken bir kadınla evlendikten sonra onu evden çıkarmak istemeyen erkek arasında içgüdüsel açıdan bir fark olduğunu söylemek çok zordur. Kıskançlığın kadınlar üzerinde şiddete yol açması onların irade sahibi olmalarından dolayıdır. Eğer güzel otomobillerin sahiplerini terk etme komutu verebilecek özgür iradeleri olsaydı, onlar da aynı şekilde erkek şiddetine maruz kalabilirlerdi.

3- YERLEŞİK POLİTİK KÜLTÜR

Politika geleneksel olarak bir erkek işi olarak görüldüğü için, dünyada tüm politik yapılarda ezici çoğunluğu erkekler oluştururlar. Kadınlar politik örgütlerde ve kamu yönetiminde görev alma konularında erkeklerden daha az yetenekli ve istekli olmadıkları halde genellikle bu alanların dışında kalırlar. Kolay kolay değişmeyen bu statü, erkeklerin onlara yer verme konusunda yeterince gönüllü olmadıklarından başka bir anlama gelmiyor. Politik arenayı kazanılmış bir hak olarak gören erkekler o kaleyi kaybetmek istemiyor, açıkçası kadınların orada boy göstermesini de istemiyorlar. Çünkü ataerkil bir bilişsel süreçten gelmiş olmaları nedeniyle kadının yerinin ev olduğuna ve geleneksel rol paylaşımı içinde kendilerine verilmiş olan iv işlerine daha yatkın ve ehil olduklarında inanıyorlar. Dahası, erkeklerin birçoğu kadının ev işlerinden sorumlu olmasının Tanrı'nın yazgısı ve emri olduğuna inanıyor. Bütün bunlardan ortaya çıkan sonuç şudur ki, yasa yapıcı olan ve icra yetkisine sahip olan politikacıların kadınlar konusunda sahip oldukları önyargılar silinmediği ve siyaset kurumunda erkek egemenliğini sürdürme refleksiyle koymuş oldukları kurallar değişmediği sürece, kadın hakları ve kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi konularında somut hukukî adımların atılmasını beklemek fazla iyimser bir yaklaşım olacaktır. Avrupa ve Amerika gibi siyasal düzenin demokrasi ve hukuk ilkelerine dayandığı bölgelerde kadınların kendilerini daha iyi ifade ettikleri ve şiddete karşı önemli ölçüde korunabildikleri bilinmektedir. Uzunca bir zamandır bu iki başlıkta iyi bir sicili olmayan ve ataerkil geleneksel düzenin alabildiğine güçlü olduğu İslam ülkelerinde, kadınların halinin "içler acısı" olduğunu öne sürenlerin abartılı bir yaklaşımda bulduklarını söylemek zordur.

4- GELENEKSEL KÜLTÜR

Başlangıçta, ilk maddeyle ilintili olarak önemli bir noktanın altını çizmek yararlı olacaktır: Toplumda egemen olan din anlayışı ve dindarlık düzeyi de içinde olmak üzere geleneksel kültür faktörü ve onun bir ölçüde besleyip biçimlendirdiği politik yapı arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. O yüzden bir önceki başlıkta genel politik kültürden söz edilirken, zorunlu olarak geleneksel kültür etkeni de anılmıştı. Bu anlamda, özellikle İslam coğrafyasında egemen olan eril siyaset kurumu ve kültürü kadınların bu alana erişimi ve orada kayda değer bir hacim kaplamasının önündeki en büyük bariyerlerden birini teşkil etmektedir.

"Geleneksel kültür" ya da kısaca "gelenek" denilen yapıya gelince, bu yapı toplumdaki bütün sosyal değerleri içine alan büyük bir kap gibidir. Geleneksel öğeler

kuşaktan kuşağa tevarüs eder ve toplumun bilinç ve bilinçaltının büyük bir bölümünü işgal eder. Bunlar sadece toplumun bilinç akışını belirlemez, aynı zamanda bireylere birtakım görev ve sorumluluklar yükler. Bunların yanı sıra, bazı törensel öğeleri de içerebilirler (Shils, 2003: 113; Williams, 2005: 385).

Küresel anlamda hemen hemen bütün yerel ve ulusal kültürlerde ortak olan bir olgu vardır. “Kadının yeri evdir.” ve “Kadın ev işlerinden sorumludur.” şeklinde özetlenebilecek olan anlayışlar, tarihsel süreçte kadının toplumsal, ekonomik, bilimsel, kültürel, sanatsal ve özellikle siyasal katmanlara nüfuzunu büyük oranda sınırlandırmıştır. Hatta dünyada ve özellikle İslam coğrafyasında, erkeklerin ezici bir çoğunluğu kadının erkeğe hizmet etmek amacıyla yaratılmış olduğu yönünde güçlü bir kanıya sahiptir. Bu zihniyet, zaman içinde kadın figürünü “ikinci sınıf insan” konumuna gerileterek oraya sabitlemiş görünmektedir. Doğrusu, kadına yönelik erkek şiddetinin temelinde bu algı yatmaktadır. Bir zamanlar Amerikan toplumunda zencileri insandan ziyade bir tür “mahlûk” olarak gördükleri için tiksinti ve nefret duyarak onlara saldıran kimselerle kadınlara şiddet uygulamayı hak olarak görenlerin zihniyeti ve ruh hali arasında hiçbir fark yoktur. Dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi İslam dünyasında da zaman içinde din ile geleneksel fenomenlerin büyük ölçüde birbirine karışmış, hatta özdeşleşmiş olması nedeniyle toplumun bazı kesimleri kadının aşağılanması, geriye itilmesinin, dövülmesinin, daha toparlayıcı bir ifadeyle söylemek gerekirse “kadını dövme hakkı”nın dinden kaynaklandığını düşünüyor olsalar da, olayın İslam dininden kaynaklandığını kanıtlamaya yetecek kadar somut veri bulunmamaktadır. Özellikle Hz. Muhammed’in söylem ve davranışları açısından bakıldığında, kadının toplumda müstesna bir yerinin olması gerektiği anlaşılmaktadır. İddiayı ortaya atan ve savunanların, Nisa Suresi’nin 34’üncü ayetini gerekçe gösterdikleri bilinmektedir; ancak Kuran’ın ilk ve asıl pratiğini olan Hz. Muhammed söz konusu ayeti “kadınları dövme yetkisi” şeklinde anlamamış ve öyle uygulamamıştır. Hayatı boyunca kadınlara büyük bir saygı göstermiş, onlara karşı her türlü kırıcı söz ve davranıştan özenle kaçınmıştır. Kadın saygınlığı ve kadın hakları konusunda pek çok öneri ve ilke getirmiş, insanların en hayırlısının kadınlara iyi davranan kimseler olduklarını söylemiştir. Söz konusu ayeti kadınları dövme şeklinde yorumlanması bir tercüme hatasıdır. Çünkü peygamberin kadınlara şiddetle ilgili bütün söylem ve uygulamaları ile çelişmektedir (Fortune ve Enger, 2005: 3). Hz. Muhammed’in eşlerine kötü davranan ve onları döven erkekler için söylediği şu söz ise gerçekten anlamlıdır:

“Gündüz eşlerini köle gibi kırbaçlayan adamlar nasıl oluyor da gece olunca onlarla yatağa giriyorlar?” (Sahih-i Buhari-Nikah, 2009: 93; Ebu Davud-Nikah, 2017: 60).

Söz konusu ayetin orijinal dili üzerinde yapılacak bir metin çözümlemesinde bahsedilen dövme fiilinin can yakıcı ve yaralayıcı bir dayak atma olayı olmadığı anlaşılabilir. Nitekim birçok İslam bilgini de aynı görüşü ifade etmiştir. Bunlardan biri olan Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin dediklerine göre Atâ, âyette geçen dövmenin "ibâha" (serbest bırakma) ifade ettiğini, buna karşın kadını dövmeyi yasaklayan hadislerin kerahet (mekruh ve çirkin görme) bildirme derecesinde olduklarını saptamış ve sonunda "Erkeğin eşini dövmeye hakkı yoktur." şeklinde bir karara varmışlardır (Sabunî, 2017: 420).

Bugün dindar kesimlerde kanaat önderi sayılan kimseler arasında kadınların dövülebileceğini söyleyen kimseler olduğu kesindir; ancak gerçekte onlar ne İslam bilginidir ne de fikir adamı... Liderde bilgi yerine keramet arayan eğitimsiz bir toplumda dürüstlüğe aykırı yollardan saygınlık elde etmiş olanların davranış ve konuşmaları dikkatle incelendiğinde, Kuran ve Hadis'in ussal bütünlüğü içinde en özgün haline kavuşan gerçek İslam'ın önerdiği dünya görüşünden uzak oldukları, daha ziyade gelenek ve töreleri esas alan sahte bir İslam anlayışı ihdas etmiş oldukları kolaylıkla anlaşılabilir. Bununla birlikte "geleneksel unsurların zamanla dini gölgelemesi" olgusu İslam dünyasına özgü bir durum değil, Hıristiyanlık, Yahudilik ve diğer bütün büyük dinlerde görülen tarihsel bir sorundur. Demek oluyor ki, kadına şiddetin meşrulaştırılması ya da mazur görülmesi anlayışı din tarafından değil, erkek-egemen geleneksel kültür tarafından inşa edilmiştir. Çünkü "Kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin.", "Kocasıdır, döver de sever de...", "Kızını dövmeyen dizini döver.", "Kızı kendi haline bırakırsan, ya davulcuya kaçır ya zurnacıya.", "Elinin hamuruyla erkek işine karışma." gibi özdeyişlere ilave olarak "erkekliğine yedirememek", "erkek sözü vermek", "erkekliğe sığmamak", "erkek gibi dövüşmek", "Erkeklik öldü mü?", "Erkeklik sende kalsın." gibi erkekliği öven deyimlerin de ürediği bataklık orasıdır. Yüzyıllardır biriken böylesi deyim ve özdeyişler, toplumda cinsiyet ayrımcılığına dayalı şiddetin temellerini atmışlardır ya da tersinden bakıldığında bunlar zaten var olan cinsiyet ayrımcılığının ve ona bağlı olarak gelişen kadına yönelik şiddetin sözel dışavurumlarıdır. Sıralamak gerekirse, ikinci seçenek daha mantıklıdır.

5- KÖTÜ MADDÎ KOŞULLAR

Bütün sosyo-ekonomik arka planlardan gelen çocuklar ve kadınlar şiddete maruz kalabilmektedir; ancak özellikle alt ekonomik sınıflardaki ailelerin şiddete maruz kalma noktasında daha büyük bir risk altında olduğuna ilişkin yaygın kanıya karşıtlık içinde aile içi şiddet bütün ırksal ve sosyal katmanlarla birlikte farklı yaş ve ekonomik gelir düzeylerinde meydana gelebilmektedir (Bunch, 1999: 3-13). Öte yandan, güvenlik, sosyal destek ve ekonomik özgürlük gibi olanakların sınırlılığının kadınları ve çocukları şiddete ve istismara karşı daha savunmasız hale getirdiği bir gerçektir (Morris, 2007: 57).

ŞİDDETE MARUZ KALAN KADINLAR İÇİN AYRILMAYI ZORLAŞTIRAN NEDENLER

Kadınların şiddet uygulayan eşten derhal ayrılmaları gerektiği yönünde yaygın kanı vardır. Aslında bu tür kadınların yarıya yakın bir kısmı ayrılmayı tercih etmekte, fakat bunların büyük bir çoğunluğu çok geçmeden aileye geri dönmektedir (Wuest ve Merritt-Gray, 2008: 288).

Şiddete maruz kaldığı halde evini ve ailesini terk etmeyen ya da edemeyen kadınların durumunu açıklamamaya yönelik sayısız faktörden söz etmek mümkündür elbette; ancak her şeyden önce ekonomik bağımlılık faktöründen söz etmek gerekir. Diğer taraftan, kadınların içinde yetiştirildikleri sosyo-kültürel ortama göz atmak gerekmektedir. Hemen hemen bütün kültürler kadınlara bazı köklü ortak değerler öğretmektedir. Bunları, “besleyip büyüten”, “acılara dayanıp onları sineye çeken”, “bağışlayan”, “seven” ve “anlayış gösteren” şeklinde özetlemek olası görünmektedir (Barnett ve LaVillette, 1993: 13). Bu durum, kadınları acılar karşısında edilgen bir pozisyona sürüklemektedir.

Kadınların şiddet ve istismar uygulayan eşlerinden ayrılmasını zorlaştıran faktörleri başlangıçta genel bir fikir vermek amacıyla derli toplu ve kısa başlıklar halinde sunmak gerekirse, öncelikle Gelles’in görüşlerine bakmakta yarar vardır. Ona göre, bu faktörler kabaca şöyle sıralanabilirler:

*Kadınların birçoğu ekonomik açıdan kocalarına bağımlıdır.

*Kadınların birçoğu kocalarının zamanla düzeleceği inancı içindedir.

*Kadınların birçoğu dul kadınların toplumda istenmeyen kişi olarak görüldüklerine, diğer taraftan böyle bir durumda erkeklerin tacizine daha yoğun şekilde maruz kalacaklarına inanırlar.

*Çocuklu kadınların bir iş bulmaları daha güçtür.

*Kadınların birçoğunun kendileriyle ilgili olumsuz fikir ve yargıları vardır.

*Kadınların birçoğu çocuklarının babasız büyümesinin büyük zorlukları olduğu, genel olarak onların babanın ekonomik ve manevî desteğine ihtiyacı olduğu kanısındadır.

*Kadınların birçoğu yalnızlığın acılarıyla baş edemeyeceklerini, yalnız başına ayakta kalamayacaklarını düşünürler (Gelles, 1976: 657-667).

Uğradıkları şiddet karşısında mücadele etmek yerine susmayı tercih eden kadınların bu edilgen tavır için öne sürdükleri gerekçeleri diğer bazı maddeleri de ekleyerek aşağıdaki biçimde sıralayıp açıklamak olasıdır:

1- EKONOMİK BAĞIMLILIK

Aile içinde şiddet ve istismara uğrayan kadınların birçoğu için ayrılmayı zorlaştıran temel etken ekonomik bağımlılıktır.

2- ERKEĞİN ZAMANLA DEĞİŞECEĞİNE OLAN İNANÇ

Bu beklenti, genellikle eşini seven kadınlara özgüdür.

Sevdikleri halde şiddete maruz kalan ya da şiddete maruz kaldıkları halde sevmeye devam eden bu kadınların çoğu, kocalarının zaman içinde değişip düzeleceğine dair bir umut taşımaktadır. Bu anlamda, birçok kadın yeni bir balayı hayali içindedir ve bu ruh haline “öğrenilmiş umut” demek mümkündür (Barnett ve LaVillette, 1993: 12).

3- KOCAYA MUTLAK İTAATİ VE SABRI ÖNEREN BİR DİNDARLIK ALGISI

Toplumun erkek otoriteleri ile din adamları eskiden bu yana kadınlara kocalarına itaat etmenin ve aile içinde olan şeyleri dışarıya taşımamanın faziletleri konularında uzun uzun nasihatlerde bulunmaktadır. Nitekim yapılan araştırmalar, kiliseye sıkça giden kadınların arada bir giden ya da hiç gitmeyen kadınlara kıyasla aile içi şiddet ve istismarlara çok daha uzun bir süre sabrettiklerini ortaya koymaktadır (Guberman ve Wolfe, 1985: 45).

4- ESKİ KOCA TARAFINDAN İZLENME VE ÖLDÜRÜLME KORKUSU

Kadınların birçoğunda boşanma durumunda kocaları tarafından izlenme, daha büyük şiddete uğrama ve öldürülme korkusunun olduğu bilinmekte ve yapılan pek çok araştırma bu tür korkuların yersiz olmadığını doğrulamaktadır (Jacobson ve Gottman, 1998: 67).

Böyle durumlarda eski koca kendisinden ayrılan kadının hayatında başka bir erkeğin olup olmadığını merak etmekte, diğer erkeği keşfetmesi halinde erkeklik onurunun yıkıldığını hissederek kıskançlık krizlerine girebilmektedir. Kadınların çok iyi bildiği böylesi durumların sonunda saldırıya uğrayıp yaralanan ve hayatını kaybeden kadınların oranı hayli yüksektir. Eşlerine şiddet uygulayan erkeklerin amacı duygusal yönden bağımlı oldukları eş ya da partnerleri üzerinde güç ve kontrol sağlamaktır; ancak bunların çoğu sosyal yaşamda genellikle iyi bir kişilik profili çizen ve “kibar” olarak tanınan kimselerdir. Bu durum, çoğunlukla anti sosyal kişilik bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (Berry,1995: 45).

5- STOKOLM SENDROMU

Uzun süre şiddete maruz kalan bazı kadınların “öğrenilmiş çaresizlik” aşamasına varacağı yönünde bir görüş vardır. Sözü geçen aşamanın kimi durumlarda Stokolm Sendromu olarak tanımlanabileceği söylenebilir. Söz konusu aşamada şiddete veya işkenceye maruz kalan kişinin bütün bu kötülükleri yapan kişiye alıştığı, hatta onunla arasında duygusal bağ geliştirip onu savunma aşamasına geçtiğine dair görüşler öne sürülmektedir. Bazı sosyologların aile içi şiddette kadın ve çocukların bu sendroma yakalanabildiklerine ilişkin bazı bulgulara ulaştıkları söylenmektedir (Barnett ve LaVillette, 1993: 104).

6- SOSYAL ÇEVRE VE AİLENİN BASKISI

Özellikle Türkiye gibi geleneksel kültürün güçlü olduğu ülkelerde kadınların boşanmasını zorlaştıran faktörlerden biri de dul kalmış bir kadın üzerinde sosyal çevre ve kadının ailesinin dayanılmaz bir baskısı olduğunu yadsımak mümkün değildir. Kadın eşinden ayrıldığı zaman bir taraftan toplum ona potansiyel olarak herkesle ilişkiye hazır bir “kötü kadın” olduğu düşüncesiyle bakarak dedikodu kazanlarını kaynatmaya, diğer taraftan aile üzerinde hissettiği ağır toplum baskısını kızlarına yansıtmaya başlamaktadır. Her ne kadar hızlı kentleşme ve modernite sürecinde kadınların iş yaşamına aktif katılımı birçok kadına ekonomik bağımsızlıkla birlikte yaşamını tek başına sürdürebilme olanakları sağlamış olsa da, bilhassa Anadolu'nun

bu süreci daha ağır aksak yaşayan iç ve doğu bölgelerinde boşanmış kadınlar için durum olanca zorluğunu korumaktadır. boşanmış ve özellikle boşandıktan sonra yalnız yaşayan kadınların çevredeki erkeklerin fiziksel ve cinsel şiddetine maruz kalma riskini artırmaktadır. Nitekim gebelik ve bekârlık gibi eşinden boşanmış veya ayrı yaşıyor olmak da kadına yönelik şiddeti tetikleyen faktörlerden biridir. Çünkü böyle bir kadın sosyal çevrede tamamen veya kısmen yalnızdır.

Sosyal çevrenin ve aile baskısının kadının boşanmasını engelleyici ya da zorlaştırıcı bir faktör olması geleneksel toplumlarda daha geçerli olmakla birlikte, çeşitli tonlarıyla her yerde varlığını hissettiren küresel bir gerçekliktir (Kabeer, 2014: 13).

ÇOCUKLARA YÖNELİK ŞİDDETİN NEDENLERİ

Çocuklara yönelik şiddet dünyanın her yerinde dur durak bilmeden devam eden küresel bir gerçekliktir. Çocuklara uygulanan şiddet ile uygulayan kişilerin gelir düzeyleri, sosyal statüleri ve kültürel kimlikleri arasında doğrudan veya tersinden bir orantı bulunmamaktadır. Bu tür şiddetin bazı biçimleri, örneğin adli ceza ve diğer pek çok zararlı uygulamalar birçok ülkede kültürel ve sosyal açıdan halen kabul görmektedir. Ne yazık ki, Avrupa Birliği ülkeleri de bu konuda istisna teşkil etmemektedir (Čulo, 2019: 34).

Aile içinde ve dışında çocuklara yönelen şiddet olayları genel olarak dört kategoride ele alınmaktadır: Bunlar fiziksel şiddet, duygusal şiddet, seksüel şiddet ve ihmaldir (Johnson vd., 2019: 35). Çocuk Hakları Komitesi (OHCHR), bu sınıflandırmaya “kurumsal ceza”, “cinsel istismar ve keşif”, “işkence ve benzeri insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleler”, “çocuklar arasında şiddet (zorbalık)”, “kendine zarar verme”, “kadın sünneti, erken ve zoraki evlilik gibi zararlı uygulamalar”, “kitle iletişim araçlarında şiddet”, “bilgi ve iletişim yoluyla şiddet ya da siber zorbalık”, “çocuk haklarının kurumsal ve sistemik ihlalleri” ve “onur suçları” şeklinde farklı şiddet kategorileri eklemiştir (CRC’den aktaran Johnson, 2017: 10-12).

Özellikle aile içinde çocuklara yönelik şiddetin nedenleri sıralanırken yukarıdaki bazı kategoriler değerlendirme dışı bırakılabilir. Bunlar, “kurumsal ceza”, “kadın sünneti”, “erken ve zoraki evlilik” gibi uygulamalar, “kitle iletişim araçlarında şiddet”, “bilgi ve iletişim yoluyla şiddet ya da siber zorbalık” gibi maddeler olabilir; fakat çocukların yüzleştiği şiddetin nedenlerinin çoğu, kadınlara yönelik şiddetin nedenleri ile örtüşmektedir. Örneğin doğuştan zayıflık, yerleşik politik kültür, geleneksel kültür ve ekonomik koşullar gibi temel etkenler aynıdır; ancak bu şiddet türüyle ilgili farklı nedenlerden de söz edilebilmektedir.

World Vision adlı yardım kuruluşunun 2017 yılında Latin Amerika ve Karayipler çapında yapmış olduğu bir araştırmaya göre, çocuklara yönelik şiddet konusunda yaygın mitlerle gerçekler arasında önemli farklar olduğu anlaşılmaktadır. Rapor, çocuklar için tehlike alanlarını en az risk barındıran yerlerden en fazla risk içeren yerlere doğru aşağıdaki şekilde sıralamaktadır: Dinî mekânlar (% 6), ev ortamı (% 10), okul (% 13), toplu taşıma araçları (% 13) ve diğer kamusal alanlar (% 55). Buradan çocukların evde oldukları sürece güvende olduklarına dair genel kanı ortaya çıktığı düşünülebilir; ancak UNICEF'in verilerine göre her gün 18 yaşın altında bulunan en az 220 çocuk ev içinde maruz kaldığı şiddetin sonucunda hayatını kaybetmektedir. Kültürel farklılıkları da göz önüne almak gerektiği muhakkaktır; fakat bu konularda ortaya çıkan bulgular bölge ve kültürel yapıya göre fazla değişiklik göstermemekte, sonuçlar genellikle birbirine yakın çıkmaktadır. Söz konusu rapor çocukların şiddete uğramasına ve zarar görmesine yol açan risk faktörlerini ise, bilinçsiz silah kullanımı (% 23), terörist ve şiddet yanlısı gruplar (% 29), kültürel tutum ve pratikler (% 45), yüksek şiddet eğilimi taşıyan çocuklar (% 59), yoksulluk (% 64), organize suçlar ve çeteler (% 64), bilgisizlik (% 70), geçmiş kurbanların istismarı (% 79), alkol ve uyuşturucu kullanımı (% 81) şeklinde sıralamaktadır (World Vision, 2017: 8-9).

ALTINCI BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETİN SONUÇLARI

Kang ve arkadaşlarının araştırma bulgularına göre, aile içi iletişimin pozitif ve canlı olduğu evlerde erkek ve kadınların kişisel memnuniyet ve sağlıkları iyi düzeydedir; ancak aile içi iletişim salt erkeğin memnuniyeti ile ilişkili değildir. Ek olarak, eğitim düzeyi yüksek ve orta derecede alkol kullanan erkeklerde kişisel sağlık ve memnuniyet derecesinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır; fakat bu durum sigara kullanmakta olan erkeklerde düşük bir düzeydedir. Altmışlı yaşlarında olan, eğitim düzeyi yüksek ve güçlü fiziksel aktivitelere katılan kadınlarda durum iyiye, diyabeti ve depresif ruh hali olan kadınların kişisel mutluluk ve sağlıklarının kötü olma ihtimali yüksektir. Sonuç olarak bu araştırmada elde edilen verilerin analizleri, aile içi iletişimdeki kalite ve başarının evdeki bireylerin kişisel tatmin ve sağlıklarının iyileşmesine önemli bir katkıda bulunabileceğini göstermektedir (Kang vd., 2019: 12). Şüphesiz, iletişim bireylerin kişisel gelişim ve güçlenme süreçlerinde yer alan araçları sağlamak suretiyle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasında son derece yaşamsal bir rol oynamaktadır. Bu hiç zor değildir ve birazını gerçekleştirmek bile önemlidir (Pedro, 2013: 2).

1- AİLE İÇİ ŞİDDETİN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bugüne dek erkeklerin kadınlara uyguladıkları şiddetin nedenlerine ilişkin birçok araştırma yapılmış ve çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Ruhbilimsel bir perspektiften bakıldığı zaman, toplumun erkekte fiziksel güç, saldırganlık ve şiddeti övgüye değer meziyetler olarak algılamasının şiddet eğilim ve gösterilerini özendirilen bir işlev gördüğünü belirtmek gerekmektedir.

Jouriles ve arkadaşları yapmış oldukları ampirik çalışmalardan elde ettikleri bulgular ışığında, saldırganlık veya şiddeti bir süreç olarak tanımlamanın daha doğru olduğu ve bu yaklaşımın tedavi sürecinde daha yararlı olacağı kanısına varmışlardır. Bu anlamda, saldırganlık ya da şiddet eğilimini sözel saldırganlık kavramıyla başlatmışlardır. Onlara göre onun ileri aşaması “hafif saldırganlık”, biraz daha ötesi ise “fiziksel saldırganlık”tır. “Gerçek saldırganlık” ya da “gerçek şiddet” olarak tanımladıkları en uç noktada ise, şiddet uygulaması cinayete kadar varmaktadır. Sözel saldırganlık, sert eleştiri, kınama, aşağılayıcı bir isimle hitap etme veya bağırma gibi davranışlardır. Hafif saldırganlık, itekleme ve tokat atma gibi davranışlardır. Fiziksel saldırganlık, yumruk atma, dövme, gibi fiilleri ifade etmekte, gerçek şiddet ise cina- yete kadar varan daha aşırı ve sansasyonel sonuçlar doğurmaktadır. Söz konusu ka- tegorilerde ortaya çıkan davranışlar ve nedenleri farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır (Jouriles, 1989: 454).

Şüphesiz, şiddet kadınların fiziksel ve ruhsal sağlıkları için önemli bir risk faktörüdür. Kadınlara yönelik şiddet kırık, çukuk, kesik, iç organ yaralanmalar, cinselliğe bağlı hastalıklar, gebelik, düşük yapma gibi sorunlara yol açabilmektedir. Astma, pelvik ağrı ve kronik baş ağrıları da bu kapsamda sayılabilecek rahatsızlıklardandır. Bu durumdaki kadınlar arasında uyuşturucu madde kullanma eğiliminin daha güçlü olduğu, günlük hayatın akışını olumsuz yönde etkileyecek miktarda korku, özgüven ve özsaygı yetersizliği, depresyon, ankziyete, cinsel fonksiyon bozuklukları, iştahsızlık, obsesif-kompulsif davranış sorunları ve post-travmatik stres bozukluğu gibi sorunlara daha sık rastlandığı bilinmektedir.

Şiddete uğrayan kadınların vücutlarında yara, çürük, morarmış gözler, kırık dişler, hatta beyinsel hasar görülmekte, fiziksel hasarların yanı sıra aşırı stres, uykusuzluk, depresyon, yaşama sevincini yitirme, düzensiz adet görme ve çeşitli sinir hastalıkları de ortaya çıkmaktadır.

Daha kötüsü, uğradıkları şiddet kadınların ölümüne, ölümcül bulaşıcı hastalıklara yakalanmalarına yol açabilmekte ya da onları intihara sürükleyebilmektedir. Öte yandan şiddetin kadınların fiziksel ve ruhsal sağlığında yol açtığı sorunlar ve travmalar, sosyal ve duygusal olarak bireyin, ailenin ve toplumun tümünü etkilemektedir.

Kadına yönelik şiddet çocukları da farklı şekillerde etkilemektedir. Kavga veya şiddet durumunda tarafları ayırmak için araya giren çocuklar da yaralanmakta ya da yaşamını kaybedebilmektedir. Aile içinde uzun süre şiddete tanıklık eden çocuklar yeri geldiğinde babalarını modelleyerek şiddete başvurabilmektedir. Şiddete maruz kalmanın, kadınların iş yaşamını da olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu tür kadınlar toplumsal yaşamdan kopmakta, buna bağlı olarak çoğu zaman hem siyasal hem de ekonomik hak ve olanaklardan yoksun kalabilmektedirler. Kısa ve uzun vadede düşünüldüğünde şiddetin etkileri kadının meslekî ve kariyer yaşamını olumsuz etkileyerek veya sona erdirirken, onu yoksulluğa ve ekonomik bağımsızlığını kaybetme-

ye itecektir. Eğer şiddet aile içinde yaşanıyorsa, aile yaşamı tahrip olurken, çocuklar yoksulluk yaşayacak ve aile yaşamına olan güven ve inançlarını kaybedeceklerdir. Ayrıca, bu konuda yapılan akademik çalışmalar ve çeşitli platformlarda gösterilen çabalar kadına yönelik şiddeti azaltma konusunda çok sınırlı katkılar sunmaktadır. Bütün bunlar yan yana konduğunda açıkça görülecektir ki, kadına yönelik şiddet büyük bir toplumsal yaradır.

2- AİLE İÇİ ŞİDDETİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bilindiği üzere uzunca bir süredir aile içi şiddet kavramı ve çocuklar üzerinde bıraktığı kısa ve uzun vadeli etkilerle ilgili akademik çalışmalar yapılmakta ve çok şey yazılıp çizilmektedir. Diğer taraftan, küresel ölçekte çocuklara yönelik her türlü şiddetin kapsamı ve yükü giderek daha fazla görünür hale gelmektedir.

Çocuklara yönelik şiddetin spesifik tipolojilerine ilişkin olarak “kişilerarası şiddet”, “kolektif şiddet”, “kurumsal şiddet” ve “gelenek, kültür, din ve mitlere dayalı şiddet” gibi kategoriler kapsamında eğitim kurumlarında verilen cezalar, kabadayılık kültüründen yansıyan şiddet, esirgeme kurumlarında uygulanan disiplin cezaları, çocuk işçiliği, çocuk askerliği, siber zorbalık gibi birçok madde sayılabilmekle birlikte (Cahill ve Sherman, 2006: 15), kitabın konusu gereğince burada aile içi şiddetin etkileri ele alınmaktadır.

Buna karşın, ancak son yıllarda hak ettiği ilgi, dikkat ve öneme sahip olabilmıştır. Aslında dünya kamuoyunun dikkatini çok daha erken dönemlerde çekmeyi hak ediyordu. Zira aile içi şiddete maruz kalma ya da tanık olmanın çocuklarda yaşamın erken dönemlerinde yol açtığı fiziksel ve ruhsal sorunlar koca bir ömür boyunca kalıcı olabilmektedir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen geniş kapsamlı bulgular çocuklara yönelik şiddetin oldukça yaygın olduğunu ve en yaygın biçimlerinin genellikle çocukların her gün evlerinde, okullarında ve topluluklarında etkileşime girdikleri kimseler tarafından yapıldığını göstermektedir.

Aile içi şiddete tanık olan çocukların yaygınlık oranlarının tahmin edilmesi kısmen zordur. Çünkü böyle olayların bir kısmı aile dışına aktarılmadığı ve adli mercilere intikal ettirilip raporlaştırılmamaktadır. Bu durum, sözel saldırı, tehdit, yıldırma ve benzeri psikolojik şiddet uygulamaları için daha çok geçerlidir (Adams, 2006; 334). Konuyla ilgili olarak yapılan araştırmaların sonunda hazırlanan raporlarda sunulan oranlar abartılı gibi görünse de, yetişkinlerin yaklaşık % 20'sinin çocukken aile içi şiddete tanık olduklarını bildirdikleri açıkça görülmektedir (Silvern vd., 1995: 188).

Aile içinde şiddete maruz ya da tanık olmanın çocuklarda yol açacağı kısa ve uzun vadeli etkilere kabaca göz atmak gerekirse, Cahill ve Sherman'ın görüşleri toparlayıcı görünmektedir. Onlara göre, kısa vadeli etkiler akademik ve davranışsal

problemler, uyku bozuklukları ve yoğunlaşma (odaklanma) zorlukları şeklinde özetlenebilir. Uzun süreli etkiler, güven duyma, arkadaş edinme ve ilişkileri sürdürmede zorluk çekme, aralıksız depresyon hali gibi sorunlardır. Bunlar, gençlik ve yetişkinlik dönemlerine kadar intikal edebilmektedir. Bu tür çocukların duygusal tepkimeleri, genel olarak korku, çekingenlik, suçluluk duygusu, utangaçlık, uyku bozuklukları, üzüntü, depresyon ve öfkeyi içermektedir. Fiziksel tepkimeler, mide ağrıları, baş ağrıları, yatağı ıslatma ve konsantrasyon kaybı olabilmektedir. Bazı çocuklar fiziksel ve cinsel istismar veya ihmal yaşamakta, diğer bir kısmı anneleri veya kardeşlerinin şiddete uğradıkları anlarda müdahale etmeye çalışırken yaralanmaktadır. Bunlar, konuşma, motor hareketler veya bilişsel becerilerde gelişimsel gecikmeler yaşayabilmekte, ayrıca akranlarına veya ebeveynlerine karşı saldırganca davranma, hatta kendilerine zarar verme eğilimleri güçlü olabilmektedir. Daha kötüsü, aile içinde öğrenilmiş olan şiddet davranışlarının çocuklar için ileride kendi yakınlarına uyarlayacakları birer model olma potansiyelinin hayli yüksek olmasıdır (Cahill ve Sherman, 2006: 341; Toth, Manly ve Cicchetti, 1992: 112).

Healey, aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri ile ilgili uzun sayılabilecek bir liste vermektedir:

*Kendini suçlama, korku, üzüntü, güvensizlik, utangaçlık, öfke, düşük özsaygı gibi olumsuz duygular

*Baş ağrısı, mide ağrısı, uykusuzluk, kâbus görme, uykuda yatağı ıslatma gibi stres belirtileri

*Aile içinde şiddetin normal bir şey olduğu yanılmasına kapılmak

*Güç ve şiddetin sorunların çözme ve istediği şeyi elde etmenin tek yolu olduğunu öğrenmek

*Risk altında olduğu düşünülen aile üyesinin yakınında olma gereksinimi yüzünden eğitim hayatının düzenini bozan zorunlu ihmaller

*Derslerde odaklanma sorunu ve başarısızlık

*Evden kaçma isteği

*Uyuşturucu, alkol ve sigara kullanma eğilimi

*Agresif eğilimler

*Arkadaş edinmede zorluk çekmek ve kendini toplumdaki soyutlamak

*Evde ve okulda zorbalık yapmak (Healey, 2014: 30).

Şiddete tanıklık etmenin çocukların kendilerini ve dünyayı (hayatı) algılama biçimlerini olumsuz bir şekilde etkilediği çok açıktır. Bu tür deneyimlerin çocuklar

üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler kapsamında, genel anlamda düşük eğitim performansı, zayıf muhakeme, kırılabilirlik, madde bağımlılığı, mağduriyet psikolojisi ve duygusal kargaşa gibi rahatsızlıklar sayılabilir (Fontaine ve Green, 1995: 52-66; Bilić vd., 2012: 103-114). Fitzpatrick ve Boldizar bu alanda yapmış oldukları araştırmaların sonunda, aile içi şiddete tanıklık eden çocukların “düşük özsaygı”, “öğrenilmiş çaresizlik”, “öfke”, “ölçsüz saldırganlık” ve “PTSD semptomları” diye de bilinen “post travmatik stres bozukluğu” gibi duygusal sorunların pençesine düşmeye daha yatkın oldukları yönünde önemli bulgulara ulaşmışlardır. Ayrıca aile içinde yüksek dozlu şiddet olaylarına uzun süre tanık olan çocukların eğitim hayatlarının ilerleyen aşamalarında düşük eğitim performansı sorunlarıyla yüzleşeceklerini ortaya koymaktadır (Fitzpatrick ve Boldizar, 1994: 326-428; Eckenrode, Laird ve Doris, 1992: 58; Kaufman ve Cicchetti, 1989: 519; Osofsky, 1999: 37). Bugüne dek bu konuda pek çok çalışma yapılmış olsa da, çocukluğunda taciz ve istismara uğramış olan çocukların yetişkinlik döneminde yaşadığı sıkıntılar üzerine yapılmış çok az sayıda çalışma mevcuttur. Toplumda aile üyelerinden birinin diğerlerine karşı uyguladığı şiddet olarak bilinen aile içi şiddet çok önemli bir sosyal yaradır. Aile içi şiddet toplumu, aile, kurbanı ve diğer aile üyelerini bir şekilde etkileyecektir (Henning ve Leitenberg, 1996: 6-7).

Çocukları şiddete maruz bırakan ya da tanıklık ettiren aile ortamları, onları yetersiz destek, yetersiz uyum ve zayıf iletişim gibi kusurlara sürüklemektedir (Avanci vd., 2012: 2). Bu bağlamda, aile içi şiddete tanık olan çocuklar genellikle topluma uyum sorunları yaşamakta, bu anlamda sosyal yetkinlik, ilişkiler kurma ve sürdürme becerisi, uzlaşma kültürü, müzakere yeteneği, insanları örgütleme konularında ciddi birtakım zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Carlson, 1990, 290; Stiles, 2002: 2058).

Wolfe ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmaların sonuçlarına göre, hem istismara uğrayan hem de aile içi şiddete maruz kalan çocukların bunlara maruz kalmamış olan çocuklara nazaran duygusal, sosyal ve davranışsal sorunlara daha yüksek düzeyde yakalandıkları anlaşılmakta, dolayısıyla bu tür çocukların ilerleyen dönemlerde özellikle psiko-patolojik semptomlara karşı daha savunmasız oldukları görülmektedir (Wolfe vd., 2003: 171-187; Pinheiro, 2006: 2-4). Aynı şekilde, Maikovich ve arkadaşlarının görüşlerine göre bu konuda birikmiş olan literatürün neredeyse tümü çocuklarda aile içi şiddete maruz ya da tanık olma deneyiminin psiko-patolojik semptomlarla sıkı bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymaktadır (Maikovich vd., 2008: 1498). Jouriles ve arkadaşları olayı farklı bir dille ifade ederek, aile içi şiddete maruz kalan çocukların ileride topluma uyum sorunlarıyla yüzleşeceğini ifade etmiş (Jouriles vd., 1989: 454), Widom ise bu durumun gelişim sürecinde yol açtığı davranış bozukluklarını genel olarak hiperaktivite, saldırganlık ve anti-sosyal kişilik bozuklukları olarak üç maddede özetlemenin mümkün olduğunu öne sürmüşlerdir (Widom, 1989: 20).

Bunlara ek olarak belirtmek gerekir ki, yapılan araştırmalar aile içi Şiddet ve istismara bağlı olarak saldırganlığa ilgi ve eğilim açısından erkek çocukları daha fazla etkilenirken, bu olumsuz etkiler erkek çocuklarında daha ziyade dışarıya doğru, kız çocuklarında ise depresyon ve benzeri somatik Őikâyetler gibi içeriye doğru büyüyen psikolojik sorunlara yol açmakta (Yates vd., 2003: 207; Doumas vd., 1994: 160), bunun bir sonucu olarak uygun koşullar oluştuğu zaman bu tür kız çocuklarının uyuşturucu madde kullanımına daha güçlü bir eğilim gösterdikleri (Milner ve Crouch, 1999: 48), ayrıca Şiddet ve istismara tanık olan, bizzat maruz kalan ve her iki deneyimi birlikte yaşayan çocuklarda oluşan kısa ve uzun vadeli olumsuz etkilerin de hayli farklı içerik ve düzeylerde seyrettikleri anlaşılmaktadır (Silvern vd, 1995: 188; McCloskey vd., 1995: 1255). Diğer taraftan, kimi araştırmacılar yapmış oldukları araştırmaların meta analizlerinden elde ettikleri bulgular açısından bu üç kategoride yer alan çocuklar arasındaki sorunsal farklılaŐmanın oransal olarak daha düşük olduğunu ileri sürmüşlerdir (Kitzman vd., 2003: 342).

Bütün bunlardan dolayı, Marans ve Adelman böylesi süreçlerden geçen çocukların i dünyasında hayatın katı gerçekliği ile hayaller arasındaki hatların giderek bulanıklaŐtıėına ilişkin bulgular elde ettiklerini öne sürmüşlerdir (Marans ve Adelman, 1997: 211).

Çocukların aile içi Şiddetin etkilerini en az zararla atlatmasını sağlayacak muhtemel faktörler ilişkin çeşitli görüş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Çocukların ev içinde meydana gelen Şiddetle baş etmeleri ve muhtemel negatif etkilerden en az hasarla kurtulmalarını sağlayacak olan ana faktör, kendileriyle yakın temasta olan bir yetiŐkinin, kardeşlerinin ve yaŐıtlarının maddî ve moral desteğidir. Böylelikle ocuklar ev içindeki Şiddet ortamının depresif etkilerine karşı direnç kazanarak ruh sağlıklarını koruyabilirler (Holt vd., 2008: 798). Yapılan araştırmalarda ocuk üzerinde annenin eğitim çabalarının güçlü olmasının söz konusu sıkıntının aŐılmasında sorun merkezli çözümü kolaylaŐtırıp hızlandırmakta ve aradaki bu etki-leŐim çocuğun kendini düzenleme ve koruma becerilerini geliŐtirmektedir Böylece, ocuklar kendilerini kontrol etme yönünde daha sağlam bir zemin yakalamıŐ olmaktadır (Bynum ve Brody, 2005: 64).

Bütün bunlardan anlaşılmaktadır ki, çocukları aile içi Şiddetin yol açabileceği olumsuz etkilere karşı koruyabilecek olan başlıca etkenin anne ve babayla aralarındaki bağın gücü, başka bir deyişle onların yakın ilgi ve desteği olduğu açıktır.

İSLAM DİNİ AİLE İÇİ ŞİDDETE İZİN VERİYOR MU?

Erkeğin kadın üzerinde mutlak egemen olduğu veya olması gerektiği yönündeki yaygın kanının oluşmasında dinin başrolü oynadığı yönündeki yaygın kanının aksine, cinsler arasındaki meydana gelen şiddet olayları çoğunlukla biyolojik faktörlere dayanmaktadır. Diğer taraftan, antik ve mevcut bütün büyük uygarlıkların kurucusu birer Elçi'dir ve o uygarlıklar tüm sosyal değerlerle birlikte hukuk sistemlerine de ilham ve kaynak teşkil etmişlerdir. Dinler güçlüünün haklı olduğu yönündeki yaygın anlayışa karşı haklı olanın güçlü sayılmasını sağlayacak bir insaf ve adalet anlayışını inşa etmeye çalışmış, bütün sosyal değerlere ve hukuk sistemlerine temel teşkil etmişlerdir. Bu bağlamda, erkeğin kadın üzerinde mutlak bir otorite ve tasarruf sahibi olduğunun bir kutsal kitapla teyit ve tescil edilmiş olmasına ihtiyaç yoktur.

İslam'ın kutsal metinleri bağlamında Hz. Muhammed'in tutum ve davranışlarına bakıldığında, aile içi sorunların çözümünde şiddet faktörünün sıfır düzeyinde olduğu kolaylıkla görülebilmektedir. Örneğin konu hakkında akademik düzeyde çalışmaları olan Fatıma Mernissi, Taberî tefsiri ve sahabelerden İbn Sa'd'ın aktardıkları temelinde Hz. Muhammed'in kadınlara yönelen şiddet girişimlerine her zaman karşı koyduğunu açıkça ortaya koymaktadır. İbn Sa'd'ın ifadesine göre, peygamber hayatı boyunca eşlerine, kölelere, çocuklara ya da herhangi bir yurttaşa kesinlikle el kaldırmamıştır. Yazar, burada ilginç bir örnek vermektedir. Peygamber'in eşleri yaşadıkları maddî sıkıntılardan dolayı ona karşı bir ara tavır almışlardı. Olanlar, bir tür başkaldırı niteliğindedir. Hayli kırıcı ve üzücüydü. Peygamber çoğu erkeği şiddet kullanmaya ikna edebilecek öylesine zor bir dönemde bile eşlerine dokunmamış, incitici bir söz söylememiş, sadece evden ayrılıp bir ay boyunca yakın bir yerdeki mescitte yalnız başına kalmıştır. İbn Sa'd'a göre, peygamber daha önce hiçbir değeri olmayan kadınları adeta şımartmıştı. Erkeklerin birçoğu bunu anlamakta zorluk çekiyor, içten içe kendisini yadırgıyor, hatta fırsat buldukça eleştiriyordu. O da kendilerine sadece kötü karakterli kimselerin sorunları şiddet yoluyla çözdüğünü anlatıyor, insanları değiştirme konusunda ısrarlı bir şekilde etki ve ikna yöntemlerini öneriyordu. Yazar biraz daha ileri giderek peygamberin anlattığı İslam'da bir baskı ve denetim mekanizmasına yer olmadığını, hatta Medine Dönemi'nde kendisinin kamusal alanda cinsiyet eşitliğini tam olarak sağlayacak bir projesinin olduğunu, ancak bunu hayata geçirmeye ömrünün yetmediğini öne sürmektedir. Yazara göre, İslam'ın ilk döneminde bir din adamı sınıfı yoktu. Bütün kadın ve erkekler birey olarak doğruları anlama, yaşama ve anlatma sorumluluğuna sahipti. Kamusal alanla bireysel yaşam arasında belirgin bir ayırım olmadığı gibi, siyasal ve toplumsal yaşamda cinsiyetle ilgili herhangi bir ayrıcalık ve ayrımcılık bulunmuyordu. Kimi sahabelerin muhalefetine rağmen, peygamberin eşleri bazı seferlerde kendisine eşlik etmişlerdir. Söz konusu eşler şehirde serbestçe dolaşarak devletin işleriyle doğrudan ve sürekli ilgilenmiş, insanlara bilgi vermiş, onlardan bilgi almış, gerek gördüklerinde ise yolunda gitmeyen işlere müdahalede bulunmuşlardır. Örneğin bir keresinde

Aişe'yi cephede dolaşırken gören Hz. Ömer yüksek bir ses tonu ve sert bir dille bir kadını savaş hattına getiren nedeni sormuş, hatta onun fazla ileri gittiği yönünde bazı sözler sarf etmiştir (Mernissi, 1991: 156).

Öte yandan, peygamberin çocuklara karşı izlediği tutum son derece sıcaktır. Ne zaman bir çocuk ya da çocuk grubu ile karşılaşsa yanlarına gidip selam verir, onlarla yetişkin birileriyle konuşur gibi konuşur, uzun uzun sohbet ederdi. Herkesle ilişkilerinde olduğu gibi, onlarla olan ilişkilerinde de sürekli pozitif. Bunun pek çok örneğinden birkaçı aşağıdadır.

Araplar, özellikle bedevî Araplar, Hz. Muhammed'in çocuklara gösterdiği sevgi ve şefkati anlamakta zorluk çekiyor, tuhaf karşılıyor, hatta bazıları bu sevgi davranışlarını için için yadırgıyorlardı. Bir gün Hz. Muhammed torunu Hasan'ı kucağına almış şefkatle seviyor ve öpüyordu. O sırada yanında olup kendisini gören Akra b. Habis adında bir bedevî kabile reisi şaşkınlık içinde:

"Siz çocukları öper miydiniz?!" diye sordu ve ekledi: "Benim on çocuğum var; ama şu ana kadar hiçbirini kucağıma alıp öpmedim."

Hz. Muhammed adama dönüp:

"Merhamet etmeyene merhamet edilmez" yanıtını verdi.

Başka bir gün torunlarını sevip öperken kendisini garipseyerek:

"Çocukları öpmenize çok şaşırdım! Biz onları hiç öpmeyiz." diyen başka birine: "Allah senin kalbinden sevgiyi çıkardıysa ben ne yapabilirim ki?!" diye karşılık vermişti (Sahih-i Buhari-Edeb, 2009: 18).

Henüz on yaşındayken annesi tarafından Hz. Muhammed'in evine bırakılan Enes b. Malik on yıl boyunca Hz. Muhammed'le birlikte yaşamıştır. Onun evinde kaldığı dönemden söz ederken sık sık şunu söylemiştir: Onun evinde on yıl kaldım ve kendisine hizmet ettim. Geçen süre zarfında hiçbir gün bana 'Bu işi neden böyle yaptın?' ya da "O işi neden öyle yapmadın?" diye hesap sormadı ve kızmadı (Sahih-i Buhari-Vesaya, 2009: 25). Hatta Enes aynı bağlamda başka bir anısından söz ederek şöyle demiştir: "Bir keresinde beni bir iş için bir yere göndermişti; ama ben sokakta oynayan çocuklarla karşılaştım, dayanamayıp onların oyunlarına katıldım ve yapmam gereken işi unuttum. Aradan biraz zaman geçince Allah'ın Elçisi oynadığımız yere geldi ve bana 'Enesciğim gönderdiğim yere gittin mi?' diye sordu. Çok utandım ve 'Hemen gidiyorum!' diyerek gitmem gereken yere doğru var gücümle koştum" (Sahih-i Müslim-Fedail, 2008: 50-55).

Sonuç olarak, İslam dininin ana metinlerinde ve o metinlerin en büyük pratisyeni olan Hz. Muhammed'in günlük yaşamından ve konuşmalarından kadın ve çocuklara yönelik şiddet uyguladığını ya da bunu teşvik ettiğini gösteren en küçük bir

bilginin aktarılmamış olması, bilakis onlara karşı sevgi, saygı ve hoşgörünün sayısız örneklerinin anlatılmış olması dinin kadın ve çocuklara şiddet uygulanmasına onay vermediğini yeterince kanıtlyorsa, Müslüman ülkelerde din işlerinden sorumlu olan kişi ve kurumlar tarafından bu gerçeğin kamuoyuna etkili bir dille duyurulmasının aile içi şiddetin azaltılması açısından büyük bir önem arz ettiği ortadadır.

YEDİNCİ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETE KARŞI AİLE İÇİ İLETİŞİM

İnsanlar ve toplumlar arasında ortaya çıkan sorunların çözümü için kullanılan üç ana yol vardır:

*Kavga ve Çatışma: İnsanların sorunları çözmek için sık sık kullandığı yöntemlerden biridir. Saldırıp fiziksel şiddet kullanarak muhatabı etkisiz hale getirmek suretiyle ona fikrini kabul ettirmek şeklindedir. İnsanlar ve uluslar arasında çıkan kavga ve savaşların hemen hepsi bu kapsamda değerlendirilebilir. Buradaki algı muhatabı değiştirmek için uzun uzadıya çaba harcayıp yorulmaktansa, doğrudan doğruya onun varlığını ortadan kaldırma veya etkisizleştirmenin daha kolay olacağı kanısına dayanmaktadır.

*Sıfır İletişim (Küsmeye): İnsanlar ve toplumlar sorunları çözmek için zahmete girmek istemeyip ilişkiyi kesme, iletişimi sıfırlama, küsmeye gibi tavırlara yönelebilirler. Sorunu ve sorunun kaynağını görmezden gelip olduğu yerde öylece bırakmak anlamına gelen bu tavır, izlenebilecek en kolay yoldur.

*Etkili İletişim: İnsanlar bir konuda anlaşmazlığa düştüklerinde, iletişim kurmayı ve oturup konuşmayı tercih edebilirler. Kişiler ve toplumlar arasında çıkan sorunları çözenin iletişimden daha uygarca, insancıl ve doğru bir yolu icat edilmemiştir; ancak iletişim her zaman olumlu sonuçlar vermeyebilir. Eğer sorun iletişim yoluyla çözülmediyse, yapılması gereken şey daha fazla iletişimdir.

Yukarıda sunulan üç yol kuralı, kuşkusuz aile içi sorunlar ve şiddet konusunda da geçerlidir. Eşler arasında bir problem çıktığında, yine bu üç yoldan biri izlenecektir; fakat tercih edilmesi gereken tek doğru yol iletişimdir. O yüzden, bu gerçeğin topluma ve özellikle evli ve evlenmeye hazırlanan tüm çiftlere bir şekilde öğretilmesi

gerekmektedir. Çünkü iletişimin tersi kavga ve çatışmadır. İletişim arttıkça tartışma ve çatışma azalır ya da tersi olur. Dolayısıyla, aile içi iletişim yaşamsal bir önem taşımaktadır.

Peki “aile içi iletişim” ya da “aile iletişimi” terimini duyduğumuzda ne düşünüyoruz? Akşam yemeğinde birlikte gülerek poz veren mutlu bir aile mi? Erkek ya da kız kardeşi ile kavga etmek mi? Büyükanneye yapılan bir ziyaret mi? Bunların hepsi aile iletişimidir. Gerçekte aile içi iletişimin işlevini anlamak, çatışmalardan kaçınmamıza ve iyi ilişkileri sürdürmemize yardımcı olmaktadır. Başlayacak herhangi bir ilişki için etkileşim şarttır. Ailenin üyeleri sürekli bir etkileşim için çaba harcamadıkları takdirde ilişkiler sıkıntıya girebilecektir. Sevgi, hepimizin çoğu zaman farkına bile varmadan istediği şeydir. Küçük çocuklar sevgiyi daha çok ister ve ona daha fazla ihtiyaç duyarlar. Çocuklarla bağlantı kurarak ve onlara çok fazla ilgi göstererek, onları ne kadar sevdiğimizi gösteririz. Geçtiğimiz otuz yıl boyunca yapılan bütün araştırmalar, çocukların anne babalarına bağlanması, ayrıca sosyal ve duygusal gelişimleri için ebeveynleriyle aralarında duyarlı bir etkileşim halinde olmalarının önemini sürekli olarak yansıtmaktadır. Yaşamın ilk yılında ebeveyn-bebek etkileşiminin kalitesi sadece çocukluk döneminde değil, yaşam boyunca sosyo-duygusal gelişim süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu açıdan aile içi etkileşim son derece önemlidir. Çünkü aile üyelerinin ihtiyaçlarını, isteklerini ve kaygılarını birbirlerine rahatça ve özgürce ifade etmelerini sağlamaktadır. İşte açık ve dürüst etkileşim, aile üyelerinin birbirlerine karşı düşüncelerini, duygularını, sevgilerini, hayranlıklarını ifade etmelerini sağlayan bir atmosfer oluşturmaktadır (Wachitha ve Devi, 2015: 29).

Aile içi ilişkilerde eşlerin birbirleriyle olan etkileşim ve iletişimi sadece çift uyumu ve evlilik memnuniyetini değil, çocukların zihinsel ve duygusal gelişimi ile birlikte toplumsallaşma sürecini de önemli bir ölçüde etkilediği kesindir. Çift uyumu, eşlerin birbirlerine karşı duygularını ifade etmedeki rahatlıkları, birlikteliklerinden aldıkları zevk düzeyleri, görüş birliği ve uzlaşmaya olan eğilimleri, birbirlerinden aldıkları haz düzeyleri ve sadakatleri ile sıkı bir şekilde ilintilidir. Bunlar ve benzeri bazı faktörlerin evlilik memnuniyeti ile doğrudan orantılı olduğu, birçok alan araştırmaları ile kanıtlanmıştır (Spainer, 1976: 28; Basharpour ve Sheykholeslami, 2015: 351; Kumar, 2015: 83). O yüzden, sağlıklı bir aile ortamında büyümüş olanlar, ailenin sıcaklığını ve desteğini sürekli yanı başlarında hissederler. Ne zaman başları sıkışmış veya bir konuda tıkanmış olsalar, arkalarında ellerinden tutup düzlüğe çıkaracak bir topluluğun var olduğunu bilmenin güveni içindedirler. Şüphesiz, bu çok güzel bir duygudur. Her türlü insanî ilişkide olduğu gibi, bütün bu yaşantıların temelinde de birtakım iletişim süreçleri bulunmaktadır. Bu anlamda, aile içi iletişim en karmaşık kavramlardan biridir; aileler hayatımızın temel taşı olarak hizmet eder, sevgi ve şefkatten çatışmaya kadar her türlü iletişim için zengin bir ortam sunarlar. Aile kurumu istem dışı ilişkilerden oluştuğundan, sıcak ve sevecen dönemlerden yoğun çatışma

dönemlerine kadar değişen seviyelerde daha fazla duygusal yoğunluk, ince ilişkisel mesajlar ve geçmişte olup biten olaylarla karakterize edilebilirler. Bu zengin bağlam, aile üyelerini davranışlarından sorumlu tutma eğilimine teşvik eder. Hatta bu durum, hiç iletişim kurmaya niyet ve isteklerinin olmadığı dönemlerde bile böyledir.

Demek oluyor ki, iyi aile ilişkileri zorunlu, ama güçlü bir iletişim üzerine kuruludur. Sağlıklı iletişim aile bağlarını güçlendirir, sağlam tutar ve korur. Kuşkusuz bu özellik, diğer aile üyeleri ile nasıl konuştuğumuza ya da daha genel anlamda onlarla nasıl bir iletişim içinde olduğumuza bağlıdır. Çünkü iletişim istediğimiz algıyı oluşturmak için mesajları nasıl gönderdiğimiz ve nasıl aldığımızı göre biçimlenmektedir. Dolayısıyla, neyi nasıl söylediğimizi ya da neyi neden söylemediğimizi da ifade etmektedir. İletişim, çoğu zaman sözsüzdür. Kimi zaman deden dili, örneğin yüzümüzdeki bir ifade ya da sesimizin tonu başkalarına sözlerden daha fazla bilgi verebilmektedir (Bailey, 2009: 1). O halde, aile içi iletişimi birbirleri ile biyolojik ve yasal açıdan ilişkili olan kimseler arasında bilinçli olarak gönderilen, algılanan ve paylaşılan mesajların tümü şeklinde tanımlamak olasıdır (Le Poire, 2005: 3-4).

Aile içi iletişim, aile üyeleri arasındaki tüm iletişim kalıp ve biçimlerini kapsayan bir terim olarak anlaşılmaktadır. Aile içi iletişim söz konusu olduğunda bazı standart kalıplardan söz etmek zorunlu hale gelmekte, bu arada elbette tekdüze bir pozitif ilişkiler dizininin söz edilmemektedir. Sonuçta “aile” denilen yapı insanlardan oluştuğu için, orada da zaman zaman çeşitli sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu sorunlar ve şiddet uygulamaları eşler arasında olabildiği gibi, eşlerden biriyle diğerleri ya da kardeşler arasında da olabilmektedir.

Aile iletişimi oldukça yoğun bir seyir izlediğinden, farklı hedeflere ulaşmak için çaba harcayan aile üyeleri arasında güç çatışmalarının çıkması neredeyse kaçınılmaz gibidir. Eşler aile bütçesinin nerelere, ne kadar harcanacağını, çocukları disipline sokmanın en iyi yolları, iş değişiklikleri veya başka bir eve taşınmanın gerekliliği gibi birçok konuda tartışmalara girmek zorunda kalabilirler. Ergenler ebeveynlerinin sürekli yönetme ve biçimlendirme girişimlerine karşı kendilerini kanıtlama ve bağımsızlaşma çabaları içindedir. Aile içinde gördükleri sevgi ve sıcaklık, günün birinde hayata atıldıklarında istikrara götüren bir deneyim olabilmektedir. Sağlıklı bir aile içi iletişim o denli önemlidir ki, çocuğun beslenip büyütülmesi, sosyalleşmesi, değerler sisteminin içselleştirilmesi, sorun ve çatışmaların çözülmesi, şiddet eğilimlerinin minimize edilmesi, istenmeyen davranışlarını ayıklanması ve daha birçok konuda anahtar bir rol oynamaktadır. Bu arada, sağlıklı bir aile içi iletişimin yararlarının bütün aileyi kapsadığını da belirtmek gerekmektedir (Le Poire, 2005: 16-26).

Fitzpatrick ve Ritchie, aile içi iletişimle ilgili olarak iki önemli boyuttan söz etmişlerdir. Bunların ilki “iletişim yönelimi” (conversation orientation), ikincisi ise “uyum yönelimi”dir (conformity orientation). Aile içi iletişimin ilk asal boyutu olan iletişim yönelimi, adından da anlaşılacağı üzere bir tür konuşma oryantasyonudur. Ailenin

bütün bireylerinin pek çok konuda duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebildikleri bir iklimin oluşma derecesi ile tanımlanmaktadır (Fitzpatrick ve Ritchie, 1994: 386). Özellikle annelerin çocuklarına doğru aktif bir iletişim yönelimi içinde olması, çocukları düşünce ve davranışlarını gözden geçirmeye ve tartışmaya yönlendirmede, dolayısıyla kötü eğilim ve alışkanlıkların oluşumunu önlemede derin bir etkiye sahiptir. (Mirzaei-Alavijeh vd., 2015: 38). Bu boyutun ileri aşamalarına ulaşmış olan ailelerde bütün üyeler birbirleriyle sık sık, özgürce, içlerinden geldiği gibi etkileşime girer, bu etkileşimler içinde uzun saatler geçirir, önemli konular üzerinde uzun uzun tartışır (Fitzpatrick, 2004: 172). Başka bir deyişle, böyle ailelerde hiç kimse yaptığı bireysel etkinlikleri, düşüncelerini ve duygularını diğerlerinden saklamaz. Ailenin yapacağı işler ve katılacağı etkinlikler hep birlikte enine boyuna konuşulur, tartışılır ve bütün kararlar birlikte alınır. Buna karşılık, iletişim yöneliminin alt seviyelerinde yer alan ailelerde üyeler birbirleriyle daha ender ve düşük düzeyde etkileşim halindedir. Birlikte ve açıkça konuşabildikleri konular çok azdır. Düşünceler, duygular ve etkinliklerle ilgili çok az görüş alışverişi gerçekleşir. Yapılacak işler ve etkinlikler hakkında genellikle detaylı konuşmalar yapılmaz, herkesin fikri sorulmaz ve herkesin görüşünü içeren ortak kararlar oluşmaz. İletişim yönelimi ile sıkı, sürekli ve açık bir iletişim içinde bulunan bu tür aileler, üyelerine verimli ve zevkli ortamlar sunarlar. Böylelikle anne ve babalar hayata hazırlık konusunda çocuklarını en temel becerilerle eğitmekte ve onları sosyalleştirmektedirler. Aile iletişiminin diğer önemli boyutu olan uyum yönelimi ise, ailenin üyeleri arasında tutumlar, değerler ve inançlar konusunda bir benzeşme iklimine vurgu yapmaktadır. Uyum yöneliminin üst katmanında yer alan aileler, üyelerin inanç ve tutumlarının birliktelik ve tekdüzeliğine vurgu yapan bir etkileşimle karakterize edilmektedir. Bu kişilerin etkileşimleri, tipik olarak üyelerin uyumlu, çatışmadan kaçınan ve bağımsız duruşuna odaklıdır.

Kuşaklararası değişimlerde ailenin üyelerinin iletişim biçimleri anne baba ve diğer büyüklerin görüş ve tutumlarına bağlılığı yansıtmaktadır. Bunun tersine, uyum yönelimi boyutunun alt sıralarında yer alan aileler farklı tutum ve inançlara odaklanan etkileşimlerle birlikte üyelerin bireyselliği ve bağımsızlığı ile tanımlanmaktadır. Kuşaklararası değişimlerde iletişim tüm aile üyelerinin eşitliğini yansıtır. Başka bir deyişle, çocuklar genellikle karar verme süreçlerine dâhil edilirler. Aslında yüksek düzeyde uyum yönelimi ile geleneksel aile yapısı kast edilmiş olmaktadır. Bu anlayışa göre, aile bireyleri birbirine bağlı ve hiyerarşik bir düzen içindedir. Bu yapısal gelenekçilik içinde ebeveynlerle çocuklar arasında uygunluk yönelimi vardır. Ebeveynler çocukları üzerinde güç kullanırlar. Normal koşullarda aile için önemli sayılan kararların anne baba tarafından alınması ve çocukların onların istek ve kararlarına uyması beklenir. Ailenin çıkarları her şeyden daha önemli ve önceliklidir. Evlilik ve aile hakkında daha geleneksel bir inanca sahiptirler (Fitzpatrick ve Ritchie, 1994: 386). Bunun tam tersine, uyum yönelimi boyutunun alt sıralarında olan aileler geleneksel aile yapısına sıcak bakmaz, daha gevşek bir hiyerarşik yapıda organize

edilmiş ve üyelerin daha az bağımlı oldukları aile tipine inanırlar. Aile üyeleri dışarıdaki ilişkilerin en az aile ilişkileri kadar önemli ve değerli oldukları kanısındadır. Bu kimseler, aile üyelerinin bağımsızlık ve kişisel gelişimlerini de çok önemserler (Koerner ve Fitzpatrick, 2017: 39-40).

Aile içi iletişiminin bu iki boyutunda yoğunluk arttıkça, üyelerin hissettiği aile memnuniyeti de artmaktadır. Aile memnuniyeti, bir insanın aile içindeki ilişkileri ve oradaki yaşamın kalitesi ile ilgili yaşadığı deneyim veya algısıdır. Aile içi iletişim ortamının türü ve aile üyeleri arasında gerçekleşen günlük konuşmalar bu kalite veya memnuniyet algısını etkilemektedir; ancak çoklu ilişkiler göz önüne alındığında ortaya çıkan karmaşıklıklar nedeniyle bunun seviyesini ölçmek oldukça zordur (Schrodt, Witt ve Messersmith, 2008: 255). Burns ve Pearson, aile içi iletişim ortamını üç boyut halinde kavramlaştırmıştır. Bunlar, “kendini ifade etme derecesi”, “yapısal gelenekçilik” ve “çatışmadan kaçınma”dır (Burns ve Pearson, 2011: 179). Bu boyutlar, aile içi bağlılığı güçlendiren unsurlardır. Ayrıca aile bireylerine zinsel esneklikle birlikte daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam seçeneği sunacak olan davranışları içermektedir (Baxter vd., 2005: 221; Schrodt, 2005: 372). Bilindiği üzere, aile kişilerin beden ve ruh sağlıklarının korunması için son derece uygun bir ortam sunmaktadır. Bu anlamda ebeveynlik görev ve ilişkilerinin gereklerini hakkıyla yerine getirmenin, çocukların ve gençlerin sağlıkları açısından hayati bir rol oynadığı çok açıktır (Rahimi vd., 2018: 333). Nitekim başka bir araştırmada, aile içi iletişim kalıpları ve konuşma boyutunun üst düzeyde ve sağlıklı şekilde işlerliği ile aile bireylerinin zihinsel ve ruhsal sağlıkları arasında doğrudan bir ilişki olduğu, diğer bazı araştırmalarda ise etkili iletişim ile depresyon düzeyleri arasında negatif bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir (Tajalli'den aktaran Zarnaghash, 2013: 407). Nitekim alanda çalışan araştırmacıların çoğu etkili iletişimin aile içindeki etkileşim ve evlilik doyumunun biricik yaşam kaynağı olduğu hususunda görüş birliği içindedir. Buna karşılık çiftler arasında pek çok iletişim kazaları yaşanmakta, daha kötüsü birçok kişinin eşyle konuşabilmek için bile psikolog ve aile danışmanlarından yardım aldığı bilinmektedir (Bienvenu, 1970: 26).

Evlilik doyumu üzerine yapılmış olan saha araştırmaları incelendiği zaman evlilik doyumunun pek çok kişisel ve sosyal etmenle ilintili olduğu, fakat genel olarak çiftlerin hem kendi aralarındaki ilişkide hem de aile ve sosyal çevreyle ilişkilerinde görülen etkili iletişim becerileriyle doğrudan orantılı olduğu açıkça görülmektedir. Örneğin Jackl evliliklerinin maksimum dördüncü yılında bulunan kişiler üzerinde yapmış olduğu bir araştırmanın sonunda, evlilikten önce ailede anne babası ve kardeşleriyle evlilik konusunda saydam, özgür ve etkili iletişim içinde olmuş kişilerin daha sonra kendi evliliklerinde evlilik doyumunu daha fazla yaşadıklarını ortaya koymuştur (Jackl, 2016: 201; Tezer, 1996: 2). Seider ve arkadaşlarının araştırmalarından elde ettikleri bulgular, eşlerin günlük yaşamda işbirliği yapmalarının ve aralarındaki iletişimde ben dili yerine sen dilini kullanmayı öğrenmelerinin, birliktelik-

lerinden aldıkları doyum ve mutluluk düzeyini artırdığını ve muhtemel sorunları aşmalarını kolaylaştırdığını kanıtlamaktadır (Seider vd., 2009: 609).

Özetlemek gerekirse, evlilik doyumu ile şeffaf ve etkili iletişim arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmış araştırmaların neredeyse hepsinde eşler arasındaki etkili iletişimin evlilik doyumunu olumlu bir yönde etkilediği, öte yandan şeffaf ve etkili iletişimin yokluğunun ya da iletişim becerilerindeki eksikliklerin evlilik doyum seviyesini düşürdüğü, şiddetli geçimsizlikler doğurduğu ve çoğu zaman boşanmaları hızlandırdığı yönünde güçlü bulgulara ulaşılmıştır (Noller ve Fitzpatrick, 1990: 838).

Aile içi iletişimin belirli kalıplar vardır. Bu bağlamda genel olarak “sevgi”, “saygı”, “hoşgörü”, “empati”, “saydamlık”, “somutluk”, “mutabakat”, “görev ve sorumlulukta ortaklık” gibi unsurlar sayılabilmekle birlikte, eşler arasında güçlü bir “güven duygusu”nun olması her şeyden daha önemlidir. Güven duygusuna dayanmayan hiçbir sevgi gerçek değildir. İnternet ağı, sosyal medya ve kitle iletişim teknolojisindeki baş döndürücü gelişme ve yenilikler göz önüne alındığı zaman ülke sınırlarının gittikçe simgesel hale geldiği, insanlar arasında mesafelerin ortadan kalktığı, tüm erişim engellerinin yok olduğu, herkesin küresel bir vatandaş haline geldiği bir dünyada hiç kimsenin eşini hafiyelik, baskı, zorbalık ve şiddet yoluyla kontrol altında tutamayacağı kabul edilmelidir. Bugün herkes diğer herkese erişim olanaklarına sahip olduğu için, hiç kimse ulaşılmaz değildir. Şu halde, eşlerin birbirine güven duymaktan başka çaresi kalmamıştır. Burada, aile içi iletişimin anlam ve önemi daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bu aşamada, aile içi iletişimin engelleri konusuna da değinmek gerekir. İletişim sürecinde olduğu gibi, aile içi iletişimde de birtakım engelleyici unsurlar söz konusudur. Bunlar güvensizlik, alkol ve uyuşturucu kullanımı, aşırı sahiplenme, kıskançlık, egemen olma arzusu, saldırganlık, eleştiriye tahammülsüzlük, özgüven eksikliği, asosyal kişilik bozukluğu, yalancılık, fiziksel ya da duygusal olarak kendini geri çekme, küsme alışkanlığı, öfke kontrolü eksikliği ve benzeri bazı maddeler çerçevesinde değerlendirilebilirler.

Hiç şüphesiz, eşler arasında sağlıklı ve pozitif bir iletişimin olması aidiyet duygusunu güçlendirmekte, evlilik memnuniyetini optimum düzeyde artırmakta ve ortaya çıkması muhtemel bütün sorunların çözümünü olabildiğince kolaylaştırmaktadır (Lin, 1994: 15).

AİLE İÇİ ŞİDDETİ ÖNLEMELİK İÇİN NELER YAPILABİLİR?

Modern toplumda evliliği anlamak, karı koca arasında süren iletişimin anlaşılmasını gerektirir. Sosyal bilimciler uzun yıllar boyunca gelir düzeyi, eğitim düzeyi, evlenme yaşı, karı koca arasındaki yaş farkı gibi birtakım sosyal ve demografik faktörlere bakarak evlilikte başarı veya başarısızlığın temel etkenlerini bulmaya çalışmış; ancak sonunda bütün bu faktörlerin eşler arası iletişimden çok daha az önemli olduğu kanısına varmışlardır. Örneğin ailede huzursuzluğa neden olan para eksikliği değil, çiftlerin ekonomik güçlükler konusunda birbirleriyle nasıl iletişim kurup konuyu ne şekilde konuştuklarıdır (Fitzpatrick, 1988: 31).

Yapılan araştırmalarda, bazı çiftler iyi iletişim kurduklarını, duygularını birbirlerine ifade edebildiklerini ve sorunlarını çözebildiklerini söylemektedir. Ayrıca, birbirlerinin sözsüz iletişimini yorumlama konusunda çok başarılı olduklarını düşünmektedirler. Görünüşe göre, sıradışı ve sayıca az olsalar da evliliklerinde çok mutlu olduklarını söyleyen bu kimseler birbirleriyle diğer çiftlerden çok daha farklı ve etkili bir şekilde iletişim kurmaktadır (Fitzpatrick ve Badzinski, 1985: 702).

Aile içi şiddetin doğru ve etkili iletişimle olan doğrudan ilişkisi sadece eşler için değil, ailenin tüm üyeleri için de geçerlidir.

Bütün bunlardan hareketle denebilir ki, aile içi şiddetin asıl nedeninin iletişim-sizlik ya da iletişim eksikliği olduğu anlaşıldığında, sorunun çözümüne katkı sağlayacak olan en büyük aracın doğru ve etkili iletişim olduğu da anlaşılmış olacaktır. Dolayısıyla, bu gerçek daima göz önünde tutularak aile içi şiddeti önlemek için ulusal ve uluslararası düzeyde kurumsal ve eşgüdümlü çalışmalar yapılmasının zorunlu olduğu çok açıktır. Bu nedenledir ki, uzunca bir zamandır bazı uluslararası kurum ve kuruluşlar bu konuyla ilgili işbirliği içindedir. Bu bağlamda, ISPCAN, IPA, UNICEF ve WHO gibi dünya çapında ajanslar son yıllarda “Çocuklara Yönelik Şiddeti Önlemek için Küresel Ortaklık” şemsiyesi altında bir araya gelip güç ve çabalarını birleştirme yoluna gitmişlerdir. Söz konusu küresel ortaklık, birinci, ikinci ve üçüncü derecede temellendirilmiş önleme yaklaşımlarını desteklemek amacıyla ulusal, bölgesel ve uluslararası çapta gelişmiş bir işbirliği için gerekli eğitsel ve teknik platformları sağlamaktadır. Kuruluşun, evrensel, çocuk merkezli, insan haklarına saygılı, cinsiyet farklarına karşı duyarlı, kapsayıcı, şeffaf, kanıta dayalı ve sonuca odaklı ilkelere dayanan bir “Şiddeti Durdur” stratejisi bulunmaktadır. Şiddeti durdurmak için ajanslarla hükümetlerin yaklaşımlarını bir araya getiren böyle değerli girişimler mutlaka desteklenmelidir. Bu arada, elbette ki şiddete karşı mücadele eden küresel ajanslar, çocukların sosyal ekolojilerinin birbirine bağlılığını kabul eden dar risk faktörleri odağının ötesine geçmek için hemfikir olmak zorundadırlar.

Toplumun her kesiminde çocuk istismarlarından aile içi şiddete kadar değişen biçimlerde giderek artan şiddet olayları konusunda yaşanan endişe her geçen gün

biraz daha derinleşmektedir. Elbette bunlara doğrudan ve dolaylı birer şiddet kaynağı olarak adaletsizlik, fırsat eşitsizliği, cinsiyet, ırk, din ve mezhep ayrımcılığı, çocuk bakım evlerinde yaşanan şiddet olayları, terörizm, savaşlar ve kitle imha silahları gibi unsurları da eklemek gerekir. Dünyada daha önceki hiçbir devirde bu denli şiddet potansiyeli birikmemişti. İnsanların günlük yaşam kalitelerini iyileştirmenin yanı sıra daha adil ve huzurlu bir dünya düzeninin oluşumuna katkı sunmak, olay ve gelişmeleri anlamaya, duyguları kontrol etmeye, önyargılarla yüzleşmeye, ayrıca hızlı bir şekilde sonuca götüren yeni ve pratik çözümler üretmeye bağlıdır.

Çeşitli toplumsal ve siyasal kesimlerle iletişim kurma doğrultusunda gösterilecek çabalar son derece yaşamsal bir değer ve önem taşımaktadır. Çünkü bu tür çabalar birçok sorunu çözebilmekte veya çözüm sürecine kavuşturabilmektedir. Konuşarak birbirimizi tanıyabilir, şiddet ve adaletsizlik konusunda çok gerçek, doğru ve karşılıklı kaygıları teyit edebiliriz. Çoğu zaman bu kaygılar zihinlerimizde günlük birer gerçekliğe dönüştüğünde eyleme geçme cesaretini bulabilmekteyiz. Ürkütücü fikir- lere karşı olan alışılmış ve anlaşılabilir tepkilerimiz onlardan sakınmayı sonuç vermektedir. Korkularımızla iletişime geçmek, bize onlarla karşılaşmaktan nasıl ve ni- çin kaçtığımızı anlama olanağı sağlamaktadır. Önemli bir eylem olarak iletişim, aynı zamanda doğrudan ve dolaylı şiddete karşı bir eylem olarak hizmet görmektedir. Bizimle aynı fikirleri paylaşan kimseleri bulduğumuzda kolektif bir çaba içinde kayda değer bir etki oluşturabilir, bizi temsil eden kimselere bizim için önemli olan konuların neler olduğunu ve ne kadar önem taşıdıklarını ifade edebiliriz. Kamuoyunun hükümet politikalarını belirleme ve etkilemede ne denli ağırlıklı bir rol aynadığını gösteren pek çok örneğin varlığı bilinmektedir. Başka bazı durumlarda söz konusu olay veya düşünceye hükümetin dikkati çekilebilmekte, hatta müdahale etmesi sağlanabilmektedir. Ayrıca hükümet dışı yardım kuruluşları ve sivil toplum örgütleri de bu yönde önemli işlevler görebilmektedir. Bütün bu kesimlerle iletişim halinde olmanın motivasyonu korumak, artırmak ve çabaları canlandırmak adına ortaya çıkaracağı sinerjinin yararı tartışmasızdır. Böylelikle umutsuzluk ve çaresizliğin önüne devasa bir set çekilmiş olmaktadır. Tartışmaları her seviye ve platformda sürdürmek, insanlığın ortak değerler etrafında buluşup birlikte eylem yürütmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır (Novak-Marcincin vd., 2014: 29).

Aile içi şiddeti tümüyle ortadan kaldırmak mümkün olmasa da, en aza indirgenmesi konusunda yapılabilecek işler ve alınacak önlemler vardır. Bunlar aşağıda tek tek sıralanmış ve açıklanmıştır.

1- YASAL ÖNLEMLER VE KÜRESEL İŞBİRLİĞİ

Yazar ve akademisyenlerin çoğu, kadın ve çocukların korunması ile ilgili önlemleri üç ana başlık altına ele alıp incelemeyi tercih etmektedir. Söz konusu sınıflandırmalardan birincisi yasa, düzenleme ve politikalar; ikincisi eğitim, hizmet programları ve veri yönetimi; üçüncüsü ise statü ve çocukların sağlık ve gelişim süreçleridir. UNICEF bünyesinde, kadın ve çocukları korumaya yönelik stratejiler geliştiren bazı birimler faaliyetlerini sürdürmektedir. Kuruluş çocuk koruma sistemlerini “bütün sosyal sektörler için, özellikle sosyal güvenlik ve refah, eğitim, sağlık ve adalet için ihtiyaç duyulan bir dizi yasa, politika, düzenleme ve hizmetler” olarak tanımlamıştır (Svevo-Cianci vd., 2009: 46). Bu bağlamda, konuya hassasiyet gösteren hükümetler gerekli yasal düzenlemeleri yapmalı ve sivil toplum kuruluşlarının aynı konuda çalışmalar yağın uluslar arası kuruluşlarla da işbirliğine girmelidir.

Buna karşılık, genellikle erkeklerin çoğunluğu teşkil ettiği parlamentolarda kadın hakları ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi konularında yapılması gereken yasal düzenlemeler sırasında erkeklerin çok gönüllü ve gayretli davranmadıklarının altını çizmek gerekir. Erkekler ev ve aile ortamlarının kendi egemenlikleri altında olması gerektiğini düşünmekte ve oraya dışarıdan yapılacak her türlü müdahaleyi reddetmektedir (Bamett ve LaVillette, 1993: 56).

2- EĞİTİM SİSTEMİNE ŞİDDETİ DIŞLAYAN UNSURLARIN EKLENMESİ

Ayrıca, eğitim sistemi müfredatına konuyla ilgili unsurlar eklenmelidir. Bu aşamada, şiddetle mücadelenin eğitimin göreceği işlevin arka planını açıklamak yararlı olacaktır: Hayatı sürdürmelerini sağlayacak olan içgüdüsel donanımlarla birlikte doğan hayvanların tersine, insan dünyaya tamamen bilgisiz ve savunmasız olarak gelir. Yeni doğmuş bir insan çıplak doğaya bırakıldığı takdirde, yaşama şansı ve ihtimali sıfırdır. Hatta birçok insan hayatını sürdürebilmesi için gerekli olan bilgi ve becerileri yirmili yaşlara kadar kazanamaz. O halde insan gözlem, deneyim ve bilgiyle, kısacası eğitim yoluyla olgunlaşmak ve gelişmek zorundadır. Öte yandan akli ve nefsi olan bir varlık olması nedeniyle, insanoğlunun yapabileceği kötülüklerin sınırı yoktur. İşte burada, insan eğitimini zorunlu kılan daha önemli bir gerekçe ortaya çıkmaktadır. Zira eğitilmemiş bir insanın dünyanın en vahşi ve tehlikeli varlığı olabilir. Bunun olmaması için tek sebep eğitimidir. Eğitim yoluyla insanın ilkel itkileri törpülenerek tahammül sınırlarına çekilebilir.

3- SİNEMA VE DİZİ FİLM SEKTÖRLERİ DÂHİL OLMAK ÜZERE TÜM KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ORTAK DUYARLILIĞI

Aile içi şiddet sadece sahada bulunan sosyal bilimciler ve diğer görevliler için değil, bizzat halk nezdinde de büyük bir endişe kaynağıdır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde yıllık bazda öldürülen kadınların % 30'unun katilinin eski eşleri veya sevgilileri olduğunu bilmek olayın ciddiyetini açıklığa kavuşturmaya yetecektir (U.S. Department of Justice, 1999: 37). Medyanın göstereceği yüksek duyarlılıkla toplum genelinde aile içi şiddete karşı güçlü bir bilincin oluşturulması iyi bir kamuoyu baskısı oluşturarak sorunun çözümünü sağlayacak yasaların hazırlık ve kabul süreçlerini de hızlandıracaktır (Jorge, 2000: 1). Aynı şekilde, kitle iletişim araçlarının göstereceği duyarlılığın şiddetin önlenmesine sağlayacağı katkının yaşamsal bir önem taşıdığına hiçbir kuşku yoktur. Medyanın katkısı, şiddet eğilimi taşıyan kimselerin yavaşlatılması, durdurulması ve şiddete karşı toplum bilincinin artırılması konusunda büyük hizmetler görecektir; ancak bunun yanı sıra çocukların medya içeriklerine, özellikle internet medyasına erişimine sınırlar getirilmesi yaşamsal önem taşımaktadır. Özellikle Türkiye'de medya erişimi ve kullanımı oldukça yaygındır. Küçük çocuklar televizyon, video, film, çizgi film, müzik, şarkı sözleri ve bilgisayar oyunlarına maruz kalmakta ya da onlarla bir şekilde ilgilenmektedir. Medya içerikleri renkli ve sanatsal görünümüleriyle, uyandırdıkları heyecanlarla, bazen sakıncalı resim, video ve yazılı mesajlarıyla çocukları derinden etkileyebilmektedir. Medya ürünleri öğrenme ve eğlence için cazip fırsatlar sunarken, aynı kanallardan gelen şiddet görüntüleri çocuklar için çok zararlı olabilmektedir. Artık çocuklar evde veya okulda cep telefonları ve online oyunlar aracılığıyla çevrimiçi olma konusunda daha fazla fırsata sahiptir. Onlar, ev ve okul arasında medya içeriklerinin hem tüketicisi hem de üreticisi durumundadır. Gelişmiş kitle iletişim araçlarının kullanıcısı olmak onların eğitim hayatı ve toplumsallaşma süreçlerinin hızlanması açısından büyük bir avantaj olmakla birlikte, birtakım riskler de getirmektedir. İnternet kullanan çocuklar için bu tehlikelerin farkında olmak önemlidir. Elbette her çocuk bilgi edinme hakkına sahiptir; ancak çocukların medyaya, özellikle elektronik medyaya erişimleri ebeveynler tarafından makul bir şekilde denetlenmediği sürece sağlıklı ruhsal gelişiminin aksatacak olan içeriklerle yüzleşmeleri kaçınılmaz görünmektedir (Arkadaş-Thibert ve Salman, 2013: 8). Başka bir yönden bakılacak olursa, içinde yaşadığımız iletişim çağında her türlü medya içeriğine kolay ve hızlı erişim nedeniyle şiddeti öğreten ve özendirilen bilgi, resim ve videoların olumsuz etkilerine maruz kalmanın çocuklara özgü olduğu yanılmasına kapılmak son derece sakıncalıdır. Bütün bunlar yetişkinleri de aynı şekilde ve derecede etkilemektedir. Zira öğrenme süreçleri genellikle görselliğe dayalı modellemeler temelinde gerçekleşmektedir. Geleneksel ve sosyal medyada gereğinden fazla ayrıntıyla sunulan cinayet ve şiddet olaylarının aynı şeyleri yapma eğiliminde olan başka birileri için şiddet ve kötülüğe giden yolda öğretici ve yol gösterici bir rol oynayabileceğini öngörmek zor olmasa gerektir.

Genel medya duyarlılığının yanı sıra dizi film ve sinema sektörleri de sorunun çözümüne yönelik kitlesel bir bilinç ve duyarlılığın oluşmasına büyük katkılar sunabilirler. Bu bağlamda yapılan dizi ve sinema filmi senaryolarında ailenin güzelliği ve kutsallığını işleyen, aile içinde şiddetin yerine sabır, nezaket ve fedakârlığı yerleştirmeyi özendiren temalar devlet desteğiyle teşvik edilebilir; ancak 2019 yılı itibariyle özellikle Türkiye’de manzaranın iç açıcı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Örneğin Ankara Milletvekili Gamze Taşcier, televizyonlarda şiddetin özendiren görüntüleri üzerine yapmış oldukları bir araştırmanın sonuçlarını paylaşmak amacıyla düzenlemiş olduğu bir toplantıda “Televizyon dizilerinin toplum üzerinde, özellikle gençler ve çocuklarda yaratacağı etki öngörülerek yayınlanması gerekiyor.” demiştir. Taşcier, raporu hazırlarken rastlantısal olarak izledikleri 8 yapımda kaç şiddet sahnesi bulunduğunu da açıkladı. Rapora göre 2018’de 440 kadının erkekler tarafından öldürüldüğünü, 317 kadına cinsel şiddet uygulandığını ifade eden Taşcier televizyon dizilerinin buna etkisinin açık olduğunu, bu nedenle “Dizilerin Şiddet Karnesi” isimli bir rapor hazırladıklarını kaydetti. Taşcier, en çok izlenen diziler arasından rastgele seçim yaparak, belirlenen 8 yapımın birer bölümünü izledikten sonra raporu hazırladıklarını belirtti. Dizileri “kadına yönelik şiddet”, “kadının aciz ve güçsüz gösterilmesi”, “şiddet söylemleri”, “psikolojik şiddet”, “toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin desteklenmesi” ve “silah ve ölüm sahneleri” başlıkları altında incelediklerini aktaran Taşcier, araştırmanın sonuçlarına göre 8 dizide toplam 23 sahnede kadına yönelik şiddet uygulamalarının gösterildiğini ifade etti (<https://tr.sputniknews.com>).

4- SIK YAYINLANAN ETKİLİ KAMU SPOTLARI

Aile içinde ortaya çıkan sorunları çözümede şiddeti temel bir yöntem olarak benimsemiş veya alışkanlık haline getirmiş olan kimseleri hem eğitmek hem de korkutmak amacıyla etkili kamu spotları hazırlayıp medyada yayınlamak büyük bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda, hükümetle medyanın işbirliği son derece gerekli görünmektedir; ancak daha önemlisi, kitle iletişim araçlarında bu yönde yapılan yayınların çok sık tekrarlanmasıdır. Zira propagandanın iyi bilinen temel ilkelerinden biri, yalan da olsa sık ve sürekli tekrar edilen şeylerin zamanla toplum tarafından birer gerçekmiş gibi algılanmaya başlamasıdır. Başka bir deyişle, bir fikri ne kadar uzun süre tekrar ederseniz, insanlar ona o kadar fazla inanırlar. Nitekim Hitler türü propagandanın teorisyeni olan Joseph Goebbels, 5 Nisan 1940’ta editörlere hitaben yaptığı bir konuşmada propaganda kavramında bu ilkenin ne denli önemli olduğuna değinerek tekrarın “bütün propaganda çalışmalarının çarşafı” olduğunu ifade etmiştir (Krüger’den aktaran Irving, 1996: 582).

5- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI'NIN İSLAM'IN AİLE İÇİ ŞİDDETE BAKIŞI KONUSUNDA KAMUOYUNU SIKLIKLA BİLGİLENDİRMESİ

Hz. Muhammed'in kurduğu İslam toplumunda kadınlar değerliydi ve hayatın merkezindeydi. Çocuklar birer sevgi ve şefkat odağıydı. Cinsiyet ayrımcılığının yanı sıra, kadın ve çocuklara yönelik şiddet ve istismarlara yer yoktu. İşte bu nedenle, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dinin ana metinlerinde yer alan hükümler ve o hükümler doğrultusunda Hz. Muhammed'in ve sahabe toplumunun uygulamalarını anlatarak cinsiyet ayrımcılığı, aile içi şiddet, özellikle kadına ve çocuklara yönelik şiddetin terk edilmesi yönünde toplumun aydınlatılmasına ve kolektif bilincin geliştirilmesine büyük bir katkı sağlayabileceğini söylemek olası görünmektedir.

6- AİLE TERAPİ MODELLERİ GELİŞTİRİLMESİ VE BU YÖNDE UYGULAMA MERKEZLERİNİN KURULMASI

Aile içi şiddeti önlemek için devletin yapabileceği ve yapması gereken işlerden biri de zorunlu terapi merkezlerinin kurulmasıdır; ancak buralarda uygulanacak eğitim ve tedavi süreçlerinin başarısı için yerel kültür öğelerini de dikkate alan özgün ve kullanışlı terapi modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Şiddet uyguladığı polis raporları ya da mahkeme kararıyla tescil edilmiş bulunan kimselerin devlet destekli terapi merkezlerinde belirli sürelerle zorunlu eğitime tabi tutulması ve aile içi şiddetin temelde bir iletişim sorunu olduğu gerçeğinden hareketle hazırlanacak olan eğitim programında aile içi iletişim ve özellikle eşler arası iletişimin önemini öğretici içerikte derslerin yer almasının söz konusu kişilerin bilinç düzeyini artırarak aile içi şiddetin önlenmesine önemli ölçüde katkı sağlayacağı açıktır.

Elbette burada sorunun çözümüne yönelik somut adım ve katkılardan söz edilmektedir; ancak aile içi şiddete maruz kalan kadınların yaşadıkları hayatın zorlukları hakkında konuşabilecekleri kimselerle bir arada bulunmaları, duygusal destek almaları, annelik görevlerine katkı sunması ve böylece çocuklarının sosyal ve duygusal sorunlarına daha etkin şekilde yardımcı olmaları açısından da önemli bir işlev görebilmektedir (Fusco, 2017: 2526). Bu tür merkezler, o yönden de büyük bir yarar sağlayabilecektir. Nitekim Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da bu tür terapi merkezlerinde sorunun çözümüne yönelik sistematik eğitimler verilmektedir. Hatta Kayda geçirilmiş olan resmî bilgi ve belge birikimleriyle zaman içinde gelişip olgunlaşmış bulunan bazı kuramsal modeller bu merkezlerde verilen eğitime kaynaklık etmektedir.

Örnelemek gerekirse, "travma odaklı bilişsel-davranışsal terapi" (TF-CBT) bu aile terapi kuramlarından biridir. Davranışçı Terapi, öğrenme, kanıt ve bilişsel kuramlara dayalı terapi amaçlı bir müdahaledir. Bu terapi metodu çocukların olum-

suz duygusal ve davranışsal tepkilerini azaltıp travmatik deneyimlerle ilgili olarak uyumsuzluğa yola açan yargı ve nitelikleri düzeltmek için tasarlanmıştır. Bu çerçevede, yaşadıkları kötü olaylardan sonra altında ezildikleri duygusal zorlukları aşabilmeleri için ebeveynlere destek sağlamak ve ebeveynlik becerileri kapsamında çocuklarının soru ve sorunlarına cevap vermelerini sağlayacak yaklaşımları öğrenmelerini sağlamaktadır. Bilişsel-davranışsal kuramın temel görüşlerine, strese karşı dayanıklılık aşılmasına, kişilerarası ve aile terapisine ait ilke ve stratejileri kullanmak üzere çocuklar, ergenler ve bakıcılar için tasarlanmıştır. Bunun depresyon, travma kaynaklı utangaçlık, üzüntü ve benzeri davranışsal sorunların yanı sıra çocuklar ve gençlerde aile içi şiddet de dâhil olmak üzere herhangi bir travmanın ardından ortaya çıkan duygu ve davranış bozuklukları gibi bir dizi travma semptomları ve tanısı için etkili bir tedavi yolu olduğu, konuyla ilgilenen çevrelerde yaygın olarak kabul edilmektedir. Model temelde aile içi şiddete maruz kalan çocuklar için tasarlanmış olmasına karşın, burada uygulanan tedavi sürecine ebeveynler de dâhil edilmektedir (Chadwick Center on Children and Families'den aktaran Baker, 2013; 53-54).

7- EVLİLİKTE EROTİK UYUMUN ÖNEMİ HAKKINDA TOPLUM BİLİNCİNİN ARTIRILMASI

Olson, Olson-Sigg ve Larson tarafından mutlu ve mutsuz evli çiftler üzerinde yapılmış olan bir araştırmada, mutlu çiftlerin yüzde 76'sı cinsel ilişkilerinin tatmin edici düzeyde olduğunu söylemiştir (David H. Olson'dan aktaran, Allsop, 2016: 1-3). Başka bir çalışmada yeni evli çiftler 4-5 yıl süreyle izlenerek hem cinsel hem de genel ilişki memnuniyetleri her altı ve sekiz ayda bir değerlendirilmiş, sonuçta cinsel memnuniyet ile ilişki memnuniyeti arasında doğrudan bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşıldığı belirtilmiştir (McNulty ve ark'tan aktaran, Allsop, 2016: 1-3). Yapılan diğer pek çok araştırmanın ortaya koyduğu bulgulara bakıldığında, eşler arasındaki erotik uyum ve tatminin genel evlilik doyumuна katkı sağladığı (Litzinger ve Gordon, 2005: 416), erotik davranışlarla evliliğin sağlıklı ve mutlu işleyişi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin bulunduğu (Trudel, 2002: 237) ve eş desteğine yönelik olumlu algının cinsel aktiviteyi artırdığı, artan cinsel aktivitenin ise ilgi ve destek düzeyini yükselttiği (Youn, 2009: 231) yönünde ulaşılmış bulunan tüm bulgular dikkate alındığında, eşlerin cinsel iletişim ve birliktelikte yaşadığı doyumun evliliğin genel memnuniyet düzeyini önemli bir ölçüde artırdığı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda, cinsel doyumla genel ilişki kalitesinin birbirini beslediğini, bu bağlamda daha yüksek düzeyli bir cinsel doyumun daha yüksek düzeyde birliktelik doyumuna, daha yüksek bir ilişki doyumunun ise daha doyurucu bir cinselliği sonuç verdiğini öne sürmek olası görünmektedir. Doğal olarak bunun tersi de doğrudur. Cinsel doyum arttıkça genel ilişki iyileşmekte veya tam tersi olmaktadır. Eşler genel

ilişki kalitelerini geliştirmek istiyorlarsa, aralarında sağlıklı ve doyurucu bir cinsel uyum oluşturmaya yönelik çabalarını yoğunlaşmaları gerekmektedir.

Sonuç itibariyle, eşler arasında ortaya çıkan kavga ve şiddetin en büyük kaynaklarından birinin cinsel uyumsuzluk ve tatminsizlik olduğunda şüphe yoktur. Cinsel yönden doyuma ulaşamayan kimseler açlıktan kaynaklanan gerilimi dışarıya yansıtmaktan sürekli uzak kalamazlar. Başka bir deyişle, örneğin mutsuz bir baba mutlu bir eş olamaz. Cinsel doyumsuzluk, aynı şekilde kişinin sosyal ilişkilerini ve meslekî kariyer ve başarısını da olumsuz bir yönde etkileyebilmektedir. Dolayısıyla eşler arasında romantik ve erotik mutluluğun sağlanmasının aile içi şiddetin azalmasına önemli bir katkıda bulunacağı gerçeği dikkate alınarak, bu konuda bilincin artırılması sağlanmalıdır. Bunun için devlet kurumları ile özel sektörün işbirliği çerçevesinde konu masaya yatırılıp enine boyuna tartışılmak suretiyle somut bazı adımlar atılabilir. Bu açıdan, bir önceki maddede sözü edilen aile terapi merkezlerinin de devreye girmesi söz konusu olabilir.

8- DEVLET ELİYLE KADIN VE ÇOCUK SIĞINMA EVLERİNİN KURULMASI VE BU AMAÇLA KURULAN SİVİL DERNEKLERİN HİZMET VE FAALİYETLERİNİN DESTEKLENMESİ

Aile içi şiddete maruz kalan kadın ve çocukların himaye edilmesi amacıyla devlet tarafından kadın ve çocuk sığınma evlerinin kurulması, ayrıca özel sektör ve sivil toplum örgütleri tarafından aynı amaçla kurulmuş olan özel derneklerin faaliyetlerinin desteklenmesi sorunun çözümüne büyük katkılar sağlayabilecektir. Böylelikle hem aile içinde şiddete maruz kalan ve bunu durdurmaya gücü yetmeyen kadın ve çocukların buralarda koruma altına alınıp himaye edilmiş olacak, hem de fiziksel ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetlerin yanı sıra duygusal destek almaları da sağlanmış olacaktır.

Şiddete maruz kalan kadınların ve çocuklarının sığınma evlerinin sağladığı avantajlardan gerektiği şekilde faydalanmaları, buraların sayısal ve fiziksel koşulları itibariyle yeterli olmasına bağlıdır; oysa Türkiye’de bu kurumlar yeni sayılırlar. Çünkü 2005 yılında çıkarılan bir yasa kapsamında nüfusu elli binin üzerinde olan yerleşim yerlerinde açılmaları mümkün olabilmıştır. Bu arada, yine yasayla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile sivil toplum kuruluşları da kadın ve çocuk sığınma evleri açma yetkisine kavuşmuş durumdadır; fakat bu noktada sığınma evlerinde barınmanın sona ermesini izleyen süreçte de rehberlik, konut sağlama ve iş bulma gibi birtakım çözümler üretilmesi zorunluluğu doğmaktadır. Aksi halde, mağdur edilen kadın ve çocuklar için şiddet ve istismara uğramış oldukları eve geri dönmek zorunda kalmak gibi riskler ortaya çıkmaktadır (Sallan vd., 2009; 358).

SONUÇ

Aile içi şiddet sorununu sağlıklı bir şekilde değerlendirmek ve çözmek için etkili önlem ve mekanizmalar mevcut olmalıdır. Bu, aynı zamanda bölgesel ve global düzeyde kurumsal işbirliklerinin yanı sıra medyanın duyarlılığını da zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte, sorun tek bir kuram, düzenleme veya strateji ile ele alınamayacak kadar karmaşıktır.

Toplumun tümünü ilgilendiren bir sorun olarak aile içi şiddet devlet kurumlarının insiyatifinde bütün sivil toplum örgütleri, kitle iletişim araçları ve aile içi şiddete karşı mücadele amacıyla kurulmuş derneklerin eşgüdümlü çalışmalarıyla düzenli ve istikrarlı bir şekilde işlenmeli, verilecek doğru bilgi, öneri ve çözümlerle sorun hakkında kitlesel bir bilincin oluşması sağlanmalıdır. Elbette kadın ve çocukları korumayı amaçlayan devlet politikaları ve o doğrultuda yapılacak olan yasal düzenlemelerle getirilecek olan hukukî yaptırımlar da büyük bir önem taşımaktadır. Konu hakkında toplum bilincinin artırılmasında Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığının koordineli olarak yapabileceği çok önemli işler olduğunda kuşku yoktur. Geriden gelen nesillerde şiddete karşı bir algının oluşturulmasına katkı sağlayacak nitelik ve içerikte konuların örgün eğitim müfredatına dâhil edilmesi mutlaka sağlanmalı, Diyanet İşleri Başkanlığı kamuoyunu sorunun dinî açıdan taşıdığı sakıncalar konusunda sürekli ve düzenli bir biçimde bilgilendirmelidir. Hatta ailenin önemi, güzelliği ve kutsallığı konusunda sinema ve dizi sektörüne de önemli roller düşmektedir. Bir devlet politikası olarak ailenin değeri, önemi ve kutsallığını toplumun bilinçaltına işleyecek senaryolar devlet eliyle öne çıkarılıp desteklenebilir, aksi yöndeki yapımlar yasaklanabilir ya da çeşitli şekillerde cezalandırılabilirler. Bunlara ilaveten, yine devletin desteğiyle sosyal medyada kadın ve çocuklara yönelik şiddet içeren yayınların izlenip denetlenmesi ve şiddete karşı bir algı oluşturma yönünde çaba gösteren yayınların desteklenmesi büyük bir önem arz etmektedir. Böylelikle, zaman içinde aile içi şiddeti reddeden güçlü bir toplumsal bilinç inşa edilmiş olacaktır; ancak daha önce belirtildiği üzere bütün bu çabaların yasalarla desteklenmesi şarttır. Çünkü bütün sorunların çözümü toplumsal bilinç ve mutabakatla yasal düzenlemelerin birlikteliğini zorunlu kılmaktadır.

Aile içi şiddeti önleme doğrultusundaki bütün adımlar, “aile içi iletişim” konusunda temel ilkeler dikkate alınarak atılmalıdır. Çünkü ailenin temel işlevleri aile üyelerinin mutluluğu, dayanışması, çocukların fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı ve istendik davranış biçimleri ile yetişmesidir. Gerçekte, aile içi iletişimin önemi de buradan kaynaklanmaktadır. Bireyin kendi yapısını ve sosyal çevreyi kavraması, insanlarla iletişim kurmayı, iletişimi sürdürmeyi, insanî erdemleri ve sorun çözmeyi öğrenmesi, girdiği iletişim süreçleri sayesinde olmaktadır. Bu anlamda ailede özellikle rol model olması gereken yetişkinlerin diğerlerine karşı açık, şeffaf ve dürüst olması, gerektiğinde etkili konuşmayı ve aktif bir dinleyici olmayı bilmesi son derece önemlidir. Aynı çerçevede, çocukların benlik saygısını kazanması büyük bir önem taşımaktadır. Çocuklarda benlik saygısının gelişmesi, özellikle anne babaların onlara değer vermelerine, konuştuklarında onları dikkat ve ilgiyle dinlemelerine, onları her zaman karar aşamalarına dâhil etmelerine, bunların olması ise anne babaların aile içi iletişim konusunda bilgili ve bilinçli olmasına bağlıdır. Buradan hareketle, aile içi iletişimle ilgili daha detaylı ve derin araştırmalar yapılması, ulaşılan bulgular bağlamında kuramlar oluşturulması, o yönde normal ve online interaktif okullar, kurslar ve aile terapi merkezlerinin kurulması gerekmektedir.

Çalışma sürecinde elde edilen bilgi ve bulgular ışığında, çocuklara kötü muamelelerin takip edilmesi, tanımlanması, soruşturulması, raporlanması, önlenmesi, tedavilerin yapılması ve gerektiğinde adli müdahale düzeyindeki kapsamlı önlemleri içeren iyi organize edilmiş entegre kadın ve çocuk koruma sistemlerinin oluşturulmasının son derece gerekli olduğu kanısına varılmıştır.

Literatür taraması metoduyla hazırlanmış olan bu çalışma, aynı konuda yapılacak olan çalışmalar için iyi bir kaynak ve kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik faaliyetler yürüten kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri için bir yol gösterici olabilir.

KAYNAKÇA

- Abrahams, N., Devries, K., Watts, C., Pallitto, C., Petzold, M., Shamu, S. ve García-Moreno, C. (2014). "Worldwide Prevalence of Non-partner Sexual Violence: A Systematic Review", *Lancet*, S. 383, ss. 1647-1655.
- Adams, C. M. (2006). "The Consequences of Witnessing Family Violence on Children and Implications for Family Counselors", *Family Journal*, S. 14, ss. 334.
- Ağdemir, S. (1991). "Aile ve Eğitim", *Aile ve Toplum*, C. 1, S. 1, ss. 1-4.
- Akan, Y. ve Kıran, B. (2017). "Erkeklerin Şiddete Maruz Kalma ve Şiddet Uygulama Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *IJETSAR (International Journal Of Education Technology and Scientific Researches)* S. 2, ss. 56-59.
- Alesina, A. ve Giuliano, P. (2007). "The Power of the Family", *Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor, Discussion Paper No. 2750*, April 2007, ss. 1-3.
- Allsop, D. (2016). "Benefits of a Healthy Sexual Relationship", *Covenant Sex Therapy*, Ağustos 2016, ss. 1-3.
- Al-Matalka, F. I. M. (2014). "Physical Violence against Women in Jordan: Evaluation of Women Assaulted by Husband", *Research on Humanities and Social Sciences*, C. 4, S. 28, ss. 196-199.
- Ananias, J. ve Strydom, H. (2014). "Factors Contributing to Elder Abuse and Neglect in the Informal Caregiving Setting", *Social Work/Maatskaplike Werk* 2014, S. 50, ss. 268-271.
- Anthony, E. K., Lehning, A. J., Austin, M. ve Peck, M. D. (2009). "Assessing Elder Mistreatment: Instrument Development and Implications for Adult Protective Services", November 2009-*Journal of Gerontological Social Work*, C. 52, S. 8, ss. 815-837.
- Arias, I. ve Johnson, P. (2009). "Evaluations of Physical Aggression Among Intimate Dyads", *Journal of interpersonal violence*, C. 4, S. 3, ss. 297-308.

- Arkadas-Thibert, A. ve Salman, H. F. (2013). *“Indicators for Monitoring of Violence against Children Guidebook, Protecting Children From Violence in South East Europe”*, United Nations Children’s Fund-UNICEF, Ankara.
- Atmore, C. (2001). *Men as Victims of Domestic Violence-Some Issues to Consider*, Impact Printing, Melbourne, Australia.
- Australia’s National Research Organisation For Women’s Safety (2016). *“Violence against women: Key statistics. Sydney, NSW: Australia’s National Research Organisation for Women’s Safety”*, <http://anrows.org.au/sites/default/files/Violence-Against-Australian-Women-KeyStatistics.pdf>. (Erişim Tarihi: 24. 05. 2019).
- Bailey, S. J.(2009). *A Self-Learning Resource from MSU Extension-Positive Family Communication*, Montana State University Extension, Montguide, USA.
- Baker, A. J. (2013). *“The Effects of Witnessing Family Violence on Children”*, A doctoral project submitted to the faculty of the California School of Professional Psychology in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Psychology at Alliant International University, Los Angeles, USA.
- Barnett, O. ve LaVillette, A. (1993). *It Could Happen to Anyone-Why Battered Women Stay*, Sage Publications, London, United Kingdom.
- Basharpoor, S. ve Sheykoleslami, A. (2015). *“The Relation of Marital Adjustment and Family Functions with Quality of Life in Women”*, Europe’s Journal of Psychology, C. 11, S. 3, ss. 430-441.
- Baxter, L. A., Bylund, C. L., Imes, R. S., ve Scheive, D. M. (2005). *“Family Communication Environments and Rule-based Social Control of Adolescents’ Healthy Lifestyle Choices”*, The Journal of Family Communication, S. 5, ss. 207-229.
- Benoit, C., Shumka L., Phillips, R., Kennedy, M. C. ve Belle-Isle, L. (2015). *“Issue Brief: Sexual Violence Against Women in Canada”*, Issue Brief was commissioned by the Federal-Provincial-Territorial Senior Officials for the Status of Women, December 2015, ss. 3-5.
- Berns, N. (2001). *“Degendering the Problem and Gendering the Blame: Political Discourse on Women and Violence”*, Gender and Society, C. 15, S. 2, ss. 260- 283.
- Berry, D. (1995). *The Domestic Violence Sourcebook-Everything You Need to Know*, RGA Publications, Chicago, USA.
- Bienvenu, M. J. (1970). *“Measurement of Marital Communication”*, The Family Coordinator, C. 19, S. 1, ss. 25-32.

- Bilić, V., Buljan, F. G. ve Hrpka, H. (2012). *“Nasilje Nad Djecom i Među Djecom”*, Naklada Slap, Jastrebarsko, ss. 103-114.
- Blumenthal, S. (2006). *“Violence as Communication”*, Centre for Crime and Justice Studies, S. 66, ss. 2-6.
- Boz, B., Acar, K. ve Kurtuluş, A. (2008). *“Mayıs 2003- Temmuz 2004 Tarihleri Arasında Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı’na Başvuran Aile İçi Şiddet Olguları”*, Pamukkale Tıp Dergisi, S. 1, ss. 12-18.
- Bragg, H. L. (2003). *“Child Protection in Families Experiencing Domestic Violence”*, Child Abuse and Neglect User Manual Series, U.S. Department of Health and Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children’s Bureau Office on Child Abuse and Neglect, ss. 6-8.
- Bufacchi, V. (2005). *“Two Concepts of Violence”*, Political Studies Review, S. 3, ss. 193-205.
- Bunch, C. D. (1999). *The Long-term Effects of Witnessing Domestic Violence in Childhood on African-American Adult Psychological Distress*, Kentucky Üniversitesi’de Kabul edilmiş Doktora Tezi, Lexington, USA, s. 2.
- Bureau of Justice Statistics (2005). *“Family Violence Statistics”*, June 12, ss. 1-76, <http://bjs.ojp.usdoj.gov/index.cfm?ty=pbdetail&iid=828> (Erişim Tarihi: 14. 05. 2019).
- Burns ve Pearson (2011). *“An Exploration of Family Communication Environment, Everyday Talk, and Family Satisfaction”*, Communication Studies C. 62, S. 2, April-June 2011, ss. 171-185.
- Bynum, M. S. ve Brody, G. H. (2005). *“Coping Behaviors, Parenting, and Perception of Children’s Internalizing and Externalizing Problems in Rural African Others”*, Family Relation, S. 54, ss. 58-71.
- Cahill, L. ve Sherman, P. (2006). *“Child Abuse and Domestic Violence”*, Pediatrics in Review, C. 27, S. 9, ss. 339-45.
- Campbell, R. (1991). *Çocuk Sevgiyle Büyür*, Altın Kitaplar, İstanbul.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede Problem Çözme. Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Carlson, B. E. (1990). *“Adolescent Observers of Marital Violence”*, Journal of Family Violence, S. 5, ss. 285-299.
- Cheney, G. (2011). *Organizational Communication in an Age of Globalization: Issues, Reflections, Practices*, Waveland Press, Illinois, USA.

- Chien, L. (2003). "Does Quality of Marital Sex Decline with Duration? *Archives of Sexual Behavior*", C.32, S. 1, ss. 53-62.
- CRC, General comment No. 13 (2011). "The Right of the Child to Freedom From all Forms of Violence, official websites of the United Nations", http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f13&Lang=en, pp. 11 – 12. (Erişim Tarihi: 10. 06. 2019).
- Čulo, I. R. (2019). "Violence against Children and Integrated Child Protection Systems in the European Union", *Pravni Vjesnik God*, C. 35, S. 1, ss. 19-21.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). "Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, C. 4, S. 39, ss. 13-23.
- Department of Economic and Social Affairs-Division for Social Policy and Development (2011). "Men in Families and Family Policy in a Changing World", United Nations, New York.
- DeWall, C. N., Anderson, C. A. ve Bushman, B. J. (2011). "The General Aggression Model: Theoretical Extensions to Violence", *Psychology of Violence*, C. 1, ss. 245–258.
- Diamond, M. A. ve Allcorn, S. (2004). "Moral Violence in Organizations: Hierarchic Dominance and the Absence of Potential Space", *Organisational & Social Dynamics*, C. 4, S. 1, ss. 22-35.
- Dienye, P. O. ve Gbeneol, P. K. (2009). "Domestic Violence against Men in Primary Care in Nigeria", *American Journal of Men's Health*, C. 3, S. 4, ss. 333-339.
- Donnelly, D. A. (1993). *Sexually Inactive Marriages*, *J. Sex Res*, S. 30, ss. 169-181.
- Doumas, D., Margolin, G. ve John, R. S. (1994). "The Intergenerational Transmission of Aggression Across Three Generations", *Journal of Family Violence*, S. 9, ss. 156-176.
- Ebu Davud (2017). *Nikah*, Şamil Yayıncılık, İstanbul.
- Eckenrode, J., Laird, M. ve Doris, J. (1993). "School Performance and Disciplinary Problems Among Abused and Neglected Children", *Developmental Psychology*, S. 29, ss. 51-64.
- Ehrensaft, M. K., Cohen, P., Brown, J., Smailes, E., Chen, H. ve Johnson, J. G. (2003). "Intergenerational Transmission of Partner Violence: A 20-year Prospective Study", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, S. 71, ss. 741- 755.

- Enns, M. W., Cox, B. J., ve Clara, I. (2002). "*Parental Bonding and Adult Psychopathology: Results from the US National Comorbidity Survey*", *Psychological Medicine*, S. 32, ss. 996-1008.
- Erden, Ş. ve Boz, H. (2018). "*Türkiye'de Yaşlı İstismarı ve İhmali*", *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, C. 71, S. 3, ss. 100-105.
- Ezezue, B. O. (2008). "*Effective Communication-An Essential Tool for Organization Growth and Sustainability*", *Nigeria Journal of Management Research*, Enugu, C. 3, S. 1, ss. 8-12.
- Fawole, O. I. (2008). "*Economic Violence to Women and Girls-Is It Receiving the Necessary Attention?*", *University College Hospital, Ibadan, Nigeria, Trauma Violence Abuse Online*, First published on May 21, 2008 as doi:10.1177/1524838008319255, ss. 2-3.
- Ferrante, A., Morgan, F., Indermaur, D. ve Harding, R. (1996). *Measuring the Extent of Domestic Violence*, Crime Research Centre, Hawkins Press, University of Western Australia, Australia.
- Fitzpatrick, M. A. ve Badzinski, D. (1985). *All in the Family: Communication in Kin Relationships*, Handbook of interpersonal communication, Sage Publications, Beverly Hills, California, USA.
- Fitzpatrick, M. A. (1988). *Between Husbands and Wives-Communication in Marriage*, Sage Publications, Newbury Park, California, USA.
- Fitzpatrick, K. M. ve Boldizar, J. P. (1993). "*The Prevalence and Consequences of Exposure to Violence Among African-American Youth*", *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, C. 32, ss. 424-430.
- Fitzpatrick, M. A. ve Ritchie, L. D. (1994). "*Communication Schemata within the Family: Multiple Perspectives on Family Interaction*", *Human Communication Research*, S. 20, ss. 273-303.
- Fitzpatrick, M. A. (2004). "*The Family Communication Patterns Theory: Observations on its Development and Application*", *J. Fam Commun*, S. 4, ss. 166-181.
- Fontaine, N. S. ve Green, V. P. (1995). "*Violence and Young Children: Preventing its Impact*", *Early Child Development and Care*, C. 114, ss. 55-64.
- Fortune, M. M. ve Enger, R. C. G. (2005). "*Violence against Women and the Role of Religion*", *Applied Research Forum*, National Online Resource Center on Violence against Women, Mart 2005, ss. 3-7.
- Fromm, E. (1995). *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı*, Öteki Yayınları, İstanbul.

- Fusco, R. A. (2017). "Socioemotional Problems in Children Exposed to Intimate Partner Violence: Mediating Effects of Attachment and Family Supports", *Journal of Interpersonal Violence* 2017, C. 32, S. 16, ss. 2515–2532.
- Garbarino, J. ve Sherman, D. (1980). "High-risk Neighborhoods and High-risk Families: The Human Ecology of Child Maltreatment", *Child Development*, S. 51, ss. 188-198.
- Gelles, R. J. (1976). "Abused Wives: Why Do They Stay?", *Journal of Marriage and the Family*, C. 38, S. 4, ss. 657-667.
- Gelles R. J. (1983). *An Exchange/Social Control Theory. In The Dark Side of Families: Current Family Violence Research*, Sage Publications, California, USA.
- Gelles, R. J. (1999). *Family Violence*, In R. L. Hampton (Ed.), *Family Violence: Prevention and Treatment*, 2. Baskı, Thousand Oaks, Sage Publications, California, USA.
- Gelles, R. J. ve Cornell, C. P. (1990). *Intimate Violence in Families*, Sage Publication, Newbury Park, California, USA.
- Ghate, D. (2000). "Family Violence and Violence against Children", *Children & Society*, C. 14, ss. 395-403.
- Greenfield, E. A. ve Marks, N. F. (2010). "Child Abuse & Neglect", *Elsevier, The International Journal*, S. 34, ss. 160-171.
- Guberman, C. ve Wolfe, M. (1985). *No Safe Place: Violence against Women and Children*, Toronto, Ontario, Canada.
- Govil, P. Gupta, S. (2016). "Domestic Violence against Elderly People: A Case Study of India", *Advances in Aging Research*, 2016, 5, 110-121 <http://www.scirp.org/journal/aar>, ss. 113-115.
- Hamberger, L. K. ve Potente, T. (1994). "Counseling Heterosexual Women Arrested for Domestic Violence: Implications for Theory and Practice", *Violence and Victims*, C. 9, S. 2, ss. 125-138.
- Hamby, S. (2017). "On Defining Violence, and Why It Matters?", *Psychology of Violence*, American Psychological Association, C. 7, S. 2, ss. 167-180.
- Harcar, T, Çakır, Ö, Sürgevil, O. ve Budak, G. (2008). "Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu", *Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi*, C. 2, S. 4, Nisan-Aralık, 2008, ss. 51-70.
- Healey, J. (2014). *Domestic and Family Violence*, The Spinney Press, Australia.
- Hegarty, K., Hinmarsh, E. ve Gilles, M. (2000). "Domestic Violence in Australia: Definition, Prevalence and Nature of Presentation in Clinical Practice", *Medical Journal of Australia*, C. 173, S. 7, ss. 362-368.

- Henning, K. ve Leitenberg, H. (1996). *“Long-term Psychological and Social Impact of Witnessing Physical Conflict between Parents”*, Journal of Interpersonal Violence, C. 11, ss. 35-51.
- Holt, S., Buckley, H. ve Whelan S. (2008). *“The Impact of Exposure to Domestic Violence on Children and Young people: A Review of the Literature”*, Child Abuse and Neglect, S. 32, ss. 797- 810.
- Honderich, T. (2003). *Terrorism for Humanity: Inquiries in Political Philosophy*, Pluto Publications, London, England.
- Irving, D. (1996). *Goebbels-Mastermind of the Third Reich*, Parforce Ltd, London, England.
- Jackl, J. A. (2016). *“Love Doesn’t Just Happen...”: Parent-child Communication about Marriage”*, Communication Quarterly, C. 64, S. 2, ss. 192-209.
- Jacobson, N. ve Gottman, J. (1998). *When Men Batter Women: New Insights into Ending Abusive Relationships*, Simon & Schuster Publications, New York, USA.
- Jaffe, P., Wolfe, D. ve Wilson, S. K. (1990). *Children of Battered Women*, Newbury Park, Sage Publications, California, USA.
- Jaffe, P. G., Baker, L. L. ve Cunningham, A. J. (2004). *Protecting Children from Domestic Violence: Strategies for Community Intervention*, Guilford Press, New York, USA.
- Jawarkar, A. K., Shemar, H., Wasnik, V. R. ve Chavan, M. S. (2016). *“Domestic Violence against Women: A Crossectional Study in Rural Area of Amravati District of Maharashtra, India”*, International Journal of Research in Medical Sciences, 2016 July, C. 4, S. 7, ss. 2712-2718.
- Johnson, L., Postmus, J. L. ve Khetarpal, R. (2019). *“Violence against Children and Integrated Child Protection Systems in the European Union”*, Research on Social Work Practice, C. 29, S. 2, ss. 34-36.
- Johnson, M. P. ve Ferraro, K. J. (2000). *“Research on Domestic Violence in the 1990s: Making Distinctions”*, Journal of Marriage and Family, C. 62, S. 49, November, ss. 948-964.
- Jorge, C. C. (2000). *“Domestic Violence and its Perceived Effects on Children”*, A THESIS Presented to the Department of Social Work California State University, Long Beach, USA.
- Jose, O. ve Alfons, V. (2007). *“Do Demographics Affect Marital Satisfaction?”*, Journal of Sex and Marital Therapy, C. 33, S. 1, ss. 72-87.

- Jouriles, E. N., Murphy, C. M. ve O'Leary, K. D. (1989). *Interspousal Aggression, Marital Discord, and Child Problems*, Journal of Consulting and Clinical Psychology, C. 57, ss. 453-455.
- Kabeer, N. (2014). "Violence against Women as 'Relational' Vulnerability: Engendering the Sustainable Human Development Agenda", 2014 UNDP Human Development Report Office-Occasional Paper, ss. 12-14.
- Kang, S. Y., Lee, J. A. ve Kim, Y. S. (2019). "Impact of Family Communication on Self-rated Health of Couples Who Visited Primary Care Physicians: A Cross-sectional Analysis of Family Cohort Study in Primary Care", Department of Family Medicine, Asan Medical Center, University of Ulsan College of Medicine, Seoul, Korea, C. 14, S. 3, ss. 12-14.
- Kaufman, J. ve Cicchetti, D. (1989). "Effects of Maltreatment on School-age Children's Socioemotional Development: Assessments in a Day-camp Setting", Developmental Psychology, S. 25, ss. 514-528.
- Kelvin-Iloafu, L. E. (2016). "The Role of Effective Communication in Strategic Management of Organizations", International Journal of Humanities and Social Science, C. 6, S. 12, ss. 91-97.
- Keyton, J. (2011). *Communication and Organizational Culture: A Key to Understanding Work Experience*, Sage Publications, California, USA.
- Kimmel, M. (2002). "Gender Symmetry" in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review", Violence against Women, C. 8, S. 11. ss. 1331-1365.
- Kitzmann, K. M., Gaylord, N. K., Holt, A. R., ve Kenny, E. D. (2003). "Child Witnesses to Domestic Violence: A Meta-analytic Review", Journal of Consulting and Clinical Psychology, S. 71, ss. 337-353.
- Koerner, A. F. ve Fitzpatrick, M. A. (2017). "Understanding Family Communication Patterns and Family Functioning: The Roles of Conversation Orientation and Conformity Orientation", Communication Yearbook 26, ss. 36-68.
- Koolhaas, J. M., de Boer, S. F. ve Buwalda, B. (2010). "Neurobiology of Offensive Aggression", Encyclopedia of behavioral neuroscience, ss. 387-392.
- Krantz, G. ve Moreno, C. (2005). "Violence against Women", Journal Epidemiol Community Health, C. 59, ss. 818-822.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. ve Lozano, R. (2002). *World Report on Violence and Health*, [http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/ FullWRVH.pdf](http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/FullWRVH.pdf) (Erişim Tarihi: 14. 06. 2019).

- Kumar, P. S. (2015). *“Psychological Well-being and Marital Adjustment: A Study on Elderly Couples in Post-parental Stage of Life”*, Indian Journal of Gerontology, C. 29, S. 1, ss. 75-91.
- LaVillette, A. D. ve Bameett, O. W. (2000). *It Could Happen to Anyone. Why Battered Women Stay*, Sage Publications, London, United Kingdom.
- Le Poire, B. A. (2005). *Family Communication, Nurturing and Control in a Changing World*, Lutheran University, California, USA.
- Levine, M. ve Levine, A. (1992). *Helping Children: A Social History*, Oxford University Press, New York, USA.
- Lin, P. L. ve Chen, J. (1994). *“Characteristics of a Healthy Family and Family Strengths: A Cross-Cultural Study”*, Eric Institute of Education Sciences, ss. 13-17.
- Litzinger S. ve Gordon K. C. (2005). *“Exploring Relationships among Communication, Sexual Satisfaction and Marital Satisfaction”*, Journal of Sex & Marital Therapy, S. 31, ss. 408-426.
- Luecken, L. J. (2000). *“Attachment and Loss Experiences during Childhood are Associated with Adult Hostility, Depression, and Social Support”*, Journal of Psychosomatic Research, S. 49, ss. 84-92.
- Mahajan, R. (2015). *“The Key Role Of Communication Skills In The Life Of Professionals”*, IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS), C. 20, S. 12, ss. 38-39.
- Maikovich, A. K., Jaffee, S. R., Odgers, C. L. ve Gallop, R. (2008). *Effects of Family Violence on Psychopathology Symptoms in Children Previously Exposed to Maltreatment*, Child Development, September/October 2008, C. 79, S. 5, ss. 1498-1512.
- Mamadi, M. M. (2017). *“Nature and Prevalence of Domestic Violence against Men in Dala Local Government Area of Kano State, Nigeria”*, Journal of Social and Management Sciences, C. 12, S. 1, ss. 9-11.
- Marans, S. ve Adelman, A. (1997). *Experiencing Violence in a Developmental Context*, Guilford Press, New York, USA.
- McCloskey, L. A., Figueredo, A. J. ve Koss, M. P. (1995). *“The Effects of Systemic Family Violence on Children’s Mental Health”*, Child Development, C. 66, ss. 1239-1261.
- McKenzie, V. M. (1995). *Domestic Violence in America*, Brunswick Publications, Lawrenceville, VA, USA.
- Mckay, M., Davis, M. ve Fanning, P. (2012). *İletişim Becerileri (Çeviren: Özgür Gelbal)*, HYB Basım Yayım, Ankara.

- Mernissi, F. (1991). *The Veil and Male Elite-A Feminist Interpretation of Women's Rights in Islam*, Perseus Books Publishing, Great Britain.
- Milner, J. S. ve Crouch, J. L. (1999). *Child Physical Abuse: Theory and Research*, 2. Baskı, Thousand Oaks, Sage Publications, California, USA.
- Mirzaei-Alavijeh, M., Hidarnia, A., Kok, G., Niknami, S., Motlagh, M. I. ve Pishdar, M. (2015). "Family Communication Pattern and Mothers' Behavioral Intention regarding Preventing Early-Onset Substance Use in Children: My Family-Study", Health Education and Health Promotion (HEHP), (2015) C. 3, S. 1. ss. 36-40.
- Morokoff, J. ve Gilliland R. (1993). *Stress, Sexual Functioning, and Marital Satisfaction*, J. Sex Res, S. 30, ss. 40-55.
- Morris, S. C. (2007). "The Causes of Violence and the Effects of Violence On Community and Individual Health", GHEC, Yale Section of Emergency Medicine, Department of Surgery, Yale School of Medicine, September, s. 7.
- Muyoyeta, L. (2004). *Women, Gender and Development*, Educating and Acting for a Better World, Ireland.
- National Crime Victimization Survey (2010). "National Center for Injury Prevention and Control of the Centers for Disease Control and Prevention", Atlanta, USA.
- Naved ve Persson (2005). "Factors Associated with Spousal Physical Violence against Women in Bangladesh", Study and Family Planning, S. 36, ss. 287-302.
- NEE (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, Hacettepe Üniversitesi, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara.
- Noller, P. ve Fitzpatrick, M. A. (1990). "Marital Communication in the Eighties", Journal of Marriage and The Family, S. 52, ss. 831-845.
- Novak-Marcincin, J., Teodorescu, M. ve Gifu, D. (2014). "Violence and Communication", International Letters of Social and Humanistic Sciences, S. 27 (2014), ss. 22-33. Available online at www.ilshs.pl
- Oakley, L. ve Kinmond, K. (2013). *Breaking the Silence on Spiritual Abuse*, Palgrave Macmillian, Basingstoke, United Kingdom.
- Olufunmilayo, I. F., Adedibu, L. A. ve Adeniran, O. F. (2005). "Intimate Partner Abuse: Wife Beating Among Civil Servants in Ibadan, Nigeria", African Journal of Reproductive Health, S. 9, ss. 50-66.
- Osofsky, J. D. (1999). "The Impact of Violence on Children", The Future of Children: Domestic Violence and Children, C. 9, S. 3, ss. 33-50.

- Palmén, R., Francoli, N., Genova, A., Göksel, A., Sales, L., Sansonetti, S., Tozlu, Ç., Güngör, D. ve Öztürk, A. (2017). "WAVE: Kadına Yönelik Şiddet Karşılaştırmalı Raporu: İtalya, İspanya ve Türkiye", Notus-Applied Social Research, ss. 4-8.
- Pedro, S. (2013). "Communication Strategies for Preventing Violence against Women: Case Study of Timor-Leste", Universidade Autónoma de Lisboa, Portugal, Estudos em Comunicação, S. 14, ss. 1 -38.
- Pelcovitz, D., Kaplan, S., Goldenberg, B., Mandel, F., Lehane, J. ve Guarrera, J. (1994). "Post-traumatic Stress Disorder in Physically Abused Adolescents", Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, S. 33, ss. 305-313.
- Peterson, R. ve Green, S. (2009). "Families First: Keys to Successful Family Functioning Family Roles", VirginiaTech-Invent the Future, Virginia State University, ss. 1-4.
- Pinheiro, P. S. (2006). "World Report on Violence against Children", United Nations, Geneva, ss. 2-4.
- Rahimi, M., Meratian, N. ve Zareei, M. H. (2018). "The Role of Family Communication Dimensions in Adolescents' Depression with the Mediation of Cognitive Flexibility", Journal of Fundamentals of Mental Health, 2018 Sep-Oct, C. 20, S. 5, ss. 332-329.
- Redding, S, Murphy, M. ve Sheley, P. (2011). *Handbook on Family and Community Engagement*, Academic Developemenet Institute, Lincoln, USA.
- Rennison, C. M. ve Welchans, S. (2003). *Intimate Partner Violence*, Mayıs 2000, NCJ 178247, U.S. Department of Justice-Office of Justice Programs, The Bureau of Justice Statistics-Special Report, May 2000, Washington, DC, USA.
- Rust, J., Golombok, S. ve Collier, J. (1988). "Marital Problems and Sexual Dysfunction: How Are They Related?", Br. J. Psychiatry, S. 152, ss. 627-632.
- Sabunî, M. A. (2017). *Ahkam Tefsiri*, Şamil Yayıncılık, İstanbul. Sahih-i Buhari (2009). *Nikâh*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Sahih-i Buhari (2009). *Vesaya*, Ötüken Neşriyat, İstanbul. Sahih-i Müslim (2008). *Fedail*, Polen Yayınları, İstanbul.
- Sallan, G., Tıǧlı, Ö. H. ve Alican, A. (2009). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınma Evleri ve Yaşam Stratejileri*, Baytekin, B., Fidan, F., Hazeri G., Aygin, D., Yıldırım, N., Hayır, M. ve Şimşek, F. (Ed.) *Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi Bildirileri*, C. 3, ss. 350- 367. Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya, Türkiye.
- Sarantakos, S. (2004). "Deconstructing Self-Defense in Wife-to-Husband Violence", The Journal of Men's Studies, C. 12, S. 3, ss. 275-297.

- Schore, A. N. (2001). *"The Effects of Early Relational Trauma on Right Brain Development, Affect Regulation, and Infant Mental Health"*, *Infant Mental Health Journal*, C. 22, S. 1-2, ss. 205-266.
- Schrodt, P. (2005). *"Family Communication Schemata and the Circumplex Model of Family Functioning"*, *Western Journal of Communication*, 69, 360–379. Belsky, Jay. *"Child Maltreatment: An Ecological Integration"*, *American psychologist*, C. 35, S. 4, ss. 320-335.
- Schrodt, P., Witt, P. L. ve Messersmith, A. S. (2008). *"A Meta-analytic Review of Family Communication Patterns and Their Associations with Information Processing, Behavioral, and Psychological Outcomes"*, *Communication Monographs*, S. 75, ss. 246–269.
- Seider, B. H., Hirschberger, G., Nelson, K. L. ve Levenson, R. W. (2009). *"We Can Work It out: Age Differences in Relational Pronouns, Physiology, and Behavior in Marital Conflict"*, *Psychology and Aging*, S. 24, ss. 602-614.
- Shakerian, A., Nazari, A. M., Masoomi, M., Ebrahimi, P. ve Danai, S. (2013). *"Inspecting the Relationship between Sexual Satisfaction and Marital Problems of Divorce-asking Women in Sanandaj City Family Courts"*, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, S. 114 (2014), ss. 327-333.
- Shils, E. (2003). *"Gelenek"*, *Doğu Batı Dergisi, Gelenek Özel Sayısı*, ss. 112-115.
- Shumka, L. ve Benoit, C. (2008). *Social Suffering and the Identification of Gaps in Primary Health Care for Vulnerable Women*, In J. Kronenfeld (Series Ed.). *Research in the Sociology of Health Care*, Elsevier, Oxford, United Kingdom.
- Silvern, L., Karyl, J., Waelde, L., Hodges, W. F., Starek, J., Heidt, E. ve Kyung, M. (1995). *"Retrospective Reports of Parental Partner Abuse: Relationships to Depression, Trauma Symptoms and Self-esteem Among College Students"*, *Journal of Family Violence*, S. 10, ss. 177-202.
- Spanier, G. B. (1976). *"Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the Quality of Marriage and Similar Dyads"*, *Journal of Marriage and the Family*, S. 38, ss. 15-29.
- Sprecher, S. (2002). *"Sexual Satisfaction in Premarital Relationships: Associations with Satisfaction, Love, Commitment and Stability"*, *Journal of Sex Research*, S. 39, ss. 190-197.
- Stets, J. ve Straus, M. (1990). *"Gender Differences in Reporting Marital Violence and Its Physical and Psychological Consequences"*, In M.A. Straus R. J. Gelles (Eds.), *Physical Violence in American Families: Risk Factors and Adaptations to Violence in 8145 families*, (ss. 151-165), New Brunswick, New Jersey, U.S.A.

- Stiles, M. (2002). *“Witnessing Domestic Violence: The Effect on Children”*, American Family Physician, S. 66, 2052-2067.
- Straus, M.A. (1974). *“Leveling, Civility, and Violence in the Vamily”*, Journal of Marriage and Family, S. 36, ss. 13-29.
- Svevo-Cianci, K. A., Hart, S. N., Rubinson C. (2009). *“Protecting Children from Violence and Maltreatment: A Qualitative Comparative Analysis Assessing the Implementation”*, U. N. CRC Article 19, Child Abuse and Neglect, S. 34, ss. 44-50.
- Taft, A., Hegarty, K. ve Flood, M. (2001). *“Are Men and Women Equally Violent to Intimate Partners?”*, Australian and New Zealand Journal of Public Health, S. 25, ss. 498-500.
- Tezer, E. (1996). *“Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği”*, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, C. 2, S. 7, ss. 1-8.
- Thaemert, R. (1993). *“Till Violence Do Us Part”*, State Legislatures, ss. 26-29.
- The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (2010). *“National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention”*, Summary Report, Atlanta, GA, USA.
- Tjaden, P. ve Thoennes, N. (1998). *“Prevalence, Incidence, and Consequences of Violence against Women: Findings from the National Violence against Women Survey”*, Washington, Department of Justice, USA.
- Tjaden, P. ve Thoennes, N. (2000). *“Extent, Nature, and Consequences of Intimate Partner Violence-Findings From the National Violence against Women Survey”*, U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, National Institute of Justice, research report Extent, NCJ 181867, NIJCDC.
- Tsang, A ve Sweet, D. (1999). *“Detecting Child Abuse and Neglect-Are Dentists Doing Enough?”* J. Can Dent Association, S. 65, ss. 388-390.
- Toth, S., Manly, J. ve Cicchetti, D. (1992). *“Child Maltreatment and Vulnerability to Depression”*, Developmental Psychopathology, S. 4, ss. 95-115.
- Trudel G. (2002). *“Sexuality and Marital life: Results of a Survey”*, Journal of Sex & Marital Therapy, C. 28, S. 3, ss. 227-249.
- U.S. Department of Justice. (1999). *“Report to the Nation on Crime and Justice [Online]”*, <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs> (Erişim Tarihi: 18. 06. 2019).
- Valente, L. A., Dalledone, M., Pizzatto, E. Zaiter, W., de Souza, J. F. ve Losso, E. M. (2015). *“Domestic Violence against Children and Adolescents: Prevalence of Physical Injuries in a Southern Brazilian Metropolis”*, Brazilian Dental Journal, C. 26, S. 1, ss. 55-60.

- Velentzas, J. ve Broni, G. (2017). *Communication Cycle: Definition, Process, Models and Examples*, Technological Institute of Western Macedonia, Greece.
- Vyas, S. ve Watts, C. (2008). "How does Economic Empowerment Affect Women's Risk of Intimate Partner Violence in Low and Middle Income Countries? A Systematic Review of Published Evidence", *Journal of International Development*, S. 21, ss. 23-26.
- Wachitha, P. S. ve Devi, L. U. (2015). "Family Interactions/Communications Through Out Life Span", *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, C. 20, S. 3, ss. 29-32.
- Walker, L. E. (1999). "Psychology and Domestic Violence around the World", *American Psychologist*, S. 54, ss. 21-30.
- Watson, D. ve Parsons, S. (2005). "Domestic Abuse of Women and Men in Ireland: Report on the National Study of Domestic Abuse", National Crime Council, Stationery Office, Dublin, Ireland.
- White, J. M. ve Klein, D. M. (2019). *Family Theories-An Introduction*, Sage Publications, Thousand Oaks, London.
- Widom, C. S. (1989). "Does Violence Beget Violence? A Critical Examination of the Literature", *Psychological Bulletin*, S. 106, ss. 3-28.
- Wienke, J. (2016). "The Determinants of Household Violence", A dissertation submitted to the faculty of The University of North Carolina at Charlotte in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Public Policy Charlotte 2016, ss. 72-74.
- Williams, R. (2005). *Anahtar Sözcükler*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Wills, D. (1997). "Domestic Violence: The Case for Aggressive Prosecution", *UCLA Women's Law Journal*, C. 7, S. 2, ss. 173-182.
- Whitfield, C. L., Anda, R. F., Dube, S. R. ve Felitti, V. J. (2003). "Violent Childhood Experiences and the Risk of Intimate Partner Violence in Adults: Assessment in a Large Health Maintenance Organization", *Journal of Interpersonal Violence*, S. 18, ss. 163-188.
- Wiseman, T. (1996). "A Concept Analysis of Empathy", *Journal of Advanced Nursing*, C. 23, S. 6, ss. 1162-1167.
- Wolfe, D. A., Crooks, C. V., Lee, V., McIntyre-Smith, A., ve Jaffe, P. G. (2003). "The Effects of Children's Exposure to Domestic Violence: A Meta-analysis and Critique", *Clinical Child and Family Psychology Review*, C. 6, ss. 171-187.

- World Vision (2017). *“Violence against Children & Child Protection Systems: Public Perceptions in Latin America and the Caribbean”*, 2017 Results Report-Latin America and Caribbean Regional Results, ss. 8-9.
- Wuest, J. ve Merritt-Gray, M. (2008). *“A Theoretical Understanding of Abusive Intimate Partner Relationships That Become Non-violent: Shifting the Pattern of Abusive Control”*, Journal of Family Violence, S. 23, ss. 280-294.
- Yates, T. M., Dodds, M. F., Sroufe, A. ve Egeland, B. (2003). *“Exposure to Partner Violence and Child Behavior Problems: A Prospective Study Controlling for Child Physical Abuse and Neglect, Child Cognitive Ability, Socioeconomic Status, and Life Stress”*, Development and Psychopathology, S. 15, ss. 198-220.
- Yeh, H. C., Lorenz, F. O., Wickrama, K. A. S., Conger, R. D. ve Elder, G. H. (2006). *“Relationships among Sexual Satisfaction, Marital Quality, and Marital Instability at Midlife”*, Journal of Family Psychology, S. 20, ss. 338-345.
- Youn, G. (2009). *“Marital and Sexual Conflicts in Elderly Korean people”*, Journal of Sex & Marital Therapy, C. 35, S. 3, ss. 220-240.
- Zarnaghash, M., Zarnaghash, M. ve Zarnaghash, N. (2013). *“The Relationship Between Family Communication Patterns and Mental Health”*, Social and Behavioral Sciences, S. 84, ss. 405-410.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201906131039356684-chpden-dizilerin-siddet-karnesi/> (Erişim Tarihi: 13. 06. 2019).

